

ΑΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Σχολή Διοίκησης Οικονομίας

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

Η ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ

Σοφία Πασσά

Επιβλέπων καθηγητής: Ναζάκης Χαρίλαος

Πρέβεζα, Δεκέμβριος 2014

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ποιότητα των προϊόντων αποτελεί σημαντικό ζήτημα που απασχολεί τους καταναλωτές αλλά και τον παραγωγικό κόσμο σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι διατροφικές κρίσεις έχουν ευαισθητοποιήσει σε μεγάλο βαθμό τους καταναλωτές και έχουν κλονίσει την εμπιστοσύνη τους όσον αφορά την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων.

Η κύρια τάση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια είναι η στροφή προς τα βιολογικά τρόφιμα και προϊόντα. Η δυναμική που εμφανίζεται προδιαγράφει για τα επόμενα χρόνια εξαιρετικά σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης της αγοράς τόσο στον τομέα της βιολογικής γεωργίας όσο και της κτηνοτροφίας.

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή των εξελίξεων στη γεωργία, το πέρασμα από τις συμβατικές στις βιολογικές μεθόδους καθώς και οι διάφορες παράμετροι που σχετίζονται με τα βιολογικά προϊόντα. Ειδικότερα, η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, προσεγγίζουμε τη βιολογική καλλιέργεια από θεωρητικά σκοπιά. Αναφερόμαστε στα αδιέξοδα της συμβατικής γεωργίας, το πέρασμα στη βιολογική, τις προϋποθέσεις για την άσκηση των βιολογικών καλλιεργειών, την ιστορική εξέλιξη σε παγκόσμια, ευρωπαϊκή και εθνική κλίμακα καθώς και ορισμένα οικονομικά στοιχεία γύρω από την επιχειρηματική δραστηριότητα στον κλάδο της βιολογικής γεωργίας.

Στο δεύτερο μέρος, εξειδικεύουμε την ανάλυση σε τοπικό επίπεδο για την Ήπειρο και κυρίως την περιοχή της Πρέβεζας. Ειδικότερα, ασχολούμαστε με την κατάσταση των βιολογικών καλλιεργειών της ελιάς και των κηπευτικών στην Πρέβεζα. Για τις ανάγκες της εργασίας, στραφήκαμε σε τρεις ενδεικτικούς εκπροσώπους των επαγγελμάτων που σχετίζονται με τη βιολογική γεωργία και ζητήσαμε πληροφορίες για την εξέλιξη των βιολογικών καλλιεργειών και προϊόντων καθώς και την υφιστάμενη κατάσταση στην περιοχή.

Τέλος, συνοψίζουμε τα βασικά σημεία της εργασίας και εξάγουμε τα συμπεράσματά μας για το παρόν και το μέλλον της βιολογικής καλλιέργειας στην Πρέβεζα. Χαρακτηριστικά σημεία αποτελούν η μη ορθή αξιοποίηση των επιδοτήσεων και η στροφή προς μια εναλλακτική μορφή διάθεσης των αγροτικών προϊόντων στην αγορά μέσω της γεωγραφικής τους προέλευσης.

Ευχαριστίες

στον επιβλέποντα Καθηγητή του ΤΕΙ Ηπείρου
κ. Χαρίλαο Ναζάκη για την ανάληψη του θέματος, την ανοχή
και την καθοδήγησή του,
στην Πόλυ της Γραμματείας για τη βοήθεια και τη στήριξή της
στις στιγμές παραίτησης!

Αφιερώνεται στους

Αλέξανδρο, Στράτο, Νικόλα και Χρήστο, για το δημιουργικό χρόνο που τους
στέρησα

Περιεχόμενα

Α' ΜΕΡΟΣ:

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ 1

1. Από τη συμβατική στη βιολογική γεωργία	1
Συμβατική ή Παραδοσιακή Γεωργία.....	1
Τα αδιέξοδα της συμβατικής παραγωγής	1
Βιολογική Γεωργία.....	3
Διαφορές μεταξύ συμβατικής και βιολογικής καλλιέργειας.....	4
Διαδικασία μετάβασης από τη συμβατική μέθοδο παραγωγής στη βιολογική.....	5
Βιολογική Κτηνοτροφία	5
Ολοκληρωμένη διαχείριση	6
2. Η εξέλιξη της βιολογικής καλλιέργειας.....	7
Η βιολογική γεωργία σε παγκόσμια κλίμακα	7
Η βιολογική καλλιέργεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση	10
Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα	15
3. Οι βιολογικές καλλιέργειες.....	20
Οι στόχοι της βιολογικής γεωργίας.....	20
Οι βασικές αρχές της βιολογικής γεωργίας	21
Οι γενικές προσεγγίσεις στη βιολογική γεωργία	21
Οφέλη της βιολογικής γεωργίας	23
4. Η νομοθεσία για τα προϊόντα βιολογικής γεωργίας.....	26
5. Τα προϊόντα της βιολογικής καλλιέργειας	30
Βιολογικά τρόφιμα και προϊόντα	30
Τιμή βιολογικών τροφίμων και προϊόντων.....	31
Κανόνες βιολογικής παραγωγής	32
Προϋποθέσεις άσκησης βιολογικής γεωργίας	33
Πώς αναγνωρίζονται τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας	34
Πιστοποίηση των Βιολογικών Προϊόντων	36
Διαδικασία Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων.....	37

6. Παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση βιολογικών προϊόντων	41
7. Διανομή και πώληση των βιολογικών προϊόντων	43
Δίκτυα διανομής και πωλήσεις	43
8. Οικονομικά στοιχεία για τη βιολογική γεωργία	48
Οικονομικά στοιχεία	48
Επιδοτήσεις – Οικονομικές ενισχύσεις	51
Εισαγωγή βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες	53
 Β' ΜΕΡΟΣ:	
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ ..	55
Οι βιολογικές καλλιέργειες στην Ελλάδα ανά περιφέρεια	55
Οι βιολογικές καλλιέργειες στην Ήπειρο	60
Οι βιολογικές καλλιέργειες στην Πρέβεζα	61
1. Γενικά στοιχεία για την καλλιέργεια της ελιάς	67
2. Η βιολογική καλλιέργεια της ελιάς	70
3. Ελαιοκομία στην Ήπειρο και ειδικότερα στην Πρέβεζα	78
4. Η βιολογική καλλιέργεια οπωροκηπευτικών και λαχανικών	82
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ	86
Η εξέλιξη λόγω επιδοτήσεων.....	86
Προϊόντα με γεωγραφική προέλευση: εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης.....	87
Το μέλλον της αγροτικής παραγωγής στην Ήπειρο	89
Η προοπτική για τη βιολογική γεωργία στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης.....	91
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	92
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	95
Α' ΜΕΡΟΣ.....	95
Β' ΜΕΡΟΣ.....	104

Πίνακας Εικόνων της εργασίας

Εικόνα 1: Οι εκτάσεις της βιολογικής καλλιέργειας (ha, 2009).....	7
Εικόνα 2: Εκτάσεις βιολογικής γεωργίας, 2009	8
Εικόνα 3: Συμμετοχή χωρών στη βιολογική γεωργία.....	9
Εικόνα 4: Εκτάσεις βιολογικής γεωργίας.....	10
Εικόνα 5: Εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας στην Ευρώπη.....	13
Εικόνα 6: Βιολογική παραγωγή σε ευρωπαϊκή κλίμακα, 2012	14
Εικόνα 7: Βιολογική παραγωγή στην ΕΕ, 2012	14
Εικόνα 8: Βιολογική παραγωγή σε παγκόσμια κλίμακα, 2012	15
Εικόνα 9: Βιολογική παραγωγή στην Ελλάδα, 2012	19
Εικόνα 10: Καταστήματα βιολογικών προϊόντων ανά περιφέρεια.....	45
Εικόνα 11: Η τελική κατανάλωση βιολογικών προϊόντων, 2011	46
Εικόνα 12: Μεταποιητικές επιχειρήσεις βιολογικού κλάδου ανά δραστηριότητα, 2011.....	47
Εικόνα 13: Κατανομή βιολογικών εκμεταλλεύσεων βάσει Eurostat, 2010	57
Εικόνα 14: Κατανομή βιολογικών εκμεταλλεύσεων σε εκτάρια βάσει Eurostat, 2010.....	58
Εικόνα 15: Μέσο μέγεθος βιολογικών εκμεταλλεύσεων βάσει Eurostat, 2010.....	59
Εικόνα 16: Εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας ανά περιφέρεια βάσει Eurostat, 2010. 59	
Εικόνα 17: Εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας ορισμένων κρατών-μελών της ΕΕ.....	71
Εικόνα 18: Εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας της ελιάς σε επιλεγμένες χώρες της ΕΕ	72

*"Τα παράσιτα είναι οι καθηγητές της φύσης",
έλεγε ο Albert Howard, ένας από τους θεμελιωτές της βιολογικής γεωργίας,
εννοώντας ότι κάθε προσβολή ή ασθένεια δεν έρχεται παρά να μάς επισημάνει
κάποιο λάθος στον τρόπο καλλιέργειας.*

A' ΜΕΡΟΣ:

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

1. Από τη συμβατική στη βιολογική γεωργία

Συμβατική ή Παραδοσιακή Γεωργία

Με τον όρο γεωργικός τομέας ή γεωργία, όπως έχει καθιερωθεί στην ορολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκφράζεται η συστηματοποιημένη γνώση και πράξη, που αφορά στο χειρισμό των φυτών και των ζώων και στοχεύει στην ικανοποίηση ανθρωπίνων αναγκών διατροφικών και μη. Επομένως η γεωργία περιλαμβάνει τη διαδικασία παραγωγής των γεωργικών προϊόντων και τη διαδικασία ενσωμάτωσης σε αυτά άλλων υπηρεσιών, που αφορούν μετασχηματισμό της μορφής (βιομηχανοποίηση), του χώρου (μεταφορά) και του χρόνου (αποθήκευσης και διατήρησης), για να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι ανθρώπινες ανάγκες.

Τα αδιέξοδα της συμβατικής παραγωγής

Οι επιπτώσεις της γεωργίας στο περιβάλλον εμφανίζουν θετικές και αρνητικές πτυχές. Ως θετικές θεωρούνται η διατήρηση της φυσιογνωμίας της υπαίθρου και η διατήρηση του κοινωνικού ιστού, που αποτρέπει την πληθυσμιακή απογύμνωση των απομονωμένων περιφερειών της χώρας. Υπάρχουν όμως και αρνητικές επιπτώσεις. Τα προβλήματα οφείλονται κατά κύριο λόγο στην εντατικοποίηση της παραγωγής και συνδέονται με την αλόγιστη χρήση των μηχανικών μέσων και των εισροών- λιπασμάτων και άλλων χημικών σκευασμάτων, την αλόγιστη χρήση ή και σπατάλη του αρδευτικού νερού, την ανεξέλεγκτη και αυθαίρετη κατασκευή έργων αξιοποίησης υδάτινων πόρων (ανόρυξη γεωτρήσεων, υδροληψίες από λίμνες και ποταμούς κ.α.), την έλλειψη πολιτικής για την ορθολογική

διαχείριση των υδάτινων πόρων και γενικότερα στη μη συμμόρφωση πολλές φορές των παραγωγών με τις διατάξεις της κοινοτικής και της εθνικής νομοθεσίας για το περιβάλλον. Τα φαινόμενα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα τη ρύπανση των φυσικών πόρων (αυξημένες συγκεντρώσεις νιτρικών, υφαλμύριση υδάτων, αλάτωση εδαφών) την υποβάθμιση των οικοσυστημάτων, τη διολίσθηση προς την ερημοποίηση και τη χρόνια λειψυδρία.

Η εκμηχάνιση της γεωργίας αλλά και η χρήση των χημικών και σύνθετων λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων έδωσε λύση σε αρκετά κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της αγροτικής κοινωνίας. Ωστόσο, η χρήση εισροών της χημικής γεωργίας δημιούργησε πλήθος προβλημάτων στο οικοσύστημα, στο περιβάλλον, στους αγρότες αλλά και στα προϊόντα που φθάνουν στον καταναλωτή (πηγή: ιστοσελίδα της Organic Europe). Μερικά από αυτά είναι:

- Η ανάπτυξη ανθεκτικότητας εχθρών και παθογόνων
- Η καταστροφή ωφέλιμων οργανισμών, η απώλεια της βιοποικιλότητας και η κατάρρευση της οικολογικής ισορροπίας.
- Η ρύπανση νερών, εδάφους και της ατμόσφαιρας.
- Η καταστροφή της δομής των εδαφών και του αγροτικού τοπίου
- Η κατασπατάληση των πηγών ενέργειας και των υδάτινων πόρων
- Τα υπολείμματα αγροχημικών σε αγροπροϊόντα, τρόφιμα
- Η συσσώρευση τοξικών ουσιών σε ολόκληρη την τροφική αλυσίδα
- Η οικονομική εξάρτηση του παραγωγού από τις επιδοτήσεις

Το ευρύτερο κίνημα που αναπτύσσεται τις τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμια κλίμακα υπέρ της διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος, είναι φυσικό να αγγίζει άμεσα και τον τομέα της γεωργίας. Έτσι, καθώς μια ολοένα αυξανόμενη μερίδα ευαισθητοποιημένων καταναλωτών απαιτεί πλέον ασφαλή τρόφιμα, απαλλαγμένα από χημικά κατάλοιπα, ένα καινούριο σύστημα γεωργικής παραγωγής που σέβεται το περιβάλλον έρχεται στο επίκεντρο των εξελίξεων, η βιολογική ή οργανική ή οικολογική γεωργία.

Βιολογική Γεωργία

Βιολογική γεωργία είναι ένα σύστημα διαχείρισης και παραγωγής αγροτικών προϊόντων που στηρίζεται σε φυσικές διεργασίες. Δηλαδή στη μη χρησιμοποίηση χημικών συνθετικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, στη χρησιμοποίηση μη χημικών μεθόδων για την αντιμετώπιση εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων, καθώς και στη χρησιμοποίηση κατάλληλων τεχνικών παραγωγής. Τέτοιες είναι η αμειψισπορά, η επιλογή ανθεκτικών ποικιλιών, η ανακύκλωση φυτικών και ζωικών υπολειμμάτων που διατηρούν τη φυσική ισορροπία και τη γονιμότητα του εδάφους (Γαλανοπούλου κ.ά., 2001).

Η βιολογική καλλιέργεια είναι η περισσότερο συμβατή με το περιβάλλον μορφή γεωργίας. Δε σημαίνει μόνο απαγόρευση στη χρήση συνθετικών αγροχημικών αλλά αποτελεί μια φιλοσοφική προσέγγιση με στόχους:

- ✓ την παραγωγή γεωργικών προϊόντων χωρίς τη χρήση αγροχημικών (συνθετικών χημικών εντομοκτόνων, μυκητοκτόνων, λιπασμάτων κ.τ.λ.)
- ✓ την ανάπτυξη μεθόδων παραγωγής φιλικών προς το περιβάλλον (π.χ. η χρήση ωφέλιμων οργανισμών για την καταπολέμηση εχθρών των καλλιεργειών).

Οι βιολογικές μέθοδοι παραγωγής συνίσταται σε ποικιλία καλλιεργητικών πρακτικών, οι οποίες κύρια αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος, στην προώθηση μιας βιώσιμης ανάπτυξης της γεωργίας και στην κατάκτηση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών (Πηγή: Agrocert – ΟΠΕΓΕΠ).

Ο βιολογικός τρόπος παραγωγής βρίσκει εφαρμογή στις ακόλουθες δραστηριότητες:

- Φυτική Παραγωγή-Παραγωγή στο κτήμα
- Παραγωγή Μανιταριών
- Ζωική Παραγωγή-Παραγωγή στο στάβλο
- Μελισσοκομία
- Ιχθυοκαλλιέργειες
- Συλλογή Αγρίων Φυτών και Βοτάνων
- Συλλογή φυκιών
- Μεταποίηση Τροφίμων
- Μεταποίηση Ζωοτροφών
- Τυποποίηση Τροφίμων/Ζωοτροφών

- Εμπορία Τροφίμων/Ζωοτροφών
- Εισαγωγή Βιολογικών Προϊόντων από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (τρίτες χώρες)
- Μία επιχείρηση μπορεί να δραστηριοποιείται ξεχωριστά σε κάθε ένα από τα παραπάνω ή σε συνδυασμό.

Διαφορές μεταξύ συμβατικής και βιολογικής καλλιέργειας

Αν επισκεφτούμε ένα βιολογικό αγρόκτημα αντίθετα από ένα συμβατικό, θα διακρίνουμε: σήματα, ταμπέλες, παγίδες προσέλκυσης εντόμων κρεμασμένες στα δέντρα για την αντιμετώπιση των εχθρών, κομποστοποιημένα και ανακυκλώσιμα λιπάσματα και «αγριόχορτα» (άγρια αυτοφυή φυτά).

Στις βιολογικές καλλιέργειες η βελτίωση της γονιμότητας του εδάφους επιτυγχάνεται με οργανικά λιπάσματα και η θρέψη των φυτών είναι έμμεση ενώ στα συμβατικά είναι άμεση. Στη βιολογική γεωργία η προστασία των φυτών γίνεται χρησιμοποιώντας βιολογική φυτοπροστασία ενώ στη συμβατική χρησιμοποιώντας χημικά φάρμακα.

Χωρίς λοιπόν τη χρήση χημικών φυτοφαρμάκων και εντομοκτόνων, χωρίς εξαντλητική εκμετάλλευση του εδάφους και με γνώμονα τη φυσική ροή των πραγμάτων, η βιολογική γεωργία παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι της συμβατικής. Αυτές οι διαφορές μειώνουν τις προσδοκίες παραγωγής, όμως εξασφαλίζουν προϊόντα ανώτερης βιολογικής αξίας αφού είναι καθαρά από χημικά κατάλοιπα και τοξίνες και ταυτόχρονα πλουσιότερα σε βιταμίνη C, μέταλλα σιδήρου, χαλκού και ψευδαργύρου αλλά και μεταβολίτες που προστατεύουν από τον καρκίνο και τις καρδιοπάθειες. Επιπρόσθετα είναι γευστικά, ώριμα, αρωματικά και όχι υπερμεγέθη (Πηγή: Υπ.Α.Α.Τ.).

Βεβαίως, όλα αυτά ελέγχονται και πιστοποιούνται από τους διαπιστευμένους οργανισμούς ελέγχου. Για αυτό στις συσκευασίες τους αναγράφεται ο παραγωγός, η περιοχή προέλευσης, το σήμα του φορέα πιστοποίησης και αντίστοιχος κωδικός που ανανεώνεται σε κάθε καλλιεργητική περίοδο.

Διαδικασία μετάβασης από τη συμβατική μέθοδο παραγωγής στη βιολογική

Οι ενέργειες που απαιτούνται όταν ένας παραγωγός ενδιαφέρεται να μετατρέψει την καλλιέργειά του από συμβατική σε βιολογική, περιλαμβάνουν τα εξής στάδια (Πηγή: ιστοσελίδα της ΔΗΩ):

- Ο παραγωγός πρέπει να έρθει σε επαφή με κάποιον από τους εγκεκριμένους Οργανισμούς Ελέγχου και Πιστοποίησης, όπου θα υποβάλλει τη σχετική αίτηση.
- Γίνεται η πρώτη επίσκεψη του ελεγκτή στο αγρόκτημα και συμπληρώνονται τα απαραίτητα σχετικά έντυπα και ερωτηματολόγια από κοινού με τον ελεγκτή.
- Στη συνέχεια ο ελεγκτής συντάσσει έκθεση, την οποία μαζί με τα προηγούμενα έντυπα και αφού ο παραγωγός συμφωνήσει με τους όρους και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η βιολογική καλλιέργεια, υποβάλλει προς την τεχνική επιτροπή του Οργανισμού Ελέγχου, η οποία θα δώσει την οριστική απάντηση για το πώς θα χαρακτηριστεί ο παραγωγός.
- Τέλος, σύμφωνα με το παράρτημα I του Κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91, για μια καλλιέργεια που ξεκινάει σαν βιολογική μεσολαβεί υποχρεωτικά ένα χρονικό διάστημα (μεταβατική περίοδο) η διάρκεια του οποίου είναι τουλάχιστον δυο χρόνια πριν από τη σπορά (για τις ετήσιες καλλιέργειες), ή τουλάχιστον τρία χρόνια πριν την πρώτη συγκομιδή (για τις πολυετείς καλλιέργειες). Η περίοδος μετάβασης για το γάλα είναι 6 μήνες και για τα ζώα κρεατο-παραγωγής κλιμακώνεται ως εξής: για τα βοοειδή 12 μήνες και πάντως τα $\frac{3}{4}$ τουλάχιστον της ζωής τους, για τα αιγοπρόβατα 6 μήνες. Μετά την έλευση της μεταβατικής περιόδου τα προϊόντα (φυτικά ή ζωικά) μπορούν πλέον να σημειθούν ως βιολογικά.

Σημειώνεται ότι οι Οργανισμοί Ελέγχου και Πιστοποίησης μπορούν με την έγκριση της αρμόδιας αρχής (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων) να αποφασίσουν παράταση ή μείωση της περιόδου μετατροπής σε ορισμένες περιπτώσεις, λαμβάνοντας υπόψη την προγενέστερη χρήση των αγροτεμαχίων.

Βιολογική Κτηνοτροφία

Σε αυτό το σημείο, θα μπορούσαμε να αναφερθούμε και στη βιολογική κτηνοτροφία, η οποία συμπληρώνει τη βιολογική παραγωγή. Στο πλαίσιο της βιολογικής δραστηριότητας, η εκτροφή των ζώων αποτελεί την ολοκλήρωση ενός φυσικού κύκλου, με αφετηρία τη βιολογική γεωργία και κατάληξη τη χρήση και κατανάλωση βιολογικών προϊόντων, χωρίς στα ενδιάμεσα στάδια να αλλοιώνεται η ισορροπία του περιβάλλοντος.

Η βιολογική κτηνοτροφία σέβεται την φυσική ζωή των ζώων και τις ανάγκες τους. Κάθε ζώο ζει ακολουθώντας τους φυσικούς ρυθμούς του, έχοντας στη διάθεσή του άνετους χώρους, δηλαδή εκτεταμένα βοσκοτόπια και ευρύχωρα, καλά αεριζόμενα στέγαστρα. Έτσι δεν επιβάλλεται καμία τροποποίηση στις ιδιαίτερες συνήθειές τους που να επισπεύδει και να αυξάνει την παραγωγή εις βάρος τους.

Η διατροφή των ζώων είναι ποιοτική, καθώς αποτελείται αποκλειστικά από βιολογικές φυτικές τροφές, όπως κριθάρι, καλαμπόκι, σόγια και σανό. Η βιολογική εκτροφή στοχεύει στη σωστή ανάπτυξή τους, με φυσικές μεθόδους και σύμφωνα με τους βιορυθμούς των ζώων, προφυλάσσοντας αυτά τόσο από την παθολογία, τις ενοχλήσεις και το άγχος, όσο και από την αφύσικη επίσπευση της ανάπτυξης τους. Σε περιπτώσεις ασθενειών, χορηγούνται μόνο ομοιοπαθητικά ή φυτοθεραπευτικά σκευάσματα και πάντοτε έπειτα από συνεννόηση με ειδικευμένους κτηνίατρος.

Αυτή η φροντίδα και ο σεβασμός προς τα ζώα έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή κρέατος με μοναδικά χαρακτηριστικά ως προς τη γεύση, την υφή, τη συνοχή και την απουσία περιττού λίπους. Έτσι και τα παράγωγα των ζώων, όπως είναι τα γαλακτοκομικά και τα τυροκομικά προϊόντα, είναι αγνά, φυσικά προϊόντα απαλλαγμένα από χημικά κατάλοιπα.

Ολοκληρωμένη διαχείριση

Τα τελευταία χρόνια στην παγκόσμια αγορά αλλά κυρίως στην Ευρώπη, τείνει να επικρατήσει η λογική ενός συστήματος γεωργικής παραγωγής που να διασφαλίζει την υγεία του καταναλωτή και την προστασία του περιβάλλοντος και την όσο το δυνατόν καλύτερη ποιότητα των προϊόντων παρά το μέγεθος των παραγόμενων ποσοτήτων. Η ολοκληρωμένη διαχείριση αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο καλλιέργειας. Ειδικότερα, η ολοκληρωμένη διαχείριση παραγωγής της αγροτικής εκμετάλλευσης είναι ένα γεωργικό σύστημα παραγωγής τροφίμων και άλλων προϊόντων υψηλής ποιότητας, που χρησιμοποιεί πόρους και μηχανισμούς φυσικής ρύθμισης για να αντικαταστήσει εισροές επικίνδυνες για το περιβάλλον και να εξασφαλίσει μια γεωργία βιώσιμη για μακρά περίοδο (IOBC, 2011).

Θεωρείται ότι αντιμετωπίζει τις αδυναμίες τόσο της συμβατικής γεωργίας (σπατάλη φυσικών πόρων, υπερβολική χρήση εισροών κλπ) όσο και της βιολογικής γεωργίας (άρνηση χρήσης σύγχρονης τεχνολογίας, μειωμένες αποδόσεις κλπ). Η ολοκληρωμένη διαχείριση θεωρείται ως η καλλιεργητική μέθοδος που καλύπτει περισσότερο τις απαιτήσεις των καταναλωτών για:

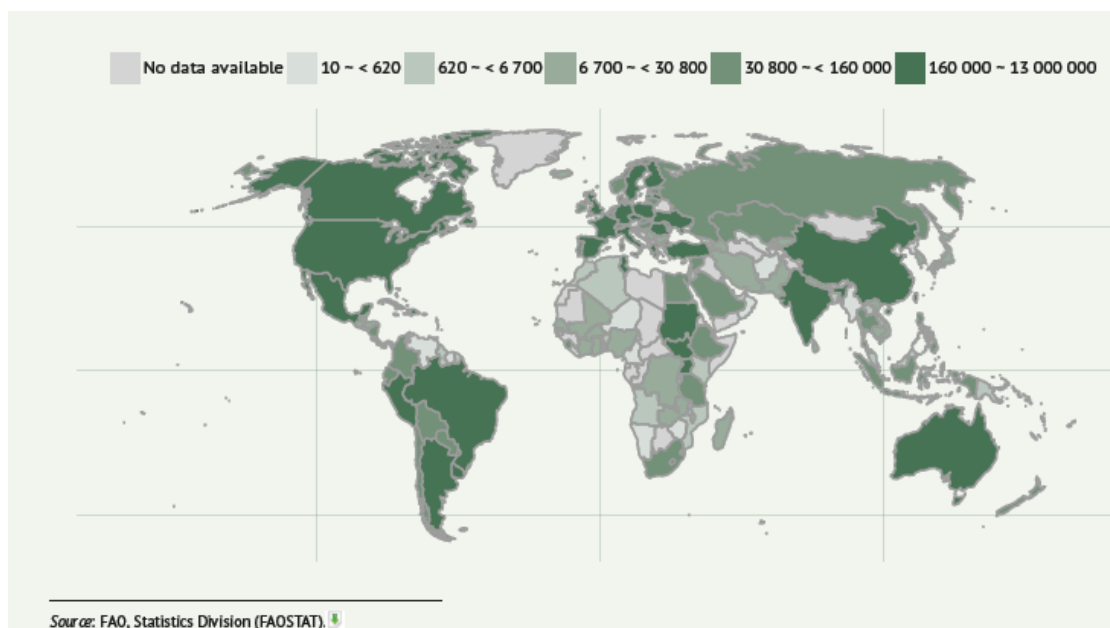
- πιο φιλοπεριβαλλοντική άσκηση της γεωργίας, ειδικά όσον αφορά τη μείωση της χρήσης των φυτοπροστατευτικών προϊόντων-λιπασμάτων
- ασφαλή τρόφιμα, υψηλής ποιότητας που είναι φρέσκα, χωρίς ελαττώματα και σημάδια από έντομα, τέλεια στο μέγεθος και το σχήμα
- προϊόντα οικονομικά και προσιτά σε όλους
- προϊόντα ευρέως διαθέσιμα

Τα χαρακτηριστικά που έχει η ολοκληρωμένη διαχείριση και διαφέρουν σημαντικά από αυτά της βιολογικής καλλιέργειας, αφορούν κυρίως:

- το εισόδημα της γεωργικής εκμετάλλευσης
- τις πολιτικές προώθησης (επιδοτήσεις, πολιτικές αποφάσεις, κλπ)
- τις δομές αγοράς (προσιτές τιμές πώλησης των παραγόμενων προϊόντων κλπ)
- την εφαρμογή και διάδοση της μεθόδου (σημαντική δυναμική διάδοσης κλπ)
- τις αποδόσεις και το κέρδος (πολύ ικανοποιητικές αποδόσεις, ικανοποιητικές για τον παραγωγό τιμές πώλησης των παραγόμενων προϊόντων κλπ).

2. Η εξέλιξη της βιολογικής καλλιέργειας

Η βιολογική γεωργία σε παγκόσμια κλίμακα

Εικόνα 1: Οι εκτάσεις της βιολογικής καλλιέργειας (ha, 2009)

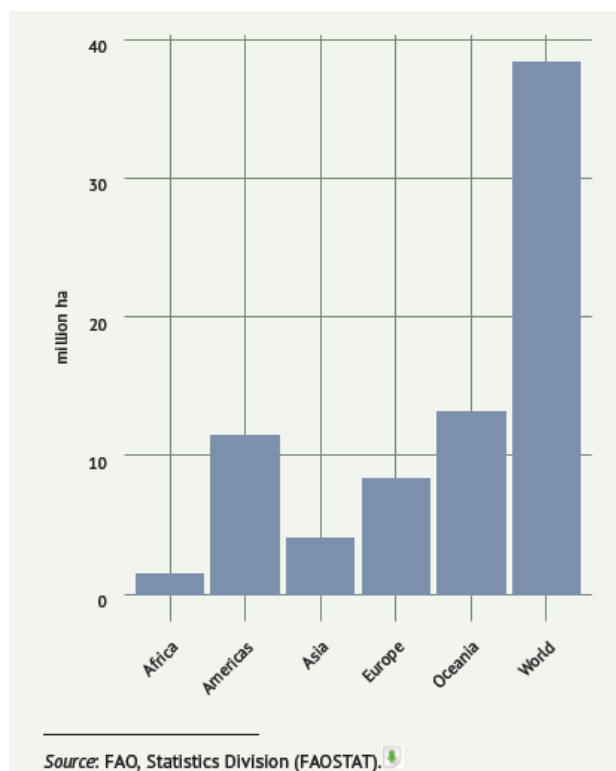
Τα σημαντικότερα αποτελέσματα έρευνας που εκπονήθηκε από το FiBL (Research Institute of Agriculture) το 2014 για τις πιστοποιημένες βιολογικές καλλιέργειες σε παγκόσμια κλίμακα, με δεδομένα μέχρι το τέλος του 2012, υποδεικνύουν ότι 37,5 εκατομμύρια εκτάρια αγροτικής γης προορίζονται, πλέον, σε βιολογικές καλλιέργειες και απασχολούν 1,9 εκατομμύρια παραγωγούς σε 162 χώρες. Παράλληλα, οι παγκόσμιες πωλήσεις βιολογικών προϊόντων ανέρχονταν σε 62,9 δισεκατομμύρια δολάρια (FiBL and IFOAM, 2014).

Πίνακας 1: Η εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας σε παγκόσμιο επίπεδο

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Έκταση(σε χιλ.Ηα)	29.021	30.126	31.476	34.397	36.265	36.174	37.246
Παραγωγοί	695.288	919.157	1.236.878	1.392.029	1.812.695	1.573.209	1.775.853
Αξία παραγωγής (σε εκατ. \$)	23.531	28.874	32709	36.447	40.279	44.828	47.813

Πηγή FiBL & IFOAM survey 2013

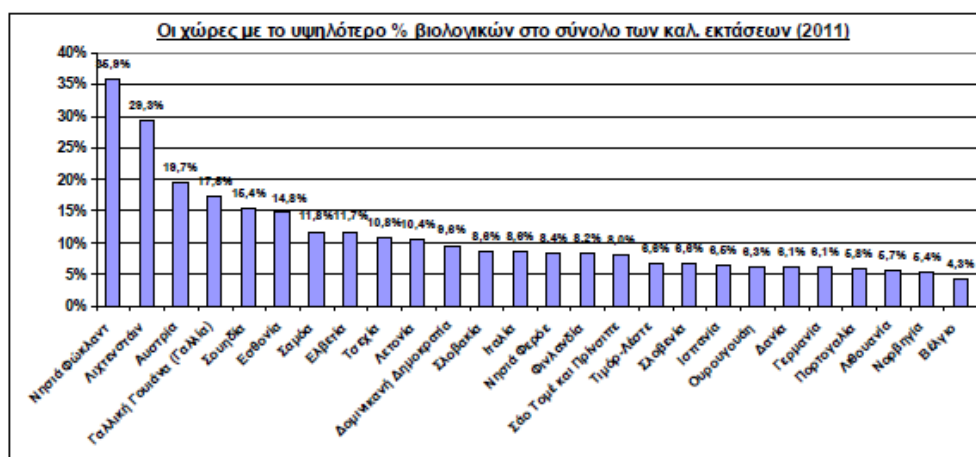
Την περίοδο 2005-2011, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης ήταν 4,3% για τις καλλιεργούμενες βιολογικά εκτάσεις, 18,2% για τον αριθμό παραγωγών και 12,6% για την αξία παραγωγής.

Εικόνα 2: Εκτάσεις βιολογικής γεωργίας, 2009

Οι περιοχές με τις μεγαλύτερες εκτάσεις βιολογικών καλλιεργειών είναι η Ωκεανία (12,2 εκατομμύρια εκτάρια, το οποίο συνιστά το 32% της παγκόσμιας έκτασης με βιολογικές καλλιέργειες), η Ευρώπη (11,2 εκατομμύρια εκτάρια, το οποίο συνιστά το 30% της παγκόσμιας έκτασης με βιολογικές καλλιέργειες) και η Λατινική Αμερική (6,8 εκατομμύρια εκτάρια, το οποίο συνιστά το 18% της παγκόσμιας έκτασης με βιολογικές καλλιέργειες).

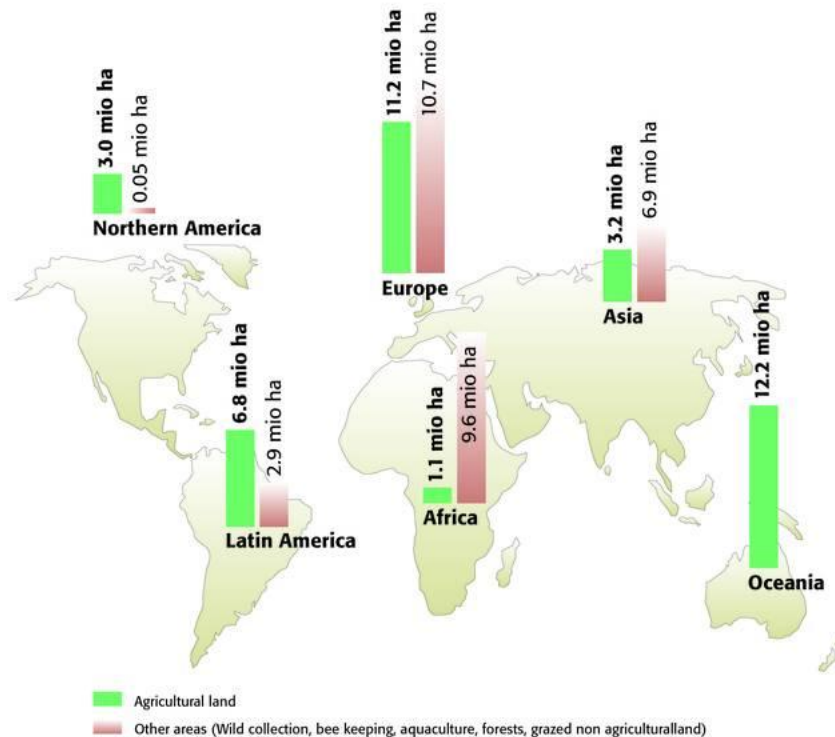
Το υψηλό μερίδιο της Ωκεανίας μειώνεται διαχρονικά, κυρίως λόγω της σημαντικής ανάπτυξης των βιοκαλλιεργειών στην Ευρώπη. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης των καλλιεργούμενων βιολογικά εκτάσεων (2005-2011) ήταν 14,9% για την Αφρική, 7,9% για την Ευρώπη, 7,1% για την Ασία, 5,9 για τη Λατ. Αμερική, 4,9% για τη Β. Αμερική και μόλις 0,5% για την Ωκεανία.

Πηγή: FiBL and IFOAM, 2014

Εικόνα 3: Συμμετοχή χωρών στη βιολογική γεωργία

Από την ίδια έρευνα (FiBL and IFOAM, 2014) προκύπτει ότι, σε παγκόσμια κλίμακα, οι εκτάσεις που καλλιεργούνται με βιολογικές μεθόδους έχουν αυξηθεί κατά 0,5% ή σχεδόν κατά 200.000 εκτάρια κατά το 2012 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Εικόνα 4: Εκτάσεις βιολογικής γεωργίας

Η παγκόσμια ζήτηση βιολογικών προϊόντων προέρχεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της (>90%) από τις ανεπτυγμένες χώρες της Β. Αμερικής και της Ευρώπης, με σημαντικότερες αγορές το 2011 τις ΗΠΑ με 21 δις. δολάρια, τη Γερμανία με 6,6 και τη Γαλλία με 3,8 δις. Το μέγεθος της παγκόσμιας αγοράς βιολογικών προϊόντων ανέρχονταν το 2011 σε 62,9 δισεκατομμύρια δολάρια από τα οποία οι ΗΠΑ κάλυπταν περίπου το 43%, η Γερμανία το 13,8%, η Γαλλία το 7,9%, ο Καναδάς το 4%, το Ηνωμένο Βασίλειο το 3,9, η Ιταλία το 3,6%, η Ιαπωνία το 2,1% και η Κίνα μόλις το 1,7%.

Η βιολογική καλλιέργεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Βιολογική ή Οικολογική γεωργία, ως πρακτική έκφραση της γενικότερης οικολογικής αντίληψης, εμφανίστηκε στη Γηραιά Ήπειρο στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Τα τρία κύρια κινήματα που επικράτησαν εκείνη την περίοδο είναι:

- Η βιοδυναμική γεωργία, που εμφανίστηκε στη Γερμανία με την ώθηση του Rudolf Steiner (1915).
- Η οργανική γεωργία, που είδε το φως στην Αγγλία χάρη στις απόψεις που ανέπτυξε ο Sir Albert Howard στη Γεωργική του Διαθήκη (1940).

➤ Η βιολογική γεωργία, που αναπτύχθηκε στην Ελβετία, από τους Hans Peter Rush και τη Muller τη δεκαετία του '40. Αυτά τα διάφορα κινήματα στα οποία οφείλουν την καταγωγή τους ορισμένοι από τους προστατευόμενους από την Κοινοτική νομοθεσία όρους, θεωρούσαν ουσιαστικό το δεσμό ανάμεσα στη γεωργία και τη φύση, καθώς και το σεβασμό των φυσικών ισορροπιών και απείχαν από μια μάλλον καθοδηγητική προσέγγιση της γεωργίας που μεγιστοποιεί τις αποδόσεις μέσω πολλαπλών παρεμβάσεων με διάφορες κατηγορίες συνθετικών-χημικών εισροών (Ζωιόπουλος, Παπαθεοδώρου, 2000).

Παρά την ύπαρξη και την ισχύ αυτών των κινήματων, η βιολογική γεωργία έμεινε για πολύ καιρό σε εμβρυακή κατάσταση στην Ευρώπη. Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '50, ο κύριος στόχος ο οποίος αποδιδόταν στη γεωργία ήταν να ικανοποιεί, χάρη σε μια πολύ σημαντική αύξηση της γεωργικής παραγωγής, τις άμεσες ανάγκες σε τρόφιμα και να αυξάνει τον βαθμό αυτάρκειας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Είναι κατανοητό, επομένως, ότι η βιολογική γεωργία δυσκολεύτηκε πολύ να επιτύχει, στο πλαίσιο αυτό, πλατύτερη αποδοχή.

Αντίθετα, το τέλος της δεκαετίας του '60 και κυρίως η δεκαετία του '70 χαρακτηρίζονται από αύξηση της συνειδητοποίησης σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, στα οποία η βιολογική γεωργία θα μπορούσε να δώσει την κατάλληλη απάντηση. Νέοι σύνδεσμοι δημιουργούνται, συγκεντρώνοντας παραγωγούς, καταναλωτές και άλλα άτομα που ενδιαφέρονται για την οικολογία και για μια περισσότερο στενά συνδεδεμένη με τη φύση ζωή. Οι οργανώσεις αυτές αναπτύσσουν τις δικές τους συγγραφές υποχρεώσεων με τους κανόνες παραγωγής που πρέπει να τηρούνται (Φωτόπουλος, Κρυστάλλης, 2003).

Η βιολογική γεωργία ανθίζει, ωστόσο, πραγματικά στη διάρκεια της δεκαετίας του '80, εφόσον αυτός ο νέος τρόπος παραγωγής και το ενδιαφέρον των καταναλωτών για αυτά τα προϊόντα συνεχίζουν να αναπτύσσονται όχι μόνο στο μεγαλύτερο μέρος των Ευρωπαϊκών χωρών αλλά και σε άλλες χώρες, όπως οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, η Αυστραλία και η Ιαπωνία. Παρατηρούμε στη περίπτωση αυτή μια σημαντική αύξηση του αριθμού παραγωγών και την έναρξη πρωτοβουλιών στον τομέα της μεταποίησης και του marketing βιολογικών προϊόντων.

Αυτό το ευνοϊκό πλαίσιο για την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας οφείλει σε μεγάλο βαθμό την προέλευσή του στη σταθερή απαίτηση των καταναλωτών να τους προσφέρονται προϊόντα ασφαλή και περισσότερο φιλικά προς το περιβάλλον.

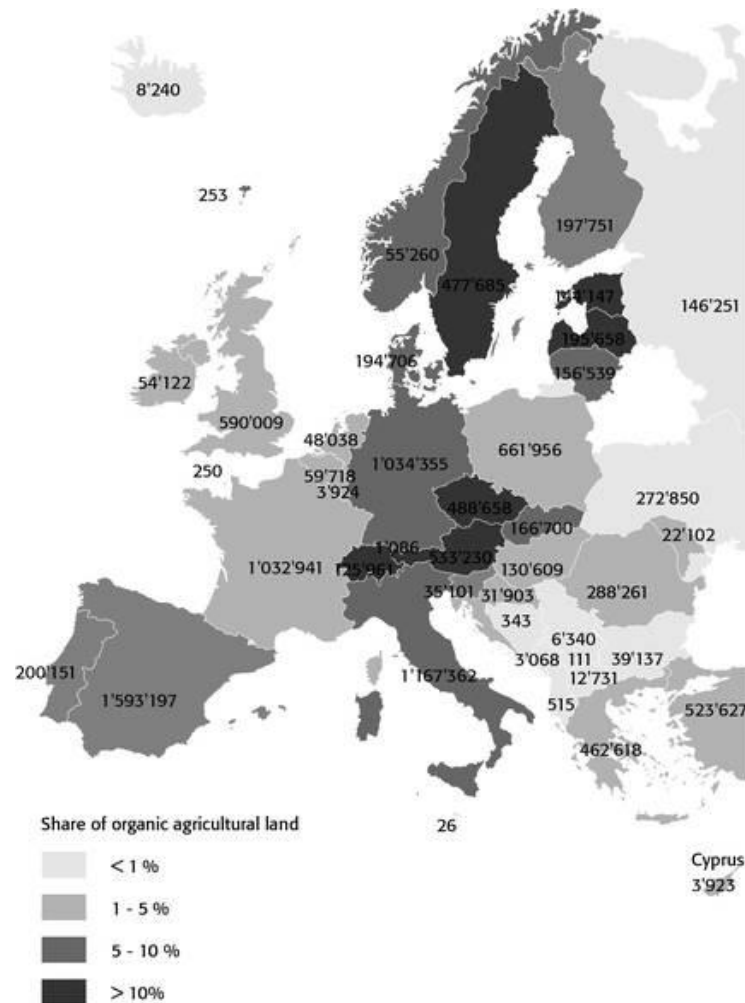
Παράλληλα, οι επίσημες διοικητικές υπηρεσίες αναγνωρίζουν σιγά-σιγά τη βιολογική γεωργία, εντάσσοντάς την στα θέματα έρευνας τους και αποκτώντας ιδιαίτερες νομοθεσίες

(Αυστρία, Γαλλία, Δανία). Άλλωστε χορηγούνται επιδοτήσεις, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, από ορισμένα κράτη-μέλη υπέρ αυτού του τύπου γεωργίας (Μπουγιούρης, 1998).

Παρά τις προσπάθειες αυτές, η βιολογική γεωργία παραμένει στη διάρκεια αυτής της περιόδου ελλειμματική λόγω χαμηλής αναγνωρισιμότητας. Πράγματι, επικρατεί μια κάποια σύγχυση στα μάτια των καταναλωτών, όσον αφορά στη σημασία της ίδιας της έννοιας της βιολογικής γεωργίας και των περιορισμών που επιβάλλει. Η αιτία της σύγχυσης αυτής βρίσκεται ουσιαστικά στην ύπαρξη διαφόρων «σχολών» και «φιλοσοφιών», στην έλλειψη εναρμόνισης των χρησιμοποιούμενων ορολογιών, στην ετερογενή παρουσίαση των προϊόντων, στην εννοιολογική σύγχυση ανάμεσα σε βιολογικά προϊόντα, προϊόντα ποιότητας, φυσικά προϊόντα κ.ά. (Φωτόπουλος, Κρυστάλλης, 2003).

Υπό αυτές τις συνθήκες, η θέσπιση ενός νομοθετικού πλαισίου φάνηκε ως το μέσο το οποίο θα επέτρεπε στη βιολογική γεωργία να βρει τη θέση της, κατά αξιόπιστο τρόπο, στην περιορισμένη αγορά που αποτελούν τα προϊόντα ποιότητας. Έτσι, στις αρχές της δεκαετίας του '90 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε, με τον Καν.2092/91, εκείνο το θεσμικό πλαίσιο, που οδήγησε στη 'έκρηξη' των βιοκαλλιεργειών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην ταχύτατη διάδοση της βιολογικής γεωργίας, τουλάχιστον σε επίπεδο μικρών και μεσαίων παραγωγών (Lampkin,1996).

Σήμερα, μεγάλη ανάπτυξη παρουσιάζει η βιολογική γεωργία στην Γαλλία, Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία και Ολλανδία. Αξίζει να σημειωθεί ότι έχει αρχίσει να αναπτύσσεται αρκετά στην Ισπανία, Ιταλία και Βέλγιο. Στην Πορτογαλία είναι δύσκολο η βιολογική γεωργία να ασκηθεί σε μεγάλη έκταση εξαιτίας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος που επικρατεί. Σε χώρες όπως η Γερμανία, Ολλανδία, Σουηδία υπάρχουν ιδιωτικά ινστιτούτα βιολογικής γεωργίας τα οποία συνεργάζονται με τα πανεπιστήμια. Στο Wageningen της Ολλανδίας και στο Kassel της Γερμανίας, η βιολογική γεωργία αποτελεί επίσημο μάθημα του προγράμματος του πανεπιστημίου (Καλμπουρτζή, 2000).

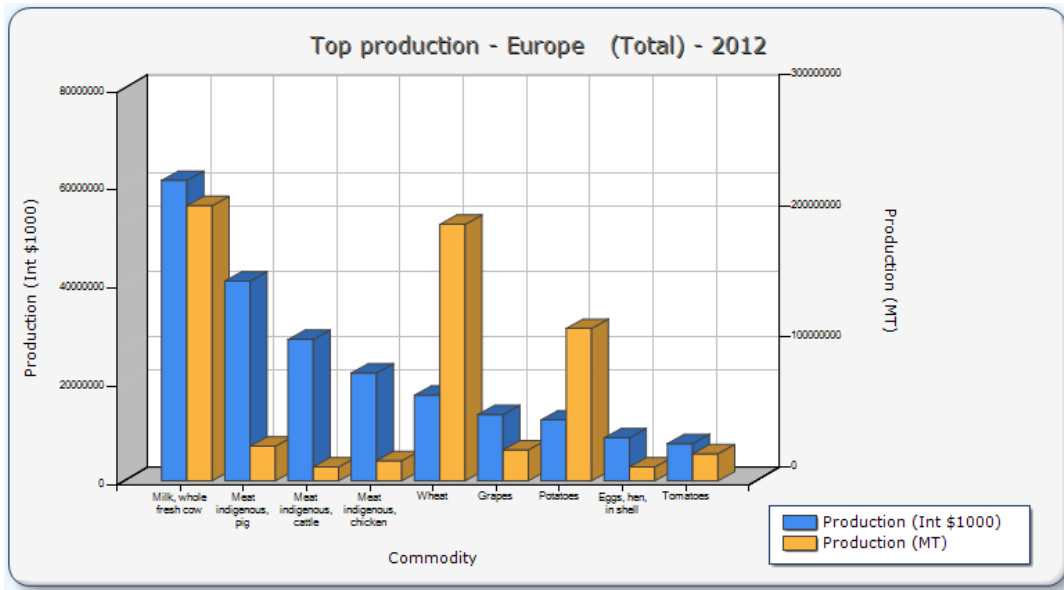
Εικόνα 5: Εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας στην Ευρώπη

Ειδικότερα, στην Ευρώπη οι μεγαλύτεροι παραγωγοί βιολογικών προϊόντων (βάσει των καλλιεργούμενων εκτάσεων του 2011), ήταν η Ισπανία με 1.621.898,3 ha (15,25% της συνολικής έκτασης στην Ευρώπη), η Ιταλία με 1.096.889 ha (10,32%), η Γερμανία με 1.015.626 ha (9,55%), η Γαλλία με 975.141 ha (9,17%), το Ηνωμένο Βασίλειο με 638.528 ha (6%), η Πολωνία με 609.412 ha (5,73%), η Αυστρία με 542.553 ha (5,1%) και η Σουηδία με 480.185 ha (4,5%).

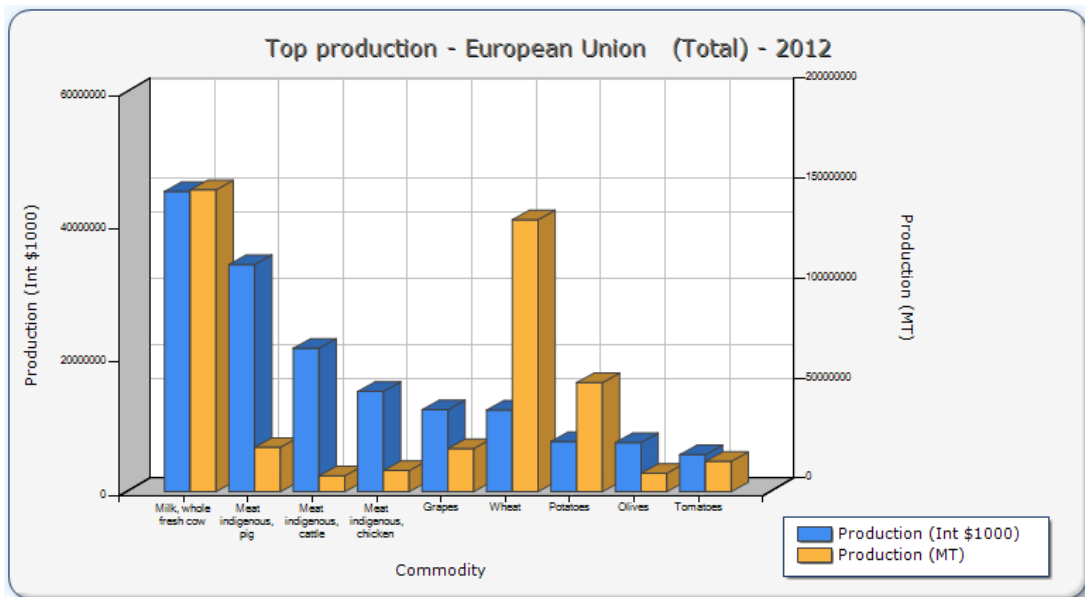
Η μέση ετήσια αύξηση των βιολογικών εκτάσεων κατά την περίοδο 2005-2011 ήταν 7,9% στην Ευρώπη, 7% στην Ε.Ε. των 27 και 14% στις λοιπές ευρωπαϊκές χώρες εκτός Ε.Ε.. Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των βιολογικών εκτάσεων σημειώθηκαν στο Μαυροβούνιο (692%), τη Ρωσική Ομοσπονδία (198%), την ΠΓΔΜ (157%), στη Βουλγαρία (64%), την Κροατία (49%) και την Τουρκία (42%). Στις περισσότερες μεγάλες παραγωγικές χώρες οι ρυθμοί ανάπτυξης ήταν επίσης ικανοποιητικοί (Πολωνία 26%, Ισπανία 18%, Σουηδία 14%, Τσεχία 10%, Γαλλία 10%) ενώ ήταν μικρότεροι στη Γερμανία (3,9%), Δανία

(3,2%), Ηνωμένο Βασίλειο (0,9%) και Ιταλία (0,7%), βάσει της τελευταίας δημοσιοποιημένης έρευνας (FiBL and IFOAM, 2014).

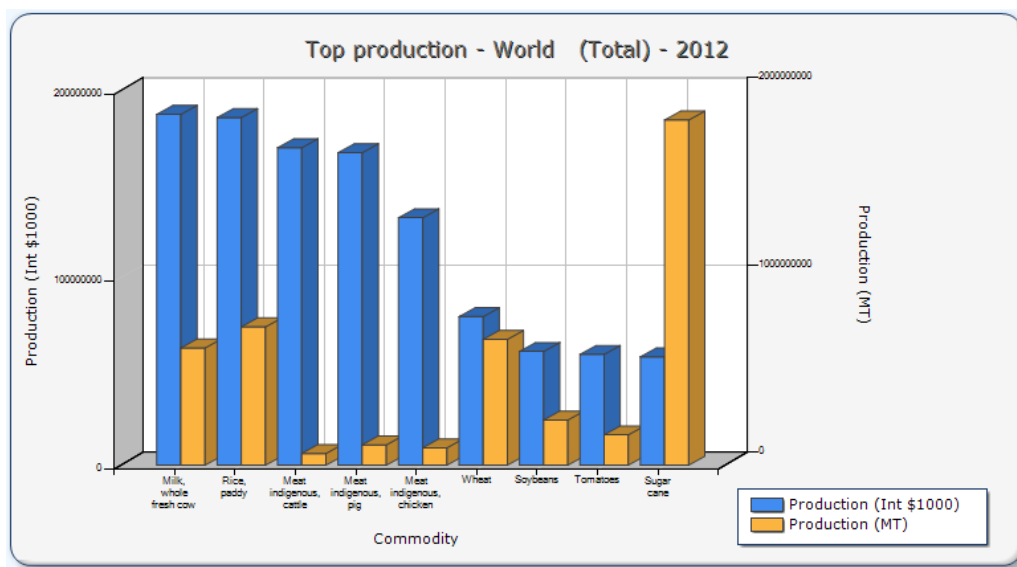
Στις ακόλουθες διαγραμματικές απεικονίσεις, μπορούμε να δούμε την κατανομή της βιολογικής παραγωγής μεταξύ των διαφόρων βιολογικών προϊόντων για το 2012 σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Εικόνα 6: Βιολογική παραγωγή σε ευρωπαϊκή κλίμακα, 2012

Εικόνα 7: Βιολογική παραγωγή στην ΕΕ, 2012

Εικόνα 8: Βιολογική παραγωγή σε παγκόσμια κλίμακα, 2012

Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα

Η βιολογική καλλιέργεια στην Ελλάδα, ξεκίνησε ουσιαστικά κατά την αρχή της δεκαετίας του '80. Οι πρώτοι βιολογικοί καλλιεργητές ήταν κυρίως ερασιτέχνες που θέλησαν να δοκιμάσουν τις διάφορες βιολογικές μεθόδους καλλιέργειας. Η βιολογική γεωργία πήρε εμπορικό χαρακτήρα το 1982, όταν μία ολλανδική εταιρία έδειξε ενδιαφέρον για παραγωγή βιολογικής σταφίδας (σουλτανίνα). Με τη συνεργασία του ολλανδικού οργανισμού πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων Skal, ξεκίνησε η μετατροπή σε βιολογικά μερικών αγροκτημάτων του Αιγίου. Από το 1986, μία γερμανική εταιρία υποστήριξε την παραγωγή βιολογικών επιτραπέζιων ελαιολάδων, καθώς και ελαιολάδου, για εξαγωγή. Στα χρόνια που ακολούθησαν, μεμονωμένοι αγρότες που εποπτεύτηκαν από ξένους φορείς πιστοποίησης και επιθεώρησης (Skal, εδαφολογική ένωση, Naturland), μετέτρεψαν τα αγροκτήματά τους σε βιολογικά. Τα βασικά προϊόντα τους ήταν το ελαιόλαδο, νωπά φρούτα εσπεριδοειδών, κρασί, δημητριακά, ακτινίδια και βαμβάκι. εν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τη βιολογική γεωργία για την περίοδο από το 1982 ως το 1992. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, υπήρξαν περίπου 150 παραγωγοί καλλιεργητές μιας έκτασης 2.000 στρεμμάτων περίπου, συνολικά (Πηγή: Υπ.Α.Α.Τ.).

Η εφαρμογή του κοινοτικού κανονισμού 2092/91 το 1993 στη χώρα μας, έδωσε σημαντικό κίνητρο για τη μετατροπή πολλών συμβατικών καλλιεργειών σε βιολογικές. Ως εκ

τούτου, η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα έκανε την εμφάνισή της “επίσημα” το 1994, όταν καταγράφηκαν 11.882 στρέμματα καλλιεργούμενα με βιολογικό τρόπο, που αντιπροσώπευαν ποσοστό μόλις 0,03% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης για το συγκεκριμένο έτος. Έκτοτε άρχισε μια περίοδος ταχύτατης ανάπτυξης με αποτέλεσμα το 2003 η συνολική έκταση με βιολογικές καλλιέργειες στη χώρα μας να ανέρχεται σε 389.951 στρέμματα που αντιστοιχεί στο 1,15% της συνολικής γεωργικής έκτασης (Πηγή: Υπ.Α.Α.Τ.). Με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα, τόσο από το αρμόδιο Υπουργείο όσο και από τους Πιστοποιητικούς Οργανισμούς, τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κλάδου της βιολογικής καλλιέργειας είναι:

- i. η έντονη αυξητική τάση των καλλιεργούμενων εκτάσεων από το 1994 και έπειτα
- ii. η χαρακτηριστική γεωγραφική ανισοκατανομή των βιολογικά καλλιεργούμενων εκμεταλλεύσεων,
- iii. η περιορισμένη σε παραγόμενα προϊόντα σύνθεση της συνολικής βιολογικής παραγωγής.

Συγκεκριμένα, η πορεία της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα, κατά την πενταετία 1994-1998 χαρακτηρίζεται από έντονους ρυθμούς επέκτασης των βιο-καλλιεργούμενων εκτάσεων, αλλά και ένταξης νέων βιοκαλλιεργητών. Στο διάστημα αυτό, η συνολική βιολογικά καλλιεργούμενη έκταση στη χώρα παρουσίασε μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης άνω του 100%. Ανάλογοι ήταν και οι ρυθμοί ένταξης νέων βιοκαλλιεργητών. Μετά το 1998 ο ρυθμός αυτός παρουσίασε μια σημαντική ελάττωση, παρέμεινε όμως θετικός, και έτσι πλέον ο συνολικός αριθμός βιολογικά καλλιεργούμενων στρεμμάτων αυξάνεται ετησίως κατά 25%.

Σημαντική εξέλιξη είχαμε και την περίοδο 2004-2006, καθώς τα **προγράμματα επιδοτήσεων** έστρεψαν σημαντικό αριθμό παραγωγών στη βιολογική γεωργία. Δέκα χρόνια μετά, το 2009, έχουμε τον νέο ευρωπαϊκό κανονισμό για τις βιολογικές ιχθυοκαλλιέργειες, ενώ το 2011 έχουμε τον κανονισμό για το βιολογικό κρασί και έτσι σήμερα να καλύπτεται ένα μεγάλο μέρος των απαιτήσεων των φορέων της βιολογικής γεωργίας.

Σήμερα η Ελλάδα έχει πολύ δυναμική εσωτερική αγορά βιολογικών προϊόντων, παρά τον αρχικό εξαγωγικό προσανατολισμό. Αυτή τη στιγμή, στον ελληνικό χώρο τα βιολογικά προϊόντα διατίθενται σε περισσότερες από 70 αγορές βιολογικών προϊόντων, στα σούπερ μάρκετ, και σε εκατοντάδες καταστήματα, τόσο εξειδικευμένα καταστήματα λιανικής πώλησης βιολογικών προϊόντων, όσο και σε μια ευρύτερη γκάμα καταστημάτων (κάβες, τοπικά προϊόντα, κ.λπ).

Παρόλα αυτά, από το 2010 παρατηρείται αισθητή μείωση των βιοκαλλιεργητών όπως και της βιολογικά καλλιεργήσιμης γης. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ολοκλήρωση του προγράμματος επιδοτήσεων του 2005 και του 2006 (το περσινό πρόγραμμα επιδοτήσεων για βιοκαλλιεργητές σε καμία περίπτωση δεν επαρκεί ούτε για τις ανάγκες των αγροτών ούτε για τη ζήτηση της αγοράς σε βιολογικά προϊόντα).

Καλώς ή κακώς, η **ύπαρξη ή ολοκλήρωση ενός προγράμματος επιδοτήσεων** αντιστοιχεί απόλυτα στην στατιστική εικόνα των βιοκαλλιεργητών. Δηλαδή, όσο έχουμε επιδοτήσεις έχουμε και βιολογική γεωργία! Αυτό τουλάχιστον ισχύει για τη μεγάλη πλειοψηφία του αγροτικού πληθυσμού, ενώ υπάρχουν φυσικά και οι φαινές εξαιρέσεις, βιοκαλλιεργητές με όραμα και μεράκι που έχουν σωστή επαφή με την αγορά και τους καταναλωτές και επομένως δεν χρειάζονται καμία επιδότηση.

Μία καλή εικόνα για την κατάσταση της ελληνικής βιολογικής γεωργίας μάς δίνουν τα πρόσφατα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Αναλυτικά, η έκταση της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα το έτος 2010 ανερχόταν σε ποσοστό 3,7% της συνολικής καλλιεργούμενης, συμπεριλαμβανομένων των βοσκότοπων. Οι μεγαλύτερες βιολογικές εκμεταλλεύσεις ήταν συντριπτικά οι βοσκότοποι (1.522.150,94 στρ.), ακολουθούσαν οι αροτραίες εκτάσεις (848.005,10 στρ.), οι μόνιμες καλλιέργειες, δηλαδή οπωροφόρα εσπεριδοειδή, αμπέλι, ελιά (667.145,83 στρ.) εκ των οποίων το μεγαλύτερο μέρος τους ελιά, η αγρανάπαυση 28.981,31 στρ., τα νωπά λαχανικά (συμπεριλαμβανομένων των μανιταριών, πεπονιών και φράουλας) 23.444,49 στρ. και τέλος τα όσπρια 8487,51 στρ. (Πηγή: ΥΠ.Α.Α.Τ.).

Στον ακόλουθο πίνακα, αξιοποιούμε τα στατιστικά στοιχεία που παρέχει η Eurostat και παρουσιάζουμε την εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα από το 2004 έως το 2012.

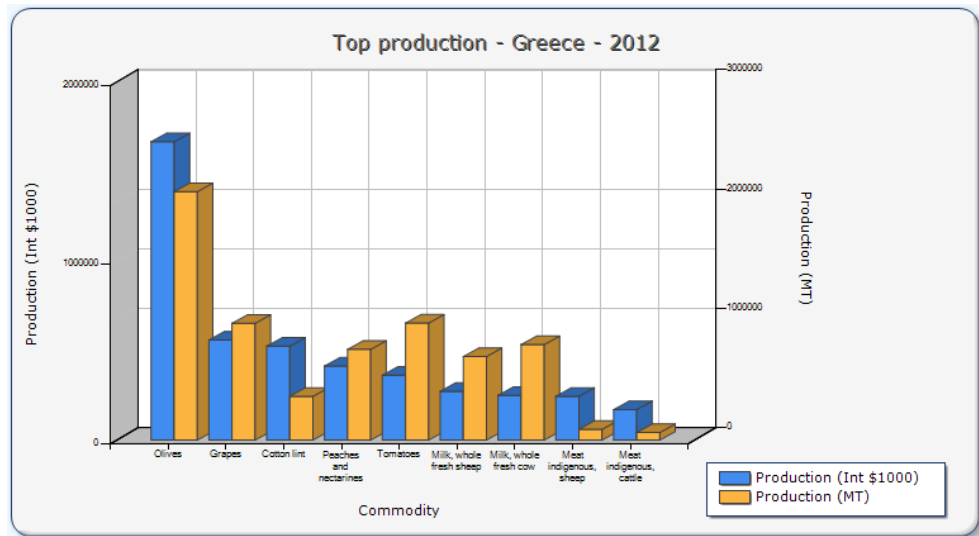
Πίνακας 2: Εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα

	Γεωγραφική έκταση	Καλλιεργούμενες εκτάσεις	Αγροτικές εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας, σύνολο	Αγροτικές εκτάσεις πιστοποιημένης βιολογικής καλλιέργειας	Αγροτικές εκτάσεις μετατρεπόμενες σε βιολογική καλλιέργεια
	Έκταση (1000 Ha)	Έκταση (1000 Ha)	Έκταση (1000 Ha)	Έκταση (1000 Ha)	Έκταση (1000 Ha)
2004	12,890.00	8,341.00	249.5	202.8	46.7
2005	12,890.00	8,355.00	288.7	206.2	82.5
2006	12,890.00	8,272.00	302.3	182.8	119.5
2007	12,890.00	8,251.00	222.1	192.9	29.2
2008	12,890.00	8,213.70	317.8	266.7	51.1
2009	12,890.00	8,198.10	326.3	293.6	32.7
2010	12,890.00	8,169.00	309.8	292.6	17.2
2011	12,890.00	8,169.00	205.3	201.3	4
2012	12,890.00	8,160.00	462.6	351.8	110.8

Πηγή: Eurostat

Γεωγραφικά, η έως τώρα εξάπλωση των βιοκαλλιεργειών παρουσιάζει έντονη ανισοκατανομή. Περιορίζεται σε λίγες σχετικά περιφέρειες και χαρακτηρίζεται από «θύλακες» βιοκαλλιεργητών σε μικρό αριθμό νομών μέσα στις περιφέρειες αυτές. Έτσι, η Πελοπόννησος συγκεντρώνει ουσιαστικά περισσότερες από τις μισές εκτάσεις και βιοκαλλιεργητές, ενώ ακολουθούν η Στερεά Ελλάδα, η Κρήτη και τα Ιόνια Νησιά.

Όσον αφορά στην εγχώρια βιολογική παραγωγή, η ποικιλία των προϊόντων που περιλαμβάνει είναι ιδιαίτερη μικρή. Η δραστηριότητα της πλειονότητας των βιοκαλλιεργητών επικεντρώνεται επιλεκτικά σε ορισμένες μόνο καλλιέργειες.

Εικόνα 9: Βιολογική παραγωγή στην Ελλάδα, 2012

Ειδικότερα, η ελαιοκαλλιέργεια αποτελεί τη σημαντικότερη βιολογική καλλιέργεια της χώρας, καταλαμβάνοντας το 44,4% της βιολογικά καλλιεργούμενης έκτασης, και ακολουθούν τα δημητριακά με 16,2%, η αμπελοκαλλιέργεια με 8,1% και η καλλιέργεια εσπεριδοειδών με ποσοστό 5,3%. Τα τέσσερα αυτά προϊόντα, δηλαδή, καλύπτουν το 74% της έκτασης των βιοκαλλιεργειών στην Ελλάδα.

Ο προαναφερθείς περιορισμός, που αφορά στα καλλιεργούμενα είδη της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα, σχετίζεται κατά κύριο λόγο με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόζεται στη χώρα. Σχετίζεται, όμως, και με τους υπάρχοντες περιορισμούς σε επίπεδο τεχνογνωσίας, όσον αφορά στην επιτυχή εφαρμογή στην πράξη βιολογικών μεθόδων καλλιέργειας, αλλά και με τη γενικότερη νοοτροπία των Ελλήνων αγροτών, όσον αφορά στη στάση τους απέναντι σε νέες γεωργικές δραστηριότητες, καθώς και στην σχεδόν ενστικτώδη χρησιμοποίηση του συστήματος χρηματικών ενισχύσεων της Κ.Α.Π της Ε.Ε. στο οποίο είναι ιδιαίτερα προσκολλημένοι (Πάντζιος και Τζουβελέκας, 2000).

3. Οι βιολογικές καλλιέργειες

Οι στόχοι της βιολογικής γεωργίας

Κατά τη Διεθνή Ομοσπονδία Κινημάτων Βιολογικής Γεωργίας οι στόχοι της βιολογικής γεωργίας, όπως ανακοινώθηκαν στο 14^ο Παγκόσμιο Συνέδριο του IFOAM, είναι (IFOAM, 2002):

- Η παραγωγή γεωργικών προϊόντων υψηλής θρεπτικής ποιότητας σε επαρκείς ποσότητες.
- Η συνύπαρξη με τα φυσικά οικοσυστήματα και όχι η κυριάρχησή τους από τον άνθρωπο.
- Η σωστή λειτουργία των βιολογικών κύκλων του αγρο-οικοσυστήματος με τη σύγχρονη συμμετοχή μικροοργανισμών, εδαφικής πανίδας και χλωρίδας, καλλιεργειών και εκτρεφόμενων ζώων.
- Η βελτίωση της γονιμότητας του εδάφους στο διηνεκές.
- Η ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων.
- Η εφαρμογή συστημάτων για την όσο το δυνατόν αυτάρκεια σε οργανική ουσία και θρεπτικά συστατικά.
- Η δημιουργία συνθηκών εκτροφής των ζώων, ώστε να αναδείξουν στο μέγιστο τη δική τους συμπεριφορά.
- Η αποφυγή κάθε ρύπανσης από καλλιεργητικές πρακτικές.
- Η οικολογική διαχείριση της γενετικής βιοποικιλότητας.
- Η απόδοση στους καλλιεργητές λογικής αμοιβής και ικανοποίησης από την εργασίας τους, η οποία πρέπει να προσφέρεται σε εργασιακό περιβάλλον ασφαλές και υγιεινό.
- Η εκτίμηση του αποτελέσματος της αλληλεπίδρασης των καλλιεργητικών τεχνικών με το οικολογικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Δίνεται, επομένως, έμφαση στην ανάπτυξη και προαγωγή ολοκληρωμένων σχέσεων μεταξύ εδάφους, φυτών, ζώων, ανθρώπου και βιόσφαιρας, έτσι ώστε τελικά να λαμβάνονται γεωργικά προϊόντα και είδη διατροφής χωρίς χημικά υπολείμματα και ταυτόχρονα το περιβάλλον να προστατεύεται και να αναβαθμίζεται.

Οι βασικές αρχές της βιολογικής γεωργίας

Σήμερα η πρόοδος και η ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας στηρίζεται σε ορισμένες βασικές αρχές οι οποίες καθορίζουν το όραμα, τις θέσεις και τους κανόνες του βιολογικού κινήματος σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτές είναι οι Αρχές της υγείας, της οικολογίας, της ισότητας και της προφύλαξης (IFOAM, The Principles of Organic Agriculture).

Αρχή της Υγείας. Η βιολογική γεωργία οφείλει να διατηρεί και να βελτιώνει την υγεία των εδαφών, των φυτών, των ζώων, των ανθρώπων και του πλανήτη, θεωρώντας τα ως ένα αδιαίρετο σύνολο.

Αρχή της Οικολογίας. Η βιολογική γεωργία οφείλει να στηρίζεται στους φυσικούς κύκλους και στα ζωντανά οικολογικά συστήματα, να συμφωνεί με αυτά, να τα μιμείται και να τα βοηθά να διατηρηθούν.

Αρχή της Ισότητας. Η βιολογική γεωργία οφείλει να δομείται πάνω σε σχέσεις που εγγυώνται την ισότητα απέναντι στο κοινό περιβάλλον και τις ευκαιρίες της ζωής.

Αρχή της προφύλαξης. Η βιολογική γεωργία θα πρέπει να ασκείται με φρόνηση και υπευθυνότητα, ώστε να προστατεύεται το περιβάλλον και να διασφαλίζεται η υγεία και η ευημερία των σημερινών αλλά και των μελλοντικών γενεών.

Η καλλιέργεια με βιολογικές μεθόδους ελαχιστοποιεί ή αποφεύγει παντελώς όπου αυτό είναι εφικτό, τη χρήση εισροών συνθετικών χημικών (χημικών λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, ζιζανιοκτόνων, ορμονών, ρυθμιστών ανάπτυξης, προσθέτων, γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, κ.τ.λ.) και χρησιμοποιεί μηχανικές ή φυσικές διεργασίες και υλικά(μηχανικούς ή χειρονακτικούς τρόπους βελτίωσης της παραγωγικότητας του εδάφους και ελέγχου των ζιζανίων, εντόμων και παρασίτων, αμειψισπορά, αγρανάπαυση, φυσικά λιπάσματα, κ.τ.λ.).

Οι γενικές προσεγγίσεις στη βιολογική γεωργία

Οι γενικές αρχές της βιολογικής γεωργίας είναι η ολιστική προσέγγιση, η διαχρονική αντιμετώπιση και η άμεση επαφή του παραγωγού με τον καταναλωτή.

α) Ολιστική προσέγγιση

Ο αγρότης πρέπει να αντιμετωπίζει όλους τους παράγοντες που καθορίζουν το ύψος και την ποιότητα της παραγωγής ολιστικά. Να γνωρίζει, δηλαδή, ότι στο αγρο-οικοσύστημα, όπως εξάλλου και σε κάθε οικοσύστημα, ο κάθε παράγοντας μεταβάλλεται και επηρεάζεται από τους άλλους παράγοντες. Για παράδειγμα, για την αναπλήρωση του αζώτου, που είναι βασικό θρεπτικό συστατικό των φυτών, ο παραγωγός δεν θα πρέπει να επιλέξει τη

χρήση αζωτούχου χημικού λιπάσματος, το οποίο θα βοηθήσει μεν στην ανάπτυξη της βλάστησης, αλλά θα αγνοήσει τους υπόλοιπους παράγοντες (έδαφος, ωφέλιμοι οργανισμοί, θρεπτικά συστατικά κ.ά). Αντίθετα, θα επιλέξει μεθόδους (χλωρή λίπανση, φυτικά υπολείμματα κ.ά) που θα προωθήσουν μια ισορροπημένη και αρμονική ανάπτυξη όλων των παραγόντων που εμπλέκονται στη γεωργική πράξη (Βλοντάκης κ.ά., 2001).

β) Διαχρονική αντιμετώπιση

Η δεύτερη βασική αρχή της βιολογικής γεωργίας δηλώνει την προσέγγιση της γεωργικής πρακτικής με κριτήριο τη μακροχρόνια επίδρασή της στους εμπλεκόμενους παράγοντες. Δεν αρκείται, δηλαδή, σε αποσπασματικές ενέργειες και αποτελέσματα μιας μόνο καλλιεργητικής περιόδου, αλλά κάθε ενέργεια θεωρείται συνέπεια της προηγούμενης και προετοιμασία της επόμενης (Δάντσης, 2004). Έτσι, όταν εμφανίζεται ένα πρόβλημα στην καλλιέργεια, ο παραγωγός θα πρέπει να εντοπίσει την αιτία και να μην προβεί μόνο στην άμεση αντιμετώπισή του. Για παράδειγμα, μια εντομολογική προσβολή μπορεί να οφείλεται στην εξαφάνιση των ωφέλιμων αρπακτικών παρασίτων, σε άστοχες λιπάνσεις, σε λάθος κλάδεμα, σε κακή επιλογή ποικιλιών κ.ά. και δεν αρκεί μόνο η εξόντωσή της. Θα πρέπει να αναζητηθούν τα αίτια και να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα ριζικά (Δάντσης, 2004).

γ) Σύνδεση παραγωγού-καταναλωτή

Η τρίτη αρχή που διέπει τη βιολογική γεωργία αφορά στη σχέση παραγωγού και καταναλωτή. Η βιολογική γεωργία προωθεί τα προϊόντα της σε τοπικές αγορές, φέρνοντας σε άμεση επαφή παραγωγούς και καταναλωτές, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μια αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των δυο πλευρών. Επιπλέον, θα πρέπει να ισχύει η “αρχή της τοπικότητας”, δηλαδή η παραγωγή να εξειδικεύεται και να ενισχύεται τοπικά με όσο γίνεται μεγαλύτερη συρρίκνωση του εμπορίου σε μεγάλες αποστάσεις. Με αυτόν τον τρόπο θα καταστεί εφικτή η άμεση επαφή καταναλωτή-παραγωγού. Ο παραγωγός θα πρέπει να επιλέγει τα συγκεκριμένα κανάλια διανομής των προϊόντων του, έτσι ώστε να έρχεται σε άμεση επαφή με τον καταναλωτή (άμεσο marketing) και να γνωρίζει την αγορά στην οποία απευθύνεται. Επίσης, μπορεί να παρακολουθεί τις προτιμήσεις των καταναλωτών και τις ανάγκες τους, σε ότι αφορά θέματα ποιότητας και ποικιλίας των προϊόντων, μεταβάλλοντας ανάλογα την παραγωγή του. Από την άλλη πλευρά, και καταναλωτής πληροφορείται για τον τρόπο παραγωγής των προϊόντων, για τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται στον αγρό κ.ά. (Φωτόπουλος και Κρυστάλλης, 2003). Τέλος, η έλλειψη μεσάζοντα που χαρακτηρίζει τα κανάλια διανομής του άμεσου marketing επιτρέπει στον παραγωγό να πετύχει καλύτερες

τιμές από αυτές του χονδρεμπορίου, αλλά και στον καταναλωτή να προμηθευτεί τα βιολογικά προϊόντα σε τιμές χαμηλότερες από αυτές των καταστημάτων λιανικής πώλησης (Δάντσης, 2004).

Οφέλη της βιολογικής γεωργίας

Η βιολογική γεωργία και η ολοκληρωμένη γεωργία αποτελούν πραγματικές ευκαιρίες σε πολλά επίπεδα, συμβάλλοντας στην αναζωογόνηση των αγροτικών οικονομιών μέσω της αειφόρου ανάπτυξης. Πράγματι, στην ανάπτυξη του βιολογικού τομέα είναι ήδη προφανείς οι νέες ευκαιρίες απασχόλησης στη γεωργία, στη μεταποίηση και στις συναφείς υπηρεσίες. Εκτός από τα περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα, αυτά τα συστήματα γεωργίας μπορούν να έχουν σημαντικά οφέλη τόσο για την οικονομία όσο και για την κοινωνική συνοχή των αγροτικών περιοχών. Η χρηματοδοτική στήριξη και άλλα κίνητρα για να στραφούν οι γεωργοί στη βιολογική παραγωγή είναι έτσι σχεδιασμένα ώστε να βοηθήσουν να αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο ο τομέας και να στηρίξουν τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις σε όλη την τροφική αλυσίδα.

Μπορούμε να κάνουμε λόγο για τα οφέλη της βιολογικής καλλιέργειας στην ανθρώπινη υγεία και για τα οφέλη της βιολογικής καλλιέργειας στο περιβάλλον.

A. Βιολογικά Προϊόντα και Υγεία

Τα βιολογικά προϊόντα είναι εξαιρετικά ασφαλή, καθώς ελέγχονται στο σύνολο τους, καθ' όλα τα στάδια της αγροδιατροφικής αλυσίδας (από το χωράφι έως το ράφι των καταστημάτων) πριν φτάσουν στον καταναλωτή. Δεν περιέχουν επιβλαβείς για την υγεία και το περιβάλλον χημικές ουσίες, όπως ζιζανιοκτόνα, εντομοκτόνα, μυκητοκτόνα ή χημικά λιπάσματα, ενώ, η χρήση ιονίζουσας ακτινοβολίας κατά την επεξεργασία των προϊόντων, δεν επιτρέπεται. Η ακτινοβόληση καθώς και άλλες διεργασίες, δεν επιτρέπονται. Έχουν λιγότερα πρόσθετα, καθώς, πολλά πρόσθετα που είναι επικίνδυνα για την υγεία δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται στα βιολογικά προϊόντα. Δεν περιέχουν γενετικά τροποποιημένα συστατικά (στην βιολογική γεωργία δεν επιτρέπεται η χρήση συστατικών από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς - GMO's).

Τα αρχικά αποτελέσματα από την μεγαλύτερη μελέτη που έχει πραγματοποιηθεί έως σήμερα, επιβεβαιώνουν ότι τα βιολογικά προϊόντα είναι πιο θρεπτικά και αποτελούν ασπίδα για την υγεία μας. Η μελέτη διήρκησε 4 χρόνια, συμμετείχαν 33 πανεπιστημιακά ιδρύματα

της Ευρώπης και χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Βρέθηκε ότι τα βιολογικά προϊόντα περιέχουν μεγαλύτερες ποσότητες σε βιταμίνη C και σε ιχνοστοιχεία σιδήρου, χαλκού και ψευδαργύρου, καθώς και μεταβολίτες, οι οποίοι θεωρείται ότι προστατεύουν από τον καρκίνο και τις καρδιοπάθειες. Οι διαφορές είναι τόσο εμφανείς, ώστε τα βιολογικά προϊόντα μπορούν να βοηθήσουν στην αύξηση των θρεπτικών συστατικών ακόμη και σε ανθρώπους που δεν καταναλώνουν πέντε μερίδες φρούτων και λαχανικών ημερησίως, όπως συνιστάται.

Σύμφωνα με την παραπάνω μελέτη, τα βιολογικά φρούτα και λαχανικά περιέχουν 40% περισσότερα αντιοξειδωτικά με αποτέλεσμα να προστατεύουν τον οργανισμό από την εκδήλωση σοβαρών ασθενειών. Υψηλότερα είναι επίσης τα επίπεδα των μεταλλικών στοιχείων. Στα βιολογικά δημητριακά παρατηρούνται μεγαλύτερες ποσότητες βιταμινών. Το επίπεδο αντιοξειδωτικών στο βιολογικό γάλα ήταν κατά 90% υψηλότερο σε σχέση με το συμβατικό. Επιπλέον το βιολογικό γάλα παρουσιάζει υψηλότερα επίπεδα «καλών» λιπαρών οξέων και υψηλότερα επίπεδα βιταμίνης E.

Στα τρόφιμα ζωικής προέλευσης παρατηρούνται μικρότερες συγκεντρώσεις αντιβιοτικών. Τα ζώα βιολογικής εκτροφής, αναπτύσσονται σε συνθήκες που έχουν στόχο να μεγιστοποιήσουν την υγεία και την ευημερία των ζώων μέσω της διατήρησης υψηλής ποιότητας και ισορροπημένης διατροφής, καθώς και ένα περιβάλλον που ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους.

B. Βιολογικά Προϊόντα και Περιβάλλον

Η βιολογική γεωργία είναι μια μέθοδος παραγωγής τροφίμων η οποία σέβεται:

❖ Τη φύση

Οι καλλιεργητικές πρακτικές που εφαρμόζονται στη βιολογική γεωργία αποσκοπούν, εκτός της προστασία του καταναλωτή και του παραγωγού, στην προστασία του ίδιου του αγροοικοσυστήματος. Η άγρια ζωή (χλωρίδα και πανίδα) αποτελεί πρωταρχικό στοιχείο και απαραίτητο «συστατικό» της βιολογικής γεωργίας. Για το λόγο αυτό, μια σειρά πρακτικές, όπως, η διατήρηση της άγριας βλάστησης στα περιθώρια των αγροτεμαχίων, η διατήρηση ή/και λήψη των καταλλήλων μέτρων για την αύξηση των φυσικών εχθρών των εντομών-εχθρών των καλλιεργειών, η απαγόρευση χρήσης συνθετικών φυτοφαρμάκων και ανόργανων λιπασμάτων, ως στόχο έχουν την προστασία του αγροοικοσυστήματος και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

❖ Τον υδροφόρο ορίζοντα

Η απορροή των ρυπογόνων χημικών φυτοφαρμάκων και η έκπλυση, κυρίως των ανόργανων νιτρικών λιπασμάτων, που χρησιμοποιούνται αλόγιστα στη συμβατική καλλιέργεια, ως αποτέλεσμα έχουν τη ρύπανση και τη σημαντική επιβάρυνση του υδροφόρου ορίζοντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα σημαντικής επιβάρυνσης του υδροφόρου ορίζοντα με νιτρικές ουσίες, αποτελούν οι περιοχές καλλιέργειας βάμβακος. Αντιθέτως, στη βιολογική γεωργία η απαγόρευση χρήσης ανόργανων λιπασμάτων και συνθετικών φυτοφαρμάκων, έχει ως αποτέλεσμα την ελάχιστη επιβάρυνση του υδροφόρου ορίζοντα.

❖ Το έδαφος

Η μονοκαλλιέργεια η οποία ως γνωστό εξαντλεί τα εδάφη, δεν εφαρμόζεται στην βιολογική καλλιέργεια. Αντιθέτως, στη βιολογική γεωργία είναι απαραίτητη η εφαρμογή κατάλληλου προγράμματος αμειψισποράς, το οποίο, σε συνδυασμό με την χλωρή λίπανση του εδάφους και τη χρήση οργανικών ουσιών, αποσκοπεί στη διατήρηση και την αύξηση της γονιμότητας και της βιολογικής δραστηριότητας του εδάφους.

❖ Τα εκτρεφόμενα ζώα

Ο Γκάντι είχε αναφέρει κάποτε «Το μεγαλείο της ανθρωπότητας και η πρόοδος της ηθικής μπορούν να κριθούν από τον τρόπο που κάθε κοινωνία μεταχειρίζεται τα ζώα της».

Η βιολογική κτηνοτροφία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο διαβίωσης και γενικότερα στην ευζωία των ζώων. Για τον λόγο αυτό, στη νομοθεσία που διέπει την βιολογική εκτροφή των ζώων, προβλέπονται αυστηροί κανόνες σχετικά με τις συνθήκες σταβλισμού, την απαίτηση πρόσβασης των ζώων σε υπαίθριους χώρους άσκησης και βοσκοτόπους, στις συνθήκες υγιεινής των ζώων καθώς και στον τρόπο μεταφοράς και σφαγής τους.

❖ Την υγεία των παραγωγών

Που αποφεύγουν την επαφή με τα επικίνδυνα χημικά - συνθετικά παρασιτοκτόνα, τα οποία, αποδεδειγμένα, ευθύνονται σε σημαντικό βαθμό για την εμφάνιση διαφόρων μορφών καρκίνου.

❖ Την ελληνική ύπαιθρο

Καθώς αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων πολλών Ελλήνων παραγωγών, δίνοντάς τους την ευκαιρία πρόσβασης σε νέες αγορές.

4. Η νομοθεσία για τα προϊόντα βιολογικής γεωργίας

Νομοθετικά, η βιολογική γεωργία ενοποιείται για τον ευρωπαϊκό χώρο το 1991 και περιγράφεται από τον κανονισμό 2092/91(Βιολογικός τρόπος παραγωγής γεωργικών προϊόντων) της Ε.Ε., καθώς και από τις μετέπειτα συμπληρώσεις του. Μέσα από αυτή τη Νομοθεσία, μπαίνουν κανόνες στην παραγωγική διαδικασία των βιολογικών προϊόντων, καθορίζονται διαδικασίες για τη μεταποίηση, τυποποίηση και διακίνησή τους, περιγράφονται κυρώσεις για τους παραβάτες και θεσμοθετείται σύστημα ελέγχου και πιστοποίησης όλων των βιολογικών προϊόντων από εγκεκριμένους αρμόδιους εγχώριους και ξένους οργανισμούς πιστοποίησης.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, οι κανόνες παραγωγής και τα μέτρα ελέγχου των προϊόντων βιολογικής γεωργίας καθορίζονται από την εθνική και κοινοτική νομοθεσία.

A. Κοινοτική Νομοθεσία

01. Καν. (ΕΚ) 834/2007 *«για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91».*

02. Καν. (ΕΚ) 889/2008 *«σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων».*

03. Καν. (ΕΚ) 967/2008 *«για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων»*

04. Καν. (ΕΚ) 1235/2008 *«για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες»*

05. Καν. (ΕΚ) 1254/2008 *«για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων»*

06. Καν. (ΕΚ) 537/2009 *«για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008, όσον αφορά τον κατάλογο των τρίτων χωρών από τις οποίες πρέπει να κατάγονται ορισμένα βιολογικά παραγόμενα γεωργικά προϊόντα προκειμένου να κυκλοφορούν στο εμπόριο εντός της Κοινότητας»*

07. Καν. (ΕΚ) 710/2009 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων για τη βιολογική παραγωγή ζώων υδατοκαλλιέργειας και φυκιών»

08. Καν. (ΕΚ) 271/2010 «σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 για τον καθορισμό λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τον λογότυπο βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

09. Καν. (ΕΚ) 271/2010 - διορθωτικό «Διορθωτικό στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 271/2010 της Επιτροπής, της 24ης Μαρτίου 2010, σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 για τον καθορισμό λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τον λογότυπο βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

10. Καν. (ΕΚ) 471/2010 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 όσον αφορά τον κατάλογο των τρίτων χωρών από τις οποίες πρέπει να προέρχονται ορισμένα γεωργικά προϊόντα βιολογικής παραγωγής προκειμένου να διατεθούν στο εμπόριο στην Κοινότητα»

11. Καν. (ΕΚ) 344/2011 «για τη τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση, και

12. Καν. (ΕΚ) 426/2011 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων»

13. Καν. (ΕΚ) 590/2011 «κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)»

14. Καν. (ΕΚ) 590/2011 - διορθωτικό «Διορθωτικό της Επιτροπής, της 20ής Ιουνίου 2011, σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες»

15. Καν. (ΕΚ) 1084/2011 «σχετικά με την τροποποίηση και τη διόρθωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του

κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες»

16. Καν. (ΕΚ) 1267/2011 «σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.1235/2008 για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες»

17. Καν. (ΕΚ) 126/2012 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 όσον αφορά τα αποδεικτικά έγγραφα και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.1235/2008 όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)»

18. Καν. (ΕΚ) 203/2012 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά λεπτομερείς κανόνες για τους βιολογικούς οίνους»

19. Καν. (ΕΚ) 505/2012 «για την τροποποίηση και διόρθωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων».

20. Καν. (ΕΚ) 508/2012 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)».

21. Καν. (ΕΚ) 751/2012 «για τη διόρθωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες».

22. Καν. (ΕΚ) 203/2012 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά λεπτομερείς κανόνες για τους βιολογικούς οίνους»

23. Καν. (ΕΚ) 392_2013 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 όσον αφορά το σύστημα ελέγχου της βιολογικής παραγωγής»

24. Καν.(ΕΕ) 354/2014 «για την τροποποίηση και διόρθωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των

βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων».

B. Εθνική Νομοθεσία

1. ΚΥΑ αριθμ. 245090/ 11.01.2006 (ΦΕΚ 157/Β/2006)

Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. (ΕΟΚ) 2092/91 του Συμβουλίου «περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής» ως έχει τροποποιηθεί.

2. ΥΑ αριθμ. 336650/22.12.2006 (ΦΕΚ 1927/Β/2006)

Λεπτομέρειες εφαρμογής της αρ. 245090/11.1.2006 (ΦΕΚ157/Β/2006) Κοινής Υπουργικής Απόφασης «Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. (ΕΟΚ) 2092/91 του Συμβουλίου «περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής» ως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

3. ΥΑ αριθμ. 296851/21.06.2007 (ΦΕΚ 1114/Β/2007)

Λεπτομέρειες εφαρμογής της υπ' αριθμ. 245090/11.1.2006 (ΦΕΚ 157/Β/2006) κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. (ΕΟΚ)2092/91 του Συμβουλίου «περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής» ως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

4. ΚΥΑ 295194 αριθμ. 22.04.09 (ΦΕΚ 756/Β/2009)

Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για τη χρήση πολλαπλασιαστικού υλικού στη βιολογική γεωργία σε εφαρμογή των Κανονισμών (ΕΚ)834/07 και (ΕΚ)889/08, όπως αυτοί κάθε φορά ισχύουν.

Σχετικές ιστοσελίδες (sites) με την Κοινοτική και Εθνική Νομοθεσία για τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία είναι οι ακόλουθες:

<http://eur-lex.europa.eu/el/index.htm>

<http://www.minagric.gr/greek/3.6.B.html>

5. Τα προϊόντα της βιολογικής καλλιέργειας

Στην παρούσα ενότητα θα ασχοληθούμε με τα προϊόντα της βιολογικής γεωργίας, τους κανόνες για την παραγωγή και την πιστοποίησή τους καθώς και τον καθορισμό της τιμής τους. Για τη συγγραφή της εν λόγω ενότητας, αξιοποιήσαμε τις πληροφορίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, καθώς και των φορέων ελέγχου και πιστοποίησης προϊόντων βιολογικής γεωργίας, ΔΗΩ και ΒΙΟ-ΕΛΛΑΣ.¹

Βιολογικά τρόφιμα και προϊόντα

Οι κατηγορίες των βιολογικών προϊόντων είναι δύο:

1. Προϊόντα Βιολογικής Γεωργίας σε Μεταβατικό Στάδιο.

Πρόκειται για προϊόντα φυτικής προέλευσης μόνο, τα οποία παράγονται σε αγροτεμάχια «υπό μετατροπή στη βιολογική γεωργία». Στα αγροτεμάχια αυτά, εφαρμόζονται οι αρχές της βιολογικής γεωργίας για χρονικό διάστημα τουλάχιστον ενός έτους, διασφαλίζοντας έτσι την απουσία υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων στο τελικό προϊόν.

2. Προϊόντα Βιολογικής Γεωργίας.

Πρόκειται για προϊόντα τα οποία παράγονται αφού το αγροτεμάχιο ή το κοπάδι περάσει το στάδιο μετατροπής το οποίο, στην περίπτωση των φυτικών προϊόντων είναι τουλάχιστον 2 έτη (για καλλιέργειες με ετήσιο βιολογικό κύκλο) ή 3 έτη (για πολυετείς καλλιέργειες), ενώ, στην περίπτωση των ζωικών προϊόντων, το διάστημα αυτό είναι 6 εβδομάδες (αυγά), 10 εβδομάδες (κοτόπουλα) ή 6 μήνες (κρέας, γάλα).

Οι δυο παραπάνω κατηγορίες βιολογικών προϊόντων ισχύουν και στην περίπτωση των μεταποιημένων προϊόντων. Συγκεκριμένα, στην κατηγορία των προϊόντων βιολογικής γεωργίας, ανήκουν τα μεταποιημένα προϊόντα που αποτελούνται από τουλάχιστον 95% συστατικά Βιολογικής Γεωργίας. Τα μεταποιημένα προϊόντα Βιολογικής Γεωργίας σε Μεταβατικό Στάδιο, αποτελούνται από ένα συστατικό σε Μεταβατικό Στάδιο.

Στα μεταποιημένα βιολογικά προϊόντα μπορούν να χρησιμοποιούνται πρόσθετα, βοηθητικές ουσίες και συμβατικά συστατικά μόνο εφόσον αυτά επιτρέπονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία των βιολογικών προϊόντων.

Όσον αφορά τα μεταποιημένα προϊόντα, ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός (Καν. 834/07) προβλέπει την παραγωγή συμβατικών τροφίμων με τη χρήση ορισμένων βιολογικών πρώτων υλών. Σε αυτή την περίπτωση όμως, στον κατάλογο συστατικών του προϊόντος θα πρέπει ξεκάθαρα να φαίνεται ποιο είναι το βιολογικό συστατικό και σε ποιο ποσοστό περιέχεται στο

¹ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από τις ιστοσελίδες του Υπουργείου και των συγκεκριμένων φορέων και παρατίθενται στο αντίστοιχο μέρος της Βιβλιογραφίας της παρούσας εργασίας.

συμβατικό τρόφιμο, ενώ σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να ονομαστούν βιολογικά τρόφιμα.

Επιπλέον, η επιχείρηση για να προχωρήσει στην παραγωγή μεταποιημένων βιολογικών προϊόντων, θα πρέπει να χρησιμοποιεί τεκμηριωμένα βιολογικές πρώτες ύλες και επιτρεπόμενα από την νομοθεσία πρόσθετα. Σε περίπτωση παράλληλης παραγωγής βιολογικών και συμβατικών προϊόντων στις ίδιες εγκαταστάσεις, η επιχείρηση θα πρέπει να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα διαχωρισμού μεταξύ των συμβατικών και των βιολογικών τροφίμων/ζωοτροφών. Αυτό σημαίνει, πλήρης και τεκμηριωμένος διαχωρισμός των προϊόντων καθ' όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας (από την παραλαβή των πρώτων υλών και την αποθήκευσή τους έως την επεξεργασία και τη διάθεσή των τελικών προϊόντων).

Αξίζει να σημειωθεί, ότι για προϊόντα (π.χ. υφάσματα, ρούχα, καλλυντικά) που δεν καλύπτονται την ευρωπαϊκή νομοθεσία που διέπει την παραγωγή και εμπορία βιολογικών προϊόντων, έχουν αναπτυχθεί ιδιωτικά πρότυπα από Οργανισμούς Ελέγχου και Πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων, κυρίως του εξωτερικού, μέσω των οποίων είναι δυνατή η πιστοποίηση των προϊόντων αυτών ως βιολογικά.

Τα βιολογικά τρόφιμα απευθύνονται σε καταναλωτές που αναζητούν προϊόντα υγιεινής ολοκληρωμένης και ισορροπημένης διατροφής. Άλλωστε τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια στροφή του καταναλωτικού κοινού προς τα βιολογικά προϊόντα που θεωρούνται πιο υγιεινά από τα συμβατικά. Η τάση αυτή ενισχύεται με το χρόνο λόγω της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών σε θέματα περιβάλλοντος, αλλά και υγείας. Τέτοια προϊόντα μπορεί να είναι το κρασί, το λάδι, εσπεριδοειδή, κηπευτικά, μπιστοτανικά, σπαράγγια, φράουλες, μηδική, όσπρια, σιτηρά, μέλι, σοκολάτες πρόπολης, κρόκος, καστανιές, φουντουκιές, καρυδιές αρωματικά- φαρμακευτικά αλλά και ζωοτροφές. Όμως Βιολογικά προϊόντα θεωρούνται και αυτά που χρησιμοποιούνται στις βιολογικές καλλιέργειες όπως τα βιολογικά λιπάσματα, οι σπόροι, τα φάρμακα φυτοπροστασίας κ.ά.

Τιμή βιολογικών τροφίμων και προϊόντων

Η αγορά των βιολογικών προϊόντων είναι μια αναπτυσσόμενη και δυναμική αγορά. Τα προϊόντα είναι ανταγωνιστικά και πωλούνται συχνά σε υψηλότερες τιμές από τα συμβατικά. Αυτό μπορεί να οφείλεται:

- στο υψηλότερο κόστος παραγωγής (π.χ. οργανικά λιπάσματα, μηχανικός τρόπος καταπολέμησης ζιζανίων, βιολογικές ζωοτροφές),

- στις μειωμένες αποδόσεις των καλλιεργειών λόγω της εκτατικής φύσης τους,
- στη μικρή προσφορά που δεν καλύπτει επαρκώς την ολοένα αυξανόμενη ζήτηση σε ορισμένες κατηγορίες προϊόντων (π.χ. νωπά κηπευτικά, και ζωοτροφές)
- στην επιβάρυνση του κόστους ελέγχου και πιστοποίησης των προϊόντων.

Ωστόσο, αν λάβουμε υπόψη ότι:

- ❖ τα συμβατικά προϊόντα περιέχουν περισσότερο νερό στο σύνολό τους σε σχέση με τα βιολογικά,
- ❖ το κόστος αποκατάστασης (που πληρώνουμε μέσω της φορολογίας) του φυσικού περιβάλλοντος από την αλόγιστη χρήση των αγροχημικών της συμβατικής γεωργίας,
- ❖ το κόστος καταπολέμησης προβλημάτων υγείας που προέρχονται από την παραπάνω χρήση,

τότε, η διαφορά κόστους, όχι μόνο μηδενίζεται αλλά και υπερκαλύπτεται.

Κανόνες βιολογικής παραγωγής

Για την διατήρηση ή αύξηση της γονιμότητας και βιολογικής δραστηριότητας του εδάφους, επιτρέπονται οι παρακάτω ενέργειες:

- Καλλιέργεια Ψυχανθών
- Χλωρά Λίπανση
- Καλλιέργεια βαθύρριζων φυτών
- Κατάλληλο πρόγραμμα πολυετούς αμειψισποράς
- Η ενσωμάτωση στο έδαφος οργανικών ουσιών

Προϊόντα που επιτρέπονται στην βιολογική γεωργία για την λίπανση και την βελτίωση του εδάφους.

- Κοπριά αγροτικών ζώων
- Αποξηραμένη κοπριά και αφυδατωμένη κοπριά πουλερικών
- Κομποστοποιημένα ζωικά περιττώματα
- Υγρά απεκκρίματα ζώων
- Τύρφη
- Περιττώματα σκωλήκων και εντόμων
- Γκουανό

- Φύκη και προϊόντα φυκών
- Πριονίδια ξύλου και θρύμματα ξύλου
- Ακατέργαστα ορυκτά καλίο
- Θεϊκό Μαγνήσιο, Κάλιο, Ασβέστιο,
- Χλωριούχο Νάτριο

Προϊόντα που επιτρέπονται στην Βιολογική Γεωργία για την καταπολέμηση των παράσιτων και των ασθενειών:

- Πύρεθρο
- Πρόπολη
- Γη διατομών
- Κόνις πετρωμάτων
- Θείον
- Βορδιγάλειος πολτός
- Πυριτικό Νάτριο
- Φερομόνες (σμήνους, συναγερμού, ωοθεσίας)
- Παραφινέλαιο

Προϋποθέσεις άσκησης βιολογικής γεωργίας

Προκειμένου να δει κανείς ειδικότερα τις πρώτες βασικές πρακτικές που έχουν καθιερωθεί για την έναρξη των διαφόρων συστημάτων – μοντέλων βιολογικής αγροτικής παραγωγής, είναι σκόπιμο να ξεκινήσει από την ποιότητα εδάφους η οποία αποτελεί βασική προϋπόθεση επιτυχούς άσκησης της βιολογικής παραγωγής αγροτικών προϊόντων και να καταλήξει στην αποτελεσματική και ασφαλή εμπορία τους, η οποία πρέπει να πείθει απόλυτα τον καταναλωτή για κάθε τι που αφορά την ποιότητα και τις προδιαγραφές των προϊόντων.

Ακολούθως, εκθέτονται περιληπτικά τέτοιες προϋποθέσεις άσκησης βιολογικής γεωργίας, σύμφωνα με παραδεκτές και υιοθετημένες απόψεις ειδικών:

- Απαγόρευση χρήσης συνθετικών λιπασμάτων επί 36 μήνες πριν από τη συγκομιδή των πιστοποιηθέντων βιολογικών αγροτικών προϊόντων.

- Απαγόρευση χρήσης συνθετικών φυτοφαρμάκων (μυκητοκτόνων, εντομοκτόνων, ζιζανιοκτόνων) επί 36 μήνες πριν από τη συγκομιδή των πιστοποιηθέντων βιολογικών αγροτικών προϊόντων.

- Εφαρμογή αμειψισπορών οι οποίες περιλαμβάνουν εδαφοβελτιωτικές ψυχανθείς καλλιέργειες ή συγκαλλιέργειες μικρόσπερων σιτηρών με μικρόσπερμα ψυχανθή είδη, κάθε πέντε χρόνια τουλάχιστον. Η τακτική των αμειψισπορών αυτών συμβάλλει στον περιορισμό (λόγω διακοπής του βιολογικού κύκλου) ζιζανίων, εντόμων και ασθeneιών, καθώς και στην αποκατάσταση της εξαντλημένης από ορισμένες κύριες καλλιέργειες, εδαφικής γονιμότητας και υγιεινής κατάστασης. Για την αποκατάσταση ή διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους εφαρμόζονται κατάλληλα συστήματα αμειψισποράς με ψυχανθή, χλωρές ή οργανικές λιπάνσεις και προσθήκες διαφόρων ειδών κομπόστας.

- Απαγόρευση χρήσης συνθετικών ορμονών ή αντιβιοτικών για τα ζώα και χρήση οργανικών τροφών και φυσικών βοσκών.

Επίσης, κατά τη μετατροπή μιας έκτασης, όπου ασκείται συμβατική γεωργία, σε έκταση βιολογικής γεωργίας, η ελάχιστη διάρκεια μετατροπής είναι δύο χρόνια πριν από τη σπορά ετήσιων καλλιεργειών και τρία χρόνια πριν από την πρώτη συγκομιδή πολυετών καλλιεργειών, οι οποίες δεν χρησιμοποιούνται ως λιβάδια. Βέβαια, η περίοδος αυτή μπορεί να παραταθεί ή να μειωθεί, ανάλογα με τα καλλιεργητικά περιστατικά που προηγήθηκαν, όπως ορίζουν οι εθνικοί και κοινοτικοί κανονισμοί.

Τέλος, η συγκομιδή αυτοφυών φυτών στο φυτικό περιβάλλον (δάση και γεωργικές εκτάσεις), εξομοιώνεται με μεθόδους βιολογικής παραγωγής, εφόσον οι εν λόγω εκτάσεις δεν έχουν δεχτεί, κατά τη διάρκεια των τριών χρόνων που προηγήθηκαν της συγκομιδής, προϊόντα που είναι απαγορευμένα στη βιολογική γεωργία και εφόσον η ίδια συγκομιδή δεν θίγει τη σταθερότητα του φυσικού οικοτύπου και την επιβίωση των ειδών.

Πώς αναγνωρίζονται τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας

Τα βιολογικά προϊόντα μπορούν να αναγνωριστούν από τις ενδείξεις που φέρουν στη σήμανσή τους (ετικέτα) και το Πιστοποιητικό Προϊόντος που τα συνοδεύει.

Τα προϊόντα τα οποία δύναται να φέρουν ενδείξεις στο βιολογικό τρόπο παραγωγής, βάσει της ευρωπαϊκής νομοθεσίας είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Ζωντανά ή μη μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα (φρούτα, λαχανικά, μέλι, ενεργειακά φυτά π.χ. ηλίανθος,
- ✓ κλωστικά φυτά π.χ. βαμβάκι, αυγά, κρέας, ζώντα ζώα κ.ά.)

- ✓ Μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα για χρήση ως τρόφιμα (π.χ. ψωμί, μαρμελάδα, μαργαρίνη, τυρί, ελαιόλαδο κ.ά.)
- ✓ Ζωοτροφές (σανός, καρπός δημητριακών κ.ά.)
- ✓ Φυτικό πολλαπλασιαστικό υλικό (σπόροι σποράς, φυτάρια κ.ά.)
- ✓ Προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας
- ✓ Φύκια.

Κατά την αγορά συσκευασμένων προϊόντων, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε η συσκευασία τους να είναι άθικτη (να μην έχει παραβιαστεί). Στην ετικέτα του προϊόντος θα πρέπει να φαίνονται τουλάχιστον οι παρακάτω ενδείξεις:

- ❖ Η εμπορική ονομασία του προϊόντος και το στάδιο πιστοποίησής του (βιολογικού σταδίου - για προϊόντα που αποτελούνται από τουλάχιστον 95% συστατικά βιολογικής γεωργίας- ή μεταβατικού σταδίου).
- ❖ Τα συστατικά του προϊόντος και αν αυτά έχουν παραχθεί με βιολογικές μεθόδους. Συνήθως, τα βιολογικά συστατικά κάθε προϊόντος σημαίνονται με αστερίσκο (*), ο οποίος παραπέμπει στη φράση «*προϊόν βιολογικής γεωργίας*».

Στην περίπτωση που ένα προϊόν αποτελείται από βιολογικά συστατικά γεωργικής προέλευσης στο σύνολό του, τότε, ο αστερίσκος και η σχετική ένδειξη μπορούν να παραληφθούν, ώστε να αποφεύγονται οι επαναλήψεις. Όταν οι αναφορές για το βιολογικό τρόπο παραγωγής γίνονται μόνο στον κατάλογο των συστατικών του προϊόντος και όχι στην ονομασία του προϊόντος, τότε, πρόκειται για συμβατικό προϊόν που απλώς περιέχει ορισμένα συστατικά βιολογικής γεωργίας. Σε αυτή την περίπτωση, θα πρέπει να αναγράφεται στον κατάλογο η περιεκτικότητα του προϊόντος σε βιολογικά συστατικά (εκφρασμένη ως ποσοστό επί τοις εκατό % επί του συνόλου της ποσότητας των συστατικών γεωργικής προέλευσης).

- ❖ Η επωνυμία, τα στοιχεία επικοινωνίας και ο κωδικός πιστοποίησης της επιχείρησης που παρασκεύασε, τυποποίησε ή/και διακίνησε το προϊόν.
- ❖ Ο Ευρωπαϊκός Κωδικός και το λογότυπο του Οργανισμού που έλεγξε και πιστοποίησε την επιχείρηση, ώστε να είναι δυνατό να επισημαίνει και να διακινεί το προϊόν με αναφορά στο βιολογικό τρόπο παραγωγής.

Σταδιακά, από την 1η Ιουλίου 2010 έως την 1η Ιουλίου 2012, οι ετικέτες των βιολογικών προϊόντων θα πρέπει να περιλαμβάνουν περισσότερες ενδείξεις, δηλαδή:

- Το νέο λογότυπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιολογική γεωργία, το οποίο χρησιμοποιείται αποκλειστικά σε προϊόντα που περιέχουν τουλάχιστον 95% βιολογικά

συστατικά (το ποσοστό αναφέρεται στο σύνολο των συστατικών γεωργικής προέλευσης, δηλαδή δεν περιλαμβάνονται στους υπολογισμούς το νερό, το αλάτι και τα περισσότερα πρόσθετα).

- Το νέο Ευρωπαϊκό Κωδικό κάθε Οργανισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης, στο ίδιο οπτικό πεδίο με το νέο λογότυπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιολογική γεωργία.
- Την προέλευση των συστατικών του προϊόντος (π.χ. Γεωργία ΕΕ, Γεωργία εκτός ΕΕ ή η χώρα προέλευσης), κάτω από το νέο Ευρωπαϊκό Κωδικό του Οργανισμού Ελέγχου.

Πιστοποίηση των Βιολογικών Προϊόντων

Κάθε προϊόν βιολογικής γεωργίας, για να μπορεί να διατεθεί ως βιολογικό, μεταβατικό, ακόμη και συμβατικό με ορισμένα βιολογικά συστατικά, είναι απαραίτητο να συνοδεύεται από Πιστοποιητικό Προϊόντος (ή άλλο σχετικό έγγραφο πιστοποίησης που να καλύπτει τη δραστηριότητα της εμπορίας του).

Κατά την αγορά μη τυποποιημένων (χύμα) προϊόντων βιολογικής γεωργίας (π.χ. από λαϊκές αγορές βιολογικών προϊόντων), ο καταναλωτής θα πρέπει να επιβεβαιώνεται πως πρόκειται για βιολογικά είδη, ελέγχοντας το Πιστοποιητικό Προϊόντος που τα συνοδεύει. Στο Πιστοποιητικό Προϊόντος είναι απαραίτητο να φαίνεται:

- ✓ Ο Οργανισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης (π.χ. ΒΙΟ Ελλάς).
- ✓ Η επωνυμία, η διεύθυνση και ο κωδικός πιστοποίησης της επιχείρησης που διακινεί το προϊόν.
- ✓ Η δραστηριότητα της επιχείρησης (π.χ. εμπορία).
- ✓ Τα πιστοποιημένα είδη που διακινούνται από την επιχείρηση και το στάδιο πιστοποίησής τους (π.χ. βιολογικό ή μεταβατικό στάδιο).
- ✓ Η περίοδος ισχύος του πιστοποιητικού, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στην ημερομηνία λήξης του.

Σημειώνεται πως κάθε επιχείρηση που παράγει ή/και διακινεί βιολογικά προϊόντα, είτε αυτά διατίθεται συσκευασμένα είτε όχι, θα πρέπει να διαθέτει Πιστοποιητικό Προϊόντος σε ισχύ, το οποίο να περιλαμβάνει όλα τα είδη βιολογικής γεωργίας που χειρίζεται.

Διαδικασία Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων

Η όλη διαδικασία της πιστοποίησης μιας μονάδας παραγωγής είναι αρκετά επίπονη και χρονοβόρα με διαρκείς ελέγχους από εταιρείες εγκεκριμένες από το κράτος. Οι κανόνες της πιστοποίησης που ακολουθούνται στην Ελλάδα είναι οι κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι έλεγχοι δε, πραγματοποιούνται σε κάθε στάδιο παραγωγής.

Ο σύγχρονος καταναλωτής επιθυμεί όλο και περισσότερο να ενημερώνεται και να γνωρίζει για τις μεθόδους παραγωγής των τροφίμων καθ' όλα τα στάδια της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Ιδιαίτερα για τα βιολογικά προϊόντα, έχει θεσπιστεί το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο που εφαρμόζεται όχι μόνο στον πρωτογενή (μονάδες φυτικής και ζωικής παραγωγής) αλλά και στο δευτερογενή τομέα (μονάδες μεταποίησης, τυποποίησης, διάθεσης γεωργικών προϊόντων), έτσι ώστε να διασφαλιστεί η τήρηση των δεσμεύσεων της νομοθεσίας που διέπει την βιολογική παραγωγή φυτικών και ζωικών προϊόντων, τη μεταποίηση, επισήμανση και εμπορία τους.

Έτσι, δίνεται η δυνατότητα στους κατόχους εκμεταλλεύσεων που ασχολούνται με την παραγωγή, την τυποποίηση, μεταποίηση ή εμπορία των βιολογικών προϊόντων, μετά από την διαδικασία του ελέγχου, να αποκτήσουν την επίσημη αναγνώριση - πιστοποίηση ότι τήρησαν τις δεσμεύσεις της ισχύουσας νομοθεσίας που διέπει τα προϊόντα αυτά. Παράλληλα, με τον τρόπο αυτό, αυξάνεται η αξιοπιστία των βιολογικών προϊόντων ενώπιον του καταναλωτικού κοινού, διασφαλίζεται η επωνυμία των προϊόντων αυτών και εξασφαλίζεται διαφάνεια καθ' όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας.

Τον έλεγχο, την αξιολόγηση και την πιστοποίηση των διαδικασιών παραγωγής, παρασκευής και εισαγωγής προϊόντων βιολογικής γεωργίας, ώστε να κριθεί κατά πόσον πληρούνται οι απαιτήσεις της ισχύουσας Εθνικής και Κοινοτικής Νομοθεσίας, αναλαμβάνουν οι Οργανισμοί Ελέγχου και Πιστοποίησης (π.χ. ΒΙΟ Ελλάς). Οι Οργανισμοί αυτοί, προκειμένου να παρέχουν ελεγκτικό και πιστοποιητικό έργο, θα πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις της νομοθεσίας η οποία, μεταξύ άλλων, απαιτεί τη διαπίστευση από το Εθνικό Συμβούλιο Διαπίστευσης (ΕΣΥΔ) σύμφωνα με το του πρότυπο ΕΛΟΤ EN 45011 καθώς και την έγκριση από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (Αρχή Ελέγχου έχει ορισθεί ο Οργανισμός Πιστοποίησης & Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων, Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π. – AgroCert, ενώ η Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας του Υπ.Α.Α.Τ. ασκεί την εποπτεία του συστήματος ελέγχου).

Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά τα στάδια, από την ένταξη της ενδιαφερόμενης μονάδας (φυτικής παραγωγής, ζωικής παραγωγής ή μεταποίησης - τυποποίησης - διάθεσης αγροτικών προϊόντων) στο σύστημα ελέγχου έως την διάθεση του τελικού προϊόντος στον καταναλωτή:

✓ Αίτηση - Ένταξη στο Σύστημα Πιστοποίησης

Ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας για την ένταξή του στο Σύστημα Πιστοποίησης ενός οργανισμού πιστοποίησης, υποβάλλει αίτηση η οποία συνοδεύεται από τα απαραίτητα έντυπα (καλλιεργητικό σχέδιο ή σχέδιο παραγωγής-επεξεργασίας, τοπογραφικά αγροτεμαχίων κτλ) που απαιτούνται ανάλογα τη φύση της μονάδας. Επιπλέον, κατά την ένταξη της μονάδας στο σύστημα ελέγχου και πιστοποίησης ο παραγωγός- επιχειρηματίας, καταρτίζει πλήρη περιγραφή της μονάδας και υποβάλλει όλα εκείνα τα μέτρα και τις δεσμεύσεις που θα πρέπει να ληφθούν σε επίπεδο εκμετάλλευσης, ώστε να διασφαλισθεί η τήρηση των διατάξεων των Κανονισμών 834/2007/EK και 889/2008/EK.

✓ Μετά την αίτηση, ακολουθεί υπογραφή σύμβασης του υπευθύνου της μονάδας με τον Οργανισμό Πιστοποίησης και ο Αρχικός Έλεγχος της μονάδας.

✓ Επιθεωρήσεις

Οι επιθεωρήσεις που πραγματοποιούνται στα πλαίσια ελέγχου και πιστοποίησης προϊόντων βιολογικής γεωργίας/κτηνοτροφίας, διακρίνονται σε:

1. Αρχική Επιθεώρηση (ή Αρχικός Έλεγχος)

Η αρχική επιθεώρηση διενεργείται στη μονάδα εντός 60 ημερών από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης. Σκοπός της αρχικής επιθεώρησης είναι να ελεγχθούν και να επαληθευτούν από τον Οργανισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης, τα μέτρα και οι δεσμεύσεις που έχει καταθέσει ο παραγωγός/ επιχειρηματίας κατά την αίτηση ένταξης της μονάδας στο σύστημα ελέγχου και πιστοποίησης. Αφού ολοκληρωθεί η αρχική επιθεώρηση, συντάσσεται έκθεση ελέγχου η οποία προσυπογράφεται από τον παραγωγό/ επιχειρηματία. Ο παραγωγός-επιχειρηματίας κρατάει αντίγραφο της ανωτέρω έκθεσης ελέγχου.

2. Ετήσια Επιθεώρηση

Η ετήσια επιθεώρηση διενεργείται τουλάχιστον μια φορά ετησίως στο 100% των ενταγμένων μονάδων του Οργανισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης. Η επιθεώρηση αυτή, καλύπτει όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας (παραγωγή, μεταφορά, αποθήκευση, μεταποίηση-τυποποίηση – συσκευασία, επισήμανση κτλ).

Συγκεκριμένα, η ετήσια επιθεώρηση, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει:

- Επιτόπιο έλεγχο στα αγροτεμάχια, βοσκοτόπους, σταβλικές εγκαταστάσεις, εγκαταστάσεις επεξεργασίας – μεταποίησης προϊόντων.
- Επιτόπιο έλεγχο στους αποθηκευτικούς χώρους της μονάδας (χώροι αποθήκευσης αγροτικών/ κτηνιατρικών εφοδίων, χώροι αποθήκευσης πρώτων υλών και τελικών προϊόντων κτλ).
- Λεπτομερή έλεγχο των αρχείων (αρχείο εισροών / πωλήσεων, ημερολόγιο καλλιεργητικών εργασιών ή παραγωγής, παραστατικά αγορών / πωλήσεων έλεγχος συστήματος ιχνηλασιμότητας κτλ) που υποχρεούται να τηρεί ο υπεύθυνος της μονάδας, σύμφωνα με τις διατάξεις των Κανονισμών 834/2007/EK και 889/2008/EK.
- Έκτακτη Επιθεώρηση

Η έκτακτη επιθεώρηση διενεργείται σε ετήσια βάση τουλάχιστον στο 10% των ενταγμένων μονάδων του Οργανισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης, δίνοντας έμφαση σε μονάδες που κατά το προηγούμενο έτος παρουσίασαν παρατυπίες ή/και παραβάσεις της κείμενης Εθνικής και Κοινοτικής νομοθεσίας. Σε αντίθεση με τα άλλα είδη επιθεώρησης, η έκτακτη επιθεώρηση δύναται να πραγματοποιηθεί χωρίς να προηγηθεί ενημέρωση του υπευθύνου παραγωγού/ επιχειρηματία.

✓ Δειγματοληψίες

Κατά τη διάρκεια της ετήσιας ή/και έκτακτης επιθεώρησης, οι επιθεωρητές του Οργανισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης, δύναται να λαμβάνουν δείγματα για την ανάλυση και ανίχνευση μη επιτρεπόμενων από τον Κανονισμό 889/2008/EK.

Δείγματα για εργαστηριακή ανάλυση λαμβάνονται σε ποσοστό τουλάχιστον 5% των ενταγμένων μονάδων, το οποίο προκύπτει κατόπιν ανάλυσης επικινδυνότητας. Ωστόσο, τα ληφθέντα δείγματα και οι εργαστηριακές δοκιμές καλύπτουν όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας (από τον αγρό έως τις προθήκες των καταστημάτων). Οι εργαστηριακές δοκιμές πραγματοποιούνται σε διαπιστευμένα (σύμφωνα με το πρότυπο ΕΛΟΤ EN ISO / IEC 17025) εργαστήρια.

Ανεξαρτήτως του είδους της επιθεώρησης, ο παραγωγός/ επιχειρηματίας οφείλει να παρέχει πρόσβαση σε όλους τους χώρους της μονάδας, καθώς και σε όλα τα απαιτούμενα από τους Κανονισμούς 834/2007/EK και 889/2008/EK, αρχεία της μονάδας.

Οι επιθεωρήσεις διενεργούνται από έναν ή περισσότερους επιθεωρητές ανάλογα με το αντικείμενο δραστηριότητας και το μέγεθος της προς επιθεώρησης επιχείρησης. Οι

επιθεωρητές είναι απαραίτητως εξειδικευμένοι επιστήμονες (γεωπόνοι, τεχνολόγοι τροφίμων, κτηνίατροι) ώστε να διαθέτουν την απαιτούμενη γνώση, εξειδίκευση και εμπειρία όσον αφορά στο σύστημα παραγωγής, τις εκάστοτε ισχύουσες απαιτήσεις της νομοθεσίας και της επιθεώρησης. Ο Οργανισμός Πιστοποίησης έχει υποχρέωση να διασφαλίσει την αμεροληψία και την αντικειμενικότητα των επιθεωρητών του.

✓ Επιθεώρηση στην Αγορά

Πρόκειται για επιθεωρήσεις τις οποίες πραγματοποιεί ο φορέας πιστοποίησης, θέλοντας να διασφαλίσει ακόμα περισσότερο την αξιοπιστία των βιολογικών προϊόντων που φέρουν το σήμα του, στα σημεία πώλησης βιολογικών προϊόντων (supermarkets, λαϊκές αγορές βιολογικών προϊόντων κτλ).

Κατά την επιθεώρηση στην αγορά, λαμβάνονται δείγματα τόσο για έλεγχο της επισήμανσης και του ορθού τρόπου χρήσης του σήματος του φορέα πιστοποίησης, όσο και για εργαστηριακή ανάλυση. Αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντικός αριθμός των δειγμάτων που αναλύονται ετησίως, προέρχεται από τις προθήκες των καταστημάτων, δηλαδή, λίγο πριν αγοραστούν από τον τελικό καταναλωτή.

✓ Έκδοση Πιστοποιητικού

Το Πιστοποιητικό Προϊόντος προϋποθέτει ότι η επιχείρηση, ανάλογα με την περίπτωση, παράγει, επεξεργάζεται, συσκευάζει, επισημαίνει ή εισάγει από τρίτες χώρες προϊόντα βιολογικής γεωργίας σύμφωνα με τις απαιτήσεις τις διατάξεις των Κανονισμών 834/2007/EK και 889/2008/EK. Σε περίπτωση μη τήρησης των δεσμεύσεων της κείμενης Εθνικής και Κοινοτικής νομοθεσίας που διέπει την παραγωγή και εμπορία βιολογικών προϊόντων, προβλέπονται κυρώσεις οι οποίες, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνουν την μη χορήγηση ή την ανάκληση του Πιστοποιητικού Προϊόντος με αποτέλεσμα την αυτόματη αφαίρεση του δικαιώματος να γίνεται επισήμανση του προϊόντος ως βιολογικό ή να γίνεται αναφορά στο βιολογικό τρόπο παραγωγής, καθώς και άλλες αυστηρότερες ποινές σε περιπτώσεις σοβαρότερων παραβάσεων. Η διατήρηση του Πιστοποιητικού Συμμόρφωσης προϋποθέτει τη συνεχή τήρηση των απαιτήσεων του Συστήματος Πιστοποίησης προϊόντων βιολογικής γεωργίας.

✓ Σήμανση και Διάθεση των Προϊόντων

Τα προϊόντα βιολογικής γεωργίας, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία, φέρουν ειδική σήμανση στην οποία γίνεται αναφορά στο βιολογικό τρόπο παραγωγής τους. Το Σήμα

Συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις των Κανονισμών 834/2007/ΕΚ και 889/2008/ΕΚ, τοποθετείται μόνο σε πιστοποιημένα προϊόντα και μπορεί να χρησιμοποιείται, εκτός στις ετικέτες των προϊόντων και σε οποιαδήποτε προβολή του παραγωγού/ επιχειρηματία (διαφημιστικά έντυπα, ιστοσελίδα κλπ). Αξίζει δε να σημειωθεί ότι, από την 1η Ιουλίου 2010 για τα βιολογικά προϊόντα που παράγονται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι υποχρεωτική στη σήμανση τους (ετικέτα) η χρήση του νέου λογοτύπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα βιολογικά προϊόντα.

6. Παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση βιολογικών προϊόντων

Οι καταναλωτές των βιολογικών προϊόντων έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- είναι μεσαίου και άνω εισοδήματος
- επηρεάζονται από τη διαφήμιση (τηλεόραση κλπ), ώστε να επιλέξουν τα βιολογικά έναντι των συμβατικών προϊόντων
- επιδιώκουν μια καλύτερη και πιο υγιεινή διατροφή
- έχει παρατηρηθεί² ότι όσοι επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από καρκινοπάθειες, ζητούν περισσότερα βιολογικά προϊόντα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Όπως προαναφέρθηκε και στην παρούσα εργασία, τα οφέλη των βιολογικών προϊόντων έχουν άμεσο και θετικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση είναι κυρίως υποκειμενικοί (συναισθηματικοί ή ιδεολογικοί) και σε μικρότερο βαθμό οικονομικοί ή δημογραφικοί. Η ανάγκη μερίδας των καταναλωτών για κατανάλωση βιολογικών προϊόντων, προέρχεται από την πεποίθηση τους ότι αυτά είναι ωφέλιμα για την υγεία και περισσότερο ασφαλή από τα συμβατικά. Οι οικολογικές ανησυχίες αποτελούν επίσης σημαντικό παράγοντα, αφού ο βιολογικός τρόπος παραγωγής θεωρείται φιλικός προς το περιβάλλον και σέβεται κάθε μορφή ζωής. Το διαθέσιμο εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, ο τόπος κατοικίας, κ.τ.λ., επηρεάζουν επίσης τη ζήτηση, αλλά όπως προκύπτει από διάφορες έρευνες ο ρόλος τους δεν φαίνεται να είναι καθοριστικός.

Στη χώρα μας εκτιμάται ότι λόγω της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος και των σημαντικά υψηλότερων τιμών των βιολογικών προϊόντων, υπάρχει μεγαλύτερη ελαστικότητα

² Η συνέντευξη του κ.Τσανέλη παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

της ζήτησης σε σχέση με την τιμή, όχι μόνο έναντι των συμβατικών, αλλά και στα βιολογικά συγκριτικά με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι ετήσιες έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών δεν κάνουν διάκριση μεταξύ κατανάλωσης βιολογικών και συμβατικών προϊόντων οπότε δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διερεύνηση των τάσεων της αγοράς και των παραγόντων που επηρεάζουν τη ζήτηση. Οι διάφορες έρευνες που έχουν γίνει στη χώρα μας από πανεπιστήμια ή άλλους οργανισμούς στηρίχθηκαν σε πολύ μικρά δείγματα ή παρουσίαζαν μεθοδολογικές ανεπάρκειες με συνέπεια την περιορισμένη αξιοπιστία τους. Από τις έρευνες αυτές πάντως προκύπτει σαν γενικό συμπέρασμα ο καθοριστικός ρόλος της «ασφάλειας», της «υγείας», της «οικολογικής συνείδησης» και σε κάποιο βαθμό του διαθέσιμου εισοδήματος και της τιμής αγοράς, ενώ ο ρόλος των λοιπών παραγόντων όπως η «ηλικία», η «οικογενειακή κατάσταση» ή η «περιοχή κατοικίας» (εντός των μεγάλων αστικών κέντρων), δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικός.

Τα συμπεράσματα των μελετών που αφορούν την Ελλάδα φαίνεται να συμφωνούν με αυτά συστηματικότερων μελετών που έχουν γίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, από τις οποίες προκύπτει ότι οι γυναίκες, οι ηλικίες 25-55, οι οικολογικά συνειδητοποιημένοι, οι πλέον μορφωμένοι, οι κάτοικοι μεγάλων πόλεων και οι οικογένειες με παιδιά, είναι οι καλύτεροι καταναλωτές βιολογικών προϊόντων. Σύμφωνα με τις έρευνες καθοριστικός παράγοντας για την κατανάλωση βιολογικών τροφίμων είναι η γνώση και η ικανότητα διάκρισης των βιολογικών από τα συμβατικά προϊόντα. Παρά την ωρίμανση της Ελληνικής αγοράς και την υψηλή αναγνωρισιμότητα της βιολογικής ετικέτας, οι περισσότεροι καταναλωτές δυσκολεύονται να διακρίνουν τα βιολογικά από τα συμβατικά, να αναγνωρίσουν την προέλευση τους, τις προδιαγραφές παραγωγής ή την διαδικασία παρασκευής τους.

Από όλες τις έρευνες προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μειονέκτημα για τους αγοραστές βιολογικών προϊόντων είναι υψηλές τους τιμές, οι οποίες όμως δεν λειτουργούν αποτρεπτικά στην απόφαση αγοράς. Φαίνεται ότι για τους συνειδητοποιημένους καταναλωτές, η σημασία της βιολογικής σήμανσης ως αγοραστικό κίνητρο είναι υψηλότερη από εκείνη της τιμής.

7. Διανομή και πώληση των βιολογικών προϊόντων

Δίκτυα διανομής και πωλήσεις

Πριν την εφαρμογή του 2092/91 η διακίνηση των προϊόντων βιολογικής γεωργίας γινόταν από συνεταιρισμούς που είχαν κανονισμούς με τους οποίους οριζόταν ο τρόπος καλλιέργειας. Τα προϊόντα κυκλοφορούσαν στην αγορά έχοντας ένα ειδικό σήμα. Έτσι στην Αγγλία υπήρχε το σήμα “Soil Association”, στην Γερμανία το σήμα “Bioland”, “Naturland”, “Biodkreis Ostbayern” κ.ά. Επίσης, η IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) είχε ορίσει κανονισμούς που αφορούσαν τον τρόπο καλλιέργειας των βιολογικών προϊόντων. Μετά την εφαρμογή του 2092/91 οι χώρες μέλη της Ε.Ε. είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν τις οδηγίες του ανωτέρου κανονισμού. Ο έλεγχος της ποιότητας γίνεται σε τρία επίπεδα: στον αγρό, στο εργαστήριο ποιοτικού ελέγχου και στο εργαστήριο για τον έλεγχο υπολειμμάτων χημικώς συντιθέμενων ουσιών.

Οι επιχειρήσεις εξασφαλίζουν ότι τα βιολογικά προϊόντα μεταφέρονται σε άλλες μονάδες, περιλαμβανομένων των επιχειρήσεων χονδρικού και λιανικού εμπορίου, μόνο στην κατάλληλη συσκευασία με τρόπο που να μην είναι δυνατή η αντικατάσταση του περιεχομένου χωρίς την παραβίαση ή φθορά της σφραγίδας και με την ύπαρξη ετικέτας που να αναφέρει την επωνυμία του προϊόντος την ονομασία του προϊόντος, τον Οργανισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης.

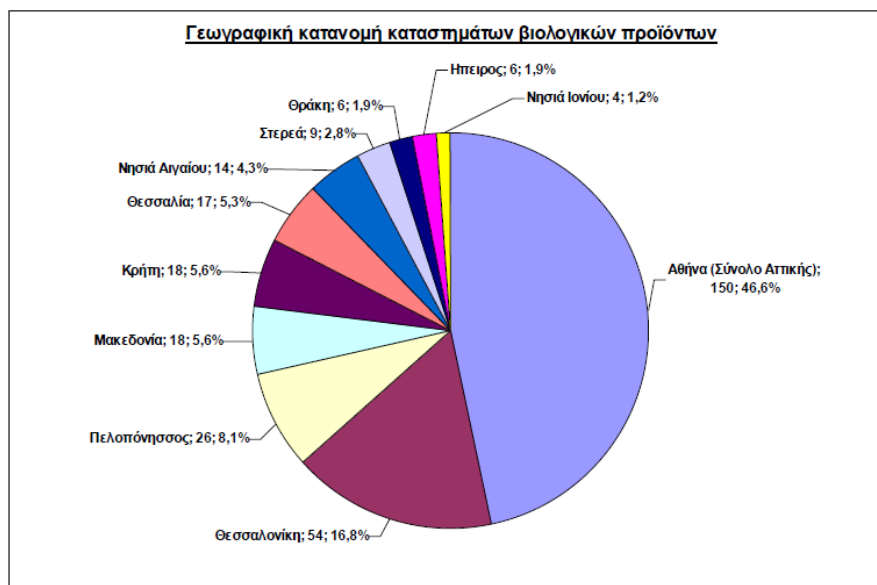
Η πρόσβαση του καταναλωτή σε βιολογικά προϊόντα, είναι πλέον απλή. Τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας διατίθενται, εκτός από τα ειδικευμένα καταστήματα και τις τοπικές αγορές, και στα ράφια των μεγαλύτερων αλυσίδων καταστημάτων αλλά και σε λαϊκές αγορές από τους ίδιους τους παραγωγούς. Βιολογικά προϊόντα μπορούν να βρεθούν σε:

- Λαϊκές Αγορές βιολογικών προϊόντων.
- Σούπερ-Μάρκετ και καταστήματα λιανικής πώλησης βιολογικών προϊόντων.
- Σούπερ-Μάρκετ συμβατικών προϊόντων με «γωνιές βιολογικών».
- Καταστήματα λιανικής πώλησης συμβατικών προϊόντων με «γωνιές βιολογικών».
- Άλλες επιχειρήσεις, όπως, ζαχαροπλαστεία, καφετέριες, duty-free κ.τ.λ.

Σύμφωνα με τον Καν.(ΕΚ) 834/2007 και τον Καν.(ΕΚ) 889/2008 είναι απαραίτητο καταστήματα λιανικής διάθεσης να ελέγχονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις των κανονισμών βιολογικής παραγωγής. Οι εν λόγω Κανονισμοί θέτουν υψηλές απαιτήσεις ιδίως στην τήρηση αρχείων, με αποτέλεσμα ορισμένες να μην μπορούν να βρουν εφαρμογή στα καταστήματα λιανικής διάθεσης, όπως την αναγκαιότητα εγκατάστασης και τήρησης μηχανογραφημένων λογιστικών συστημάτων για την αναλυτική καταγραφή κάθε τεμαχίου τυποποιημένου προϊόντος που διατίθεται κάθε φορά από αυτά. Επομένως, ο Έλεγχος και η Πιστοποίηση των επιχειρήσεων λιανικής διάθεσης με βάση τον Καν.(ΕΚ) 834/2007 και τον Καν.(ΕΚ) 889/2008 σε πολλές περιπτώσεις είναι αδύνατος. Ωστόσο, ορισμένες επιχειρήσεις λιανικής διάθεσης, προσπαθούν με τα μέσα που διαθέτουν να διασφαλίσουν τους τελικούς καταναλωτές κατά την προμήθεια βιολογικών προϊόντων.

Τα πρώτα εξειδικευμένα καταστήματα πώλησης βιολογικών προϊόντων δημιουργήθηκαν περί τα μέσα της δεκαετίας του 90 στις περιοχές Αθηνών και Θεσσαλονίκης ενώ από τα τέλη της δεκαετίας εισήλθαν στην αγορά λιανικής και τα σούπερ μάρκετ με βιολογικές γωνιές. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται επίσης σημαντική ανάπτυξη των βιολογικών αγορών, όχι μόνο στην Αττική και τη Θεσσαλονίκη, αλλά και σε αρκετές επαρχιακές πόλεις, ενώ έκαναν την εμφάνισή τους και ορισμένες εξειδικευμένες αλυσίδες καταστημάτων βιολογικών προϊόντων, οι οποίες όμως δεν είχαν την προσδοκώμενη ανάπτυξη.

Ο αριθμός των επιχειρήσεων λιανικής πώλησης βιολογικών προϊόντων δεν είναι καταγεγραμμένος, αφού απαιτείται πιστοποίηση μόνο για τα καταστήματα πώλησης νωπών βιολογικών προϊόντων ενώ αυτά που πωλούν μόνο επεξεργασμένα ή τυποποιημένα βιολογικά δεν υποχρεούνται σε πιστοποίηση. Σύμφωνα με μελέτη της Τράπεζας Πειραιώς (2013), τα εξειδικευμένα καταστήματα βιολογικών προϊόντων ήταν 322 σε όλη τη χώρα, από τα οποία τα 150 βρίσκονται στην περιοχή Αθηνών (46,6% του συνόλου), τα 54 (16,8%) στην περιοχή Θεσσαλονίκης και τα υπόλοιπα σε διάφορες πόλεις της περιφέρειας. Από την ανάλυση των στοιχείων για την Αθήνα προκύπτει ικανοποιητική διασπορά των καταστημάτων σε όλο το πολεοδομικό συγκρότημα αν και παρατηρείται κάποια σχετική συγκέντρωση σε κάποιες περιοχές (Βόρεια και Νότια προάστια). Στη Θεσσαλονίκη η συγκέντρωση είναι σχετικά υψηλότερη αφού το 44,4% των καταστημάτων βρίσκονται στις ανατολικές περιοχές, το 37,1% στο κέντρο και μόλις το 18,5% στις δυτικές.

Εικόνα 10: Καταστήματα βιολογικών προϊόντων ανά περιφέρεια

Τμήματα ή γωνιές βιολογικών προϊόντων υπάρχουν σε πολλά σούπερ μάρκετ κυρίως των μεγάλων αστικών κέντρων ενώ γίνονται σε όλη τη χώρα περίπου 47 βιολογικές λαϊκές. Οι 27 από αυτές γίνονται στην περιοχή Αθηνών(Αγ. Βαρβάρα, Βούλα, Γέρακας, Γλυφάδα, Ελευσίνα, Ελληνικό, Ηλιούπολη, Θρακομακεδόνες, Ιλιον, Κ. Πατήσια, Καισαριανή, Κηφισιά, Κολωνάκι (εκτός λειτουργίας), Κορυδαλλός, Κυψέλη, Ν. Ηράκλειο, Ν. Ιωνία, Ν. Σμόρνη , Π. Φάληρο, Π. Ψυχικό, Πειραιάς, Περιστέρι , Πετρούπολη, Πόρτο Ράφτη, Φιλοθέη, Χαϊδάρι , Χαλάνδρι, Χολαργός), οι 10 στη Β. Ελλάδα (6 στη Θεσσαλονίκη), οι 4 στην Κρήτη, οι 4 στην Θεσσαλία και οι υπόλοιπες σε διάφορες περιοχές της χώρας.

Εκτός από τα σούπερ μάρκετ τα εξειδικευμένα καταστήματα και τις βιολογικές λαϊκές, πωλήσεις βιολογικών προϊόντων πραγματοποιούνται και σε αρκετά συμβατικά καταστήματα (μανάβικα, delicatessen, κάβες, κ.τ.λ.), ή συμβατικές λαϊκές αγορές.

Στην πώληση βιολογικών δραστηριοποιούνται επίσης και ορισμένα εξειδικευμένα ηλεκτρονικά καταστήματα (e-shops) που διανέμουν τα προϊόντα τους μέσω courier η με ίδια μέσα.

Η απευθείας πώληση από βιοκαλλιεργητές είναι σχετικά περιορισμένη, αλλά τα τελευταία 2 χρόνια ορισμένοι παραγωγοί κυρίως της Κρήτης επιχειρούν να δημιουργήσουν ευέλικτα δίκτυα διανομής στην Αθήνα, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που τους προσφέρει το Internet.

Σύμφωνα με την ετήσια έρευνα του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκτιμάται ότι το 2011 το 45% των τελικών καταναλωτών αγόραζε τα βιολογικά από τα σούπερ μάρκετ, το 26% από τα

εξειδικευμένα καταστήματα, το 18% από τις λαϊκές αγορές και το 11% από τις βιολογικές λαϊκές.

Εικόνα 11: Η τελική κατανάλωση βιολογικών προϊόντων, 2011

Από έρευνες που έγιναν στην Ελλάδα και το εξωτερικό, προκύπτει ότι οι αποφάσεις των παραγωγών για ενασχόληση με τη βιολογική γεωργία επηρεάζονται από το επίπεδο εκπαίδευσης- ενημέρωσης, τη περιβαλλοντική ευαισθησία και το ύψος των επιδοτήσεων. Σε οικονομικό επίπεδο τα βασικά κίνητρα φαίνεται να είναι η υψηλότερη κερδοφορία και η δυνατότερα ευκολότερης διάθεσης της βιολογικής παραγωγής. Σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζουν και η ανησυχία των παραγωγών για την υγεία τους (λόγω της χρήσης φυτοφαρμάκων και άλλων χημικών) ή η δυσαρέσκεια τους από τη χαμηλή απόδοση των εισροών(λιπάσματα, φυτοφάρμακα, κ.τ.λ.) συγκριτικά με το κόστος τους.

Τα χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς βιολογικών προϊόντων είναι το μικρό μέγεθος, ο χαμηλός βαθμός συγκέντρωσης της παραγωγής, η έλλειψη ισχυρών δικτύων διανομής και η περιορισμένη προσφορά προϊόντων εγχώριας παραγωγής. Οι περισσότερες μεταποιητικές και εμπορικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο είναι μικρού μεγέθους και συνήθως οικογενειακού χαρακτήρα, ενώ στις μεγαλύτερες τα βιολογικά καλύπτουν σχετικά χαμηλό ποσοστό του συνολικού κύκλου εργασιών τους.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής ανάπτυξης και τροφίμων στο τέλος του 2011 δραστηριοποιούνταν στον κλάδο 18.415 βιοκαλλιεργητές, 1.506 μεταποιητές, 5 εισαγωγείς και 27 χονδρέμποροι, διακινητές, κ.τ.λ.

Πίνακας 3: Αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο

	2008	2009	2010	2011
Παραγωγοί	23.372	23.665	21.157	18.415
Μεταποιητές	1.418	1.541	1.547	1.506
Εισαγωγείς	12	11	6	5
Άλλοι Επιχειρηματίες (χονδρέμποροι, διακινητές κ.ά)	58	67	26	27

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής ανάπτυξης και Τροφίμων

Από την κατανομή των μεταποιητών ανά δραστηριότητα προκύπτει υψηλή συγκέντρωση επιχειρήσεων στην “Παρασκευή φυτικών, ζωικών λιπών και ελαίων”(κυρίως ελαιόλαδο) με 721 μεταποιητές (38% του συνόλου), στη “Μεταποίηση οπωροκηπευτικών” με 278 (14,7%), στην “Παρασκευή ποτών” με 233 (12,3%) και στην “Παραγωγή οίνου” με 207 (10,9%).

Εικόνα 12: Μεταποιητικές επιχειρήσεις βιολογικού κλάδου ανά δραστηριότητα, 2011

8. Οικονομικά στοιχεία για τη βιολογική γεωργία

Οικονομικά στοιχεία

Ο εντοπισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων είναι δύσκολος διότι στην κωδικοποίηση δραστηριοτήτων (NACE 2) και προϊόντων (PRODCOM) δεν γίνεται διάκριση μεταξύ συμβατικής και βιολογικής παραγωγής. Η Μονάδα Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών της Τράπεζας Πειραιώς συνέταξε το 2013 την κλαδική μελέτη Νο.19 για τη βιολογική γεωργία στην Ελλάδα. Παραθέτοντας τα στοιχεία που συνέλεξε, μπορούμε να δώσουμε μια εικόνα γύρω από τα οικονομικά στοιχεία του κλάδου της βιολογικής γεωργίας στη χώρα μας.

Ειδικότερα, η Μονάδα Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών, χρησιμοποίησε τη βάση πιστοποιημένων επιχειρήσεων του 2011 από την οποία επέλεξε μόνο τις ΑΕ και ΕΠΕ αφού οι υπόλοιπες (ατομικής μορφής, Ο.Ε. ή Ε.Ε.) δεν δημοσιεύουν ισολογισμούς. Στη συνέχεια αξιοποιώντας τα ποιοτικά στοιχεία της κλαδικής μελέτης της ICAP Research, επέλεξε μόνο τις εταιρείες που το μεγαλύτερο μέρος (>50%) του κύκλου εργασιών τους προέρχεται από πωλήσεις βιολογικών προϊόντων. Από την διαδικασία αυτή προέκυψε ένα δείγμα 51 επιχειρήσεων από τις οποίες όμως μόνο οι 24 είχαν δημοσιευμένους ισολογισμούς και για τα 3 χρόνια (2009, 2010, 2011). Οι περισσότερες δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στην βιολογική οινοποιία και στην παραγωγή βιολογικού ελαιολάδου ενώ οι υπόλοιπες έχουν μεικτή δραστηριότητα (π.χ. βιολογική παραγωγή αλλά και εισαγωγές βιολογικών, αγροτική και μεταποιητική δραστηριότητα, βιολογική και συμβατική παραγωγή, κ.τ.λ.). Λόγω του μικρού αριθμού επιχειρήσεων και των ιδιομορφιών του δείγματος (μεικτή δραστηριότητα), η ομαδοποίηση και η ανάλυση σε επίπεδο προϊόντων δεν ήταν εφικτές (Τράπεζα Πειραιώς, 2013).

Ακολούθως, παραθέτουμε τα στοιχεία των ενοποιημένων ισολογισμών του κλάδου (ενεργητικό και παθητικό).

Πίνακας 4: Ενοποιημένος Ισολογισμός του κλάδου βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα

ΕΝΟΠΙΗΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΛΑΔΟΥ	Παραγωγή	βιολογικών	προϊόντων
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	2009	2010	2011
ΚΑΘΑΡΑ ΠΑΓΙΑ	48.259.079	48.522.269	45.390.317
ΓΗΠΕΔΑ - ΟΙΚΟΠΕΔΑ	4.228.095	3.866.096	3.934.923
ΚΤΙΡΙΑ-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	46.568.253	49.556.268	50.060.558
ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	16.406.104	18.104.326	18.800.728
ΑΣΩΜΑΤΕΣ ΑΚΙΝΗΤΟΠ.-ΔΑΠ.ΠΟΛ.ΑΠΟΣΒ.	1.517.605	1.619.825	1.886.102
ΜΕΙΟΝ ΣΥΣΣΩΡΕΥΜΕΝΕΣ ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ	22.160.878	26.328.968	31.592.584
ΑΠΟΣΒ. ΚΤΙΡΙΩΝ-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	12.574.351	15.353.882	18.901.775
ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ ΜΗΧΑΝ. ΕΞΟΠΛ.	8.590.177	9.985.654	11.663.591
ΑΠΟΣΒ.ΔΑΠΑΝ.ΠΟΛ.ΑΠΟΣΒ.-ΑΣΩΜ.ΑΚΙΝ.	996.351	989.435	1.027.219
ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ	35626	40.716	36.582
ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	1664277	1.664.006	2.264.006
ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ	18.264.640	21.264.234	21.658.766
ΕΤΟΙΜΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ-ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ	11.532.351	14.394.412	12.606.105
ΗΜΙΚΑΤΕΡΓ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ	3.086.451	2.988.357	3.054.248
ΥΛΕΣ & ΥΛΙΚΑ	3.645.835	3.881.466	5.998.413
ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ	33.468.793	33.358.306	34.438.638
ΑΠΑΙΤ. ΠΕΛΑΤΩΝ-ΓΡΑΜΜ.ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΑ	25.038.946	20.798.644	21.775.459
ΧΡΕΩΓΡΑΦΑ	11763	508.408	508.408
ΛΟΙΠΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ	8418082	12.051.257	12.154.770
ΤΑΜΕΙΟ - ΤΡΑΠΕΖΕΣ	5.206.119	4.307.101	4.599.081
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	105.198.632	107.451.915	106.086.800

ΠΑΘΗΤΙΚΟ	2009	2010	2011
ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	40.400.054	39.388.997	38.136.825
ΜΕΤΟΧΙΚΟ-ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	30.994.041	31.788.061	32.257.982
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	14.774.121	14.491.840	14.552.003
ΑΔΙΑΝ. ΚΕΡΔΗ - ΣΥΣΣ. ΖΗΜΙΕΣ	-5.368.105	-6.890.899	-8.673.161
ΜΕΣΟ.& ΜΑΚΡΟ. ΥΠΟΧ.& ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	27.612.619	27.116.943	25.530.553
ΜΕΣΟΜΑΚΡ. ΥΠΟΧΡΩΣΕΙΣ	27.529.744	27.048.948	25.454.986
ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	82.875	67.995	75.567
ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΥΠΟΧΡΩΣΕΙΣ	37.185.963	40.945.976	42.419.423
ΟΦΕΙΛΕΣ ΣΕ ΤΡΑΠ.-ΔΟΣΕΙΣ Μ. ΔΑΝΕΙΩΝ	11.540.915	13.614.928	16.416.620
ΓΡΑΜ. ΠΛΗΡΩΤΕΑ-ΠΡΟΜ/ΤΕΣ-ΠΙΣΤΩΤΕΣ	10.906.030	11.359.073	17.651.857
ΜΕΡΙΣΜ.ΠΛΗΡΩΤ.-ΚΕΡΔΗ ΠΡΟΣ ΔΙΑΝΟΜΗ	126.000	0	0
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΜΕΤΟΧΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ	5.242.227	6.674.277	0
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΟΧΡΩΣΕΙΣ	9.370.784	9.297.700	8.350.948
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	105.198.632	107.451.915	106.086.800

Από την εξέταση των ενοποιημένων στοιχείων προκύπτει αύξηση των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων (παρά τη μείωση των πωλήσεων), σημαντική χειροτέρευση του περιθωρίου κέρδους καθώς και αύξηση των χρηματοοικονομικών δαπανών.

Στη συνέχεια, παραθέτουμε και τον πίνακα των αποτελεσμάτων χρήσεως από το δείγμα των συγκεκριμένων επιχειρήσεων που εξέτασε η Μονάδα Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών της Τράπεζας Πειραιώς (2013).

Πίνακας 5: Αποτελέσματα χρήσης για τον κλάδο βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ	2009	2010	2011
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (ΠΩΛΗΣΕΙΣ)	50.893.659	52.880.709	51.263.032
ΜΕΙΟΝ ΚΟΣΤΟΣ ΠΩΛΗΘΕΝΤΩΝ	38.911.978	40.093.984	39.724.210
ΜΙΚΤΟ ΚΕΡΔΟΣ	11.981.674	12.786.725	11.538.822
ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ & ΛΟΙΠΑ ΛΕΙΤ. ΕΣΟΔΑ	1.885.377	821.771	1.077.221
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	1.787.778	1.685.549	2.162.278
ΛΟΙΠΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	12.186.249	12.146.383	11.813.608
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ	-106.975	-223.432	-1.359.843
ΜΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	1.304.865	947.854	831.605
ΜΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	338.046	363.159	485.326
ΑΠΟΣΒ. ΕΚΤΟΣ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΩΛΗΘΕΝΤΩΝ	209.209	47.928	124.460
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΟΣΒΕΣΕΩΝ	3.940.740	4.383.741	4.850.347
ΑΠΟΣΒ. ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΠΩΛΗΘΕΝΤΩΝ	3.731.531	4.335.815	4.725.890
ΚΕΡΔΟΣ ΠΡΟ ΦΟΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	650.633	313.335	-1.138.023

Το περιθώριο μεικτού κέρδους παραμένει ικανοποιητικό αλλά το περιθώριο λειτουργικού κέρδους είναι μόνιμα αρνητικό. Η αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων προ φόρων που ήταν χαμηλή τα 2 προηγούμενα χρόνια, γίνεται αρνητική το 2011 ενώ την ίδια εξέλιξη παρουσιάζει και το καθαρό περιθώριο κέρδους.

Οι δείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας είναι γενικά χαμηλοί ενώ είναι αξιοσημείωτη η σημαντική μεταβολή το 2011 του μέσου όρου προθεσμίας εξόφλησης προμηθευτών-πιστωτών που ενδέχεται να υποδηλώνει δυσκολίες αποπληρωμής υποχρεώσεων από ορισμένες επιχειρήσεις του κλάδου.

Οι υπόλοιποι αριθμοδείκτες κινούνται σε σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα εκτός από τον δείκτη κάλυψης χρηματοοικονομικών δαπανών που χειροτερεύει αισθητά το 2011.

Πίνακας 6: Αριθμοδείκτες του κλάδου βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα

ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ ΚΛΑΔΟΥ	2009	2010	2011
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΙΔΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ(1) %	1,6%	0,8%	-3,0%
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ(2) %	3,6%	3,0%	1,6%
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ(1) %	1,0%	0,5%	-1,8%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΜΙΚΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	23,5%	24,2%	22,5%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	-0,2%	-0,4%	-2,7%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΚΑΘΑΡΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ(2) %	4,8%	3,8%	2,0%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΚΑΘΑΡΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ(1) %	1,3%	0,6%	-2,2%
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦ. Χ	0,75	0,80	0,81
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΙΔΙΟΥ ΚΕΦ. Χ	1,3	1,3	1,3
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ/ΚΑΘ.ΠΑΓΙΑ :1	1,41	1,37	1,40
ΣΧΕΣΗ ΞΕΝΩΝ ΠΡΟΣ ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ :1	1,6	1,7	1,8
ΚΑΛΥΨΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚ. ΔΑΠΑΝΩΝ(2) :1	1,36	1,19	0,47
ΣΧΕΣΗ ΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΑ :1	0,59	0,59	0,60
ΓΕΝΙΚΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ Χ	1,486	1,399	1,377
ΑΜΕΣΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ Χ	1,04	0,92	0,92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΙΝΗΣΗΣ	18.089.313	16.319.664	16.013.054
ΑΠΑΣΧΟΛ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ	68.012.669	66.505.939	63.667.377
Μ.Ο.ΠΡΟΘΕΣ.ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΗΜ.	173,2	141,4	151,9
Μ.Ο.ΠΡΟΘ.ΕΞΩΦΛ.ΠΡΟΜΗΘ.& ΠΙΣΤΩΤΩΝ ΗΜ.	102,3	103,4	162,2
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΗΜ.	171,3	193,6	199,0
(1)=ΠΡΟ ΦΟΡΟΥ ΕΙΣΟΔ.(2)=ΠΡΟ ΤΟΚΩΝ & ΠΡΟ Φ.ΕΙΣ.			

Συγκριτικά με τον αγροδιατροφικό τομέα, στον οποίο ανήκουν οι επιχειρήσεις παραγωγής και εμπορίας βιολογικών προϊόντων, η κατάσταση είναι καλύτερη αφού οι δείκτες αποδοτικότητας κινούνται σε υψηλότερα επίπεδα ενώ παρατηρείται και μικρότερη μείωση πωλήσεων το 2011.

Πίνακας 7: Οικονομική εικόνα για τον αγροδιατροφικό τομέα στην Ελλάδα

ΕΤΟΣ	Μεταβολή Πωλήσεων		Αποδ. ΙΚ		Περ.Μ.Κ.		Περ.Κ.Κ.(2)	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Παρ. βιολ. Προϊόντων	3,9%	-3,1%	1,6%	0,8%	24,2%	22,5%	3,8%	2,0%
Αγροδιατροφ. Τομέας	2,1%	-8,3%	-4,0%	-3,4%	25,4%	23,2%	0,4%	0,8%
ΕΤΟΣ	Καλ. Χρ.Δαπ.		Ξενα/Ίδια		Γεν. ρευστότητα		Αμ. ρευστότητα	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Παρ. βιολ. Προϊόντων	1,19	0,47	1,73	1,78	1,40	1,38	0,92	0,92
Αγροδιατροφ. Τομέας	0,16	0,35	1,91	1,93	1,05	1,01	0,82	0,80

Στο Β' Μέρος του Παραρτήματος παραθέτουμε την ανάλυση SWOT (Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats) για τον κλάδο της βιολογικής γεωργίας. Από τον πίνακα διαφαίνονται οι προοπτικές εξέλιξης του κλάδου στην ελληνική οικονομία.

Επιδοτήσεις – Οικονομικές ενισχύσεις

Οι βιολογικές καλλιέργειες επιδοτούνται μέσω διαφόρων Προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α.) που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μπορούμε να διακρίνουμε τις επιδοτήσεις σε γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις και μέτρα ειδικής στήριξης.

1) Γεωργοπεριβαλλοντικές Ενισχύσεις

Οι Γεωργοπεριβαλλοντικές Ενισχύσεις προβλέπονται σε εφαρμογή του μέτρου 2.1.4 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α) 2007-2013 «Αλέξανδρος Μπαλατζής». Στα πλαίσια εφαρμογής του παραπάνω μέτρου, προβλέπεται η στήριξη των μεθόδων γεωργικής παραγωγής που ως στόχο έχουν την προστασία του περιβάλλοντος. Στο Μέτρο 2.1.4, υπάγονται μεταξύ άλλων, και οι δράσεις:

- Βιολογική Γεωργία
- Βιολογική Κτηνοτροφία

Για την εφαρμογή των παραπάνω δράσεων, αναμένεται σχετική προκήρυξη του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Σχετικές Αποφάσεις:

- ΚΥΑ 239591 (ΦΕΚ 2204/Β/02.10.2009): «Γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις στο πλαίσιο ορισμένων δράσεων του μέτρου 2.1.4 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α) 2007-2013 «Αλέξανδρος Μπαλατατζής».

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι ενισχύσεις που προβλέπονται για τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, σύμφωνα με την ΚΥΑ 239591 (Πηγή: ΒΙΟ-ΕΛΛΑΣ).

Πίνακας 8: Οικονομικές ενισχύσεις στον κλάδο βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ				
Καλλιέργεια	Στρεμματική Ενίσχυση ανά έτος σε €			
Ελαιοκαμία	από	37	έως	75,6
Αμπελοειδή	από	85,5	έως	90
Αραβ. αρδευόμενος (για ζωοτροφή)	από	49,1	έως	60
Μηδική αρδευόμενη	από	34,4	έως	60
Βαμβάκι αρδευόμενο	από	42	έως	53,4
Σιτηρά, ρύζι, όσπρια, ηλίανθος & λοιπές αροτραίες καλλιέργειες	από	20,2	έως	32
Κτηνοτροφικά φυτά & λοιπές καλλιέργειες που δεν χρησιμοποιούνται για τη διατροφή του ανθρώπου	από	20,2	έως	36
Αρωματικά Φυτά	από	20,2	έως	32
Κρόκος	από	85,5	έως	90

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ				
Είδος ζώου & κατεύθυνση παραγωγής	Ύψος ενίσχυσης ανά ζώο ανά έτος σε €			
Αίγες και πρόβατα	από	20,40	έως	27,00
Βοοειδή με γαλακτοπαραγωγική	από	258,00	έως	339,00
Βοοειδή με κρεοπαραγωγική	από	151,00	έως	166,00

2) Μέτρα Ειδικής Στήριξης

(σε εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) 73/2009, άρθρο 68)

Σε εφαρμογή του άρθρου 68 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου και του Κανονισμού 1120/2009 της Επιτροπής, προβλέπονται ειδικά μέτρα στήριξης, μεταξύ

άλλων, και στον τομέα του βιολογικού ελαιολάδου και των βιολογικών βρώσιμων ελιών³ (στα πλαίσια του Μέτρου 1 - Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων του τομέα ελαιολάδου). Στο Β' Μέρος της παρούσας εργασίας, θα ασχοληθούμε με τη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς.

Δικαιούχοι παραγωγοί για την καλλιέργεια ελιάς, είναι οι παραγωγοί οι παράγουν ελαιοκομικά προϊόντα ΠΟΠ ή ΠΓΕ και είναι ταυτόχρονα βιοκαλλιεργητές ή εφαρμόζουν σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης.

Οι βιοκαλλιεργητές πρέπει παραδίδουν τον ελαιόκαρπο σε πιστοποιημένες από τον ΟΠΕΓΕΠ-AGROCERT, σύμφωνα με το άρθρο 6 της υπ' αριθ. 261611/2007 απόφασης, επιχειρήσεις (ελαιοτριβεία, μονάδες μεταποίησης επιτραπέζιας ελιάς).

Δεν είναι δικαιούχοι οι βιοκαλλιεργητές οι οποίο ενισχύονται από άλλα καθεστάτα. Μπορούν ωστόσο να λάβουν ενίσχυση οι παραγωγοί των οποίων έχουν λήξει οι δεσμεύσεις τους.

Για τα έτη 2011 και 2012 υπάρχει η υποχρέωση να παραδίδεται ο ελαιόκαρπος σε επιχειρήσεις (ελαιοτριβεία, μονάδες μεταποίησης επιτραπέζιας ελιάς) οι οποίες κατέχουν πιστοποιητικό συμμόρφωσης, σχετικά με τη τήρηση συστήματος διαχείρισης της ασφάλειας των τροφίμων που βασίζεται στις αρχές HACCP, (δηλ. για τις ελαιοκομικές περιόδους 2010-2011 και 2011-2012).

Εισαγωγή βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες

Η εισαγωγή βιολογικών προϊόντων από χώρες που βρίσκονται εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης διέπεται από σχετική Νομοθεσία, όπως απεικονίζεται ακολούθως:

- Καν. (ΕΚ) αριθμ. 834/2007: όπως τροποποιείται και ισχύει
- Καν. (ΕΚ) αριθμ. 889/2008: όπως τροποποιείται και ισχύει
- Καν. (ΕΚ) αριθμ. 1235/2008: όπως τροποποιείται και ισχύει
- ΚΥΑ αριθμ. 245090/2006 (ΦΕΚ 157/ Β'/2006)
- Εγκύκλιος αριθμ. 1973/138399/12.11.13: Εισαγωγή προϊόντων βιολογικής προέλευσης από Τρίτες Χώρες

³ Στο Β' Μέρος της παρούσας εργασίας, θα ασχοληθούμε με τη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς.

Ειδικότερα, για τα βιολογικά προϊόντα που παράγονται εκτός της ΕΕ, προβλέπονται τέσσερα διαφορετικά καθεστάτα εισαγωγής δυνάμει του καν. (ΕΚ) αριθ. 834/2007. Ωστόσο, μόνο δύο εξ αυτών βρίσκονται προς το παρόν σε εφαρμογή, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 9: Εισαγωγή βιολογικών προϊόντων από χώρες εκτός ΕΕ

Α/Α	ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΡΟΝΤΑ ΧΡΟΝΟ	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ
(α)	(β)	(γ)	(δ)	(ε)
1	Μέσω αναγνωρισμένων ως ισοδύναμων τρίτων χωρών	Άρθρο 33 παράγραφος 2 του καν (ΕΚ) 834/2007	ΝΑΙ	Κατάλογος αναγνωρισμένων ως ισοδύναμων τρίτων χωρών(Παράρτημα ΙΙΙ του καν (ΕΚ)1235/08)
2	Μέσω αναγνωρισμένων φορέων / αρχών ελέγχου για τους σκοπούς της ισοδυναμίας	Άρθρο 33 παράγραφος 3 του καν (ΕΚ) 834/2007	ΝΑΙ	Κατάλογος αναγνωρισμένων φορέων και αρχών ελέγχου, για τους σκοπούς της ισοδυναμίας(Παράρτημα ΙV του καν(ΕΚ)1235/08)
3	Μέσω προηγούμενης χορήγησης Άδειας Εισαγωγής	Άρθρο 19 του καν (ΕΚ) 1235/2008	ΟΧΙ <u>Ίσχυε έως 1/07/2014</u>	
4	Μέσω αναγνωρισμένων φορέων / αρχών ελέγχου για τους σκοπούς της συμμόρφωσης	Άρθρο 32παράγραφος 2 του καν (ΕΚ) 834/2007	<u>ΑΝΕΝΕΡΓΗ</u> Δεν έχει καταρτιστεί κατάλογος	

Β' ΜΕΡΟΣ:

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ

Οι βιολογικές καλλιέργειες στην Ελλάδα ανά περιφέρεια

Μία καλή εικόνα για την κατάσταση της ελληνικής βιολογικής γεωργίας μάς δίνουν τα πρόσφατα στατιστικά στοιχεία⁴ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Η έκταση της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα το έτος 2010 ανερχόταν σε ποσοστό 3,7% της συνολικής καλλιεργούμενης, συμπεριλαμβανομένων των βοσκότοπων. Οι μεγαλύτερες βιολογικές εκμεταλλεύσεις ήταν συντριπτικά οι βοσκότοποι (1.522.150,94 στρ.), ακολουθούσαν οι αροτραίες εκτάσεις (848.005,10 στρ.), οι μόνιμες καλλιέργειες, δηλαδή οπωροφόρα εσπεριδοειδή, αμπέλι, ελιά (667.145,83 στρ.) εκ των οποίων το μεγαλύτερο μέρος τους ελιά, η αγρανάπαυση 28.981,31 στρ., τα νωπά λαχανικά (συμπεριλαμβανομένων των μανιταριών, πεπονιών και φράουλας) 23.444,49 στρ. και τέλος τα όσπρια 8487,51 στρ. (Πηγή: ΥΠ.Α.Α.Τ.)

Οι περιφέρειες με τις περισσότερες επιχειρηματικές μονάδες (παραγωγούς, μεταποιητές, εισαγωγείς, μεικτές), σε σχέση με το σύνολο της “βιολογικής Ελλάδας” (στοιχεία έτους 2007, πηγή: ΥΠ.Α.Α.Τ.), είναι κατά σειρά:

- Δυτικής Ελλάδας με 4.464 μονάδες
(4.363 παραγωγούς και 101 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 18,7%
- Πελοποννήσου με 3.834 μονάδες
(3.520 παραγωγούς και 314 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 16,1%
- Θεσσαλίας με 3.365 μονάδες
(3.273 παραγωγούς και 92 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 14,1%
- Κεντρικής Μακεδονίας με 2.754 μονάδες
(2.629 παραγωγούς και 125 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 11,6%
- Β. Αιγαίου με 2.514 μονάδες
(2.429 παραγωγούς και 85 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 10,6%

⁴ Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τα έτη μετά το 2011. Η πρώτη εκτίμηση είναι, ότι, η σταθερή και αυξητική πορεία της βιολογικής γεωργίας των τελευταίων χρόνων, θα αρχίσει να ανακόπτεται το 2010, συναρτήσει της οικονομικής κρίσης, αλλά και της ολοκλήρωσης της πενταετούς επιδότησης, κατά την οποία μέρος των παραγωγών εγκαταλείπει την παραγωγική διαδικασία.

- Κρήτης με 2.071 μονάδες
(1.858 παραγωγούς και 213 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 8,7%
- Στερεάς Ελλάδας με 1.456 μονάδες
(1.399 παραγωγούς και 57 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 6,1%
- Ανατολικής Μακεδονίας, Θράκης με 1.438 μονάδες
(1.383 παραγωγούς και 55 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 6%
- Δυτικής Μακεδονίας με 720 μονάδες
(695 παραγωγούς και 25 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 3%
- **Ηπείρου με 503 μονάδες**
(480 παραγωγούς και 23 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 2,1%
- Αττικής με 335 μονάδες
(187 παραγωγούς και 148 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 1,4%
- Ιονίων Νήσων με 291 μονάδες (271 παραγωγούς και 20 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 1,2%
- Ν. Αιγαίου με 81 μονάδες (70 παραγωγούς και 11 μεταποιητές/μεικτές) και ποσοστό 0,3%

Οι κατηγορίες των βιολογικών καλλιεργειών, καταμερισμός των εκτάσεων, για το έτος 2010, έχει ως εξής:

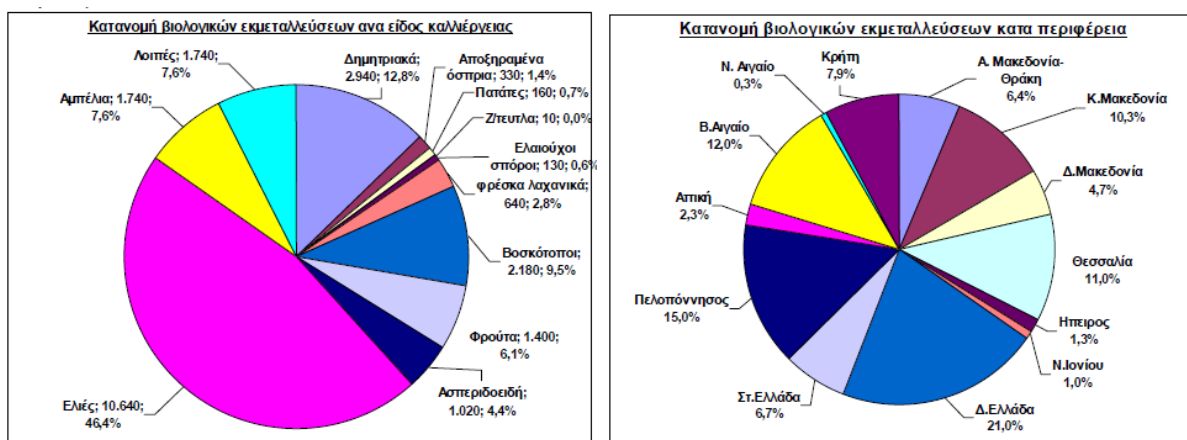
- Οι αροτραίες, ως ομάδα καλλιεργειών που περιλαμβάνει (δημητριακά, παραγωγή ζωοτροφών, βιομηχανικά φυτά, ελαιούχοι καρποί, κλωστικά, αρωματικά φυτά και βότανα, σανοδοτικά φυτά κλπ), καταλαμβάνει έκταση 848.005 στρ. και ποσοστό 27,4%.
- Ακολουθούν οι μόνιμες καλλιέργειες (οπωροφόρα, εσπεριδοειδή, αμπέλι, ελιά) με 667.145 στρ. και ποσοστό 21,5%.
- Τα κηπευτικά γενικά καταλαμβάνουν 23.444 στρ. και ποσοστό μόλις 0,8%.
- Η αγρανάπαυση με 28.981 στρ. και 0,9%.

Οι κυριότερες βιολογικές καλλιέργειες για το 2010 και το αντίστοιχο ποσοστό τους επί του συνόλου της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα (3.098.215 στρ.) κατά φθίνουσα σειρά είναι:

- Κυρίαρχη βιολογική καλλιέργεια για την Ελλάδα παραμένει η καλλιέργεια της ελιάς με 569.701 στρ. και ποσοστό 18,4%.

- Τα δημητριακά (σιτάρι, κριθάρι, βρώμη, αραβόσιτος κλπ) με 351.896 στρ. και ποσοστό 11,4%.
- Τα σανοδοτικά φυτά (μονοετή, πολυετή, λειμώνες) με 297.840 στρ. και 9,6%.
- Άλλες αροτραίες καλλιέργειες με 79.497 στρ. και 2,6%.
- Βιομηχανικά φυτά με 60.704 στρ. και 2%.
- Καρποί για παραγωγή ζωοτροφών με 57.233 και 1,85%.
- Το αμπέλι με 50.014 στρ. και ποσοστό 1,6%.
- Οπωροφόρα με 27.760 στρ. και 0,9%.
- Ελαιούχοι καρποί (ηλιάνθος, σόγια, λινάρι κ.ά.) με 26.294 στρ. και 0,9%.
- Κηπευτική γη με 23.444 στρ. και 0,8%.
- Εσπεριδοειδή με 19.087 στρ. και 0,6%.
- Βότανα, αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά με 18.038 στρ. και 0,6%.
- Κλωστικά φυτά (βαμβάκι) με 15.336 στρ. και 0,5%.
- Τα όσπρια με 8.487 στρ. και ποσοστό 0,3%.
- Αγρανάπαυση με 28.981 στρ. και 0,9%.

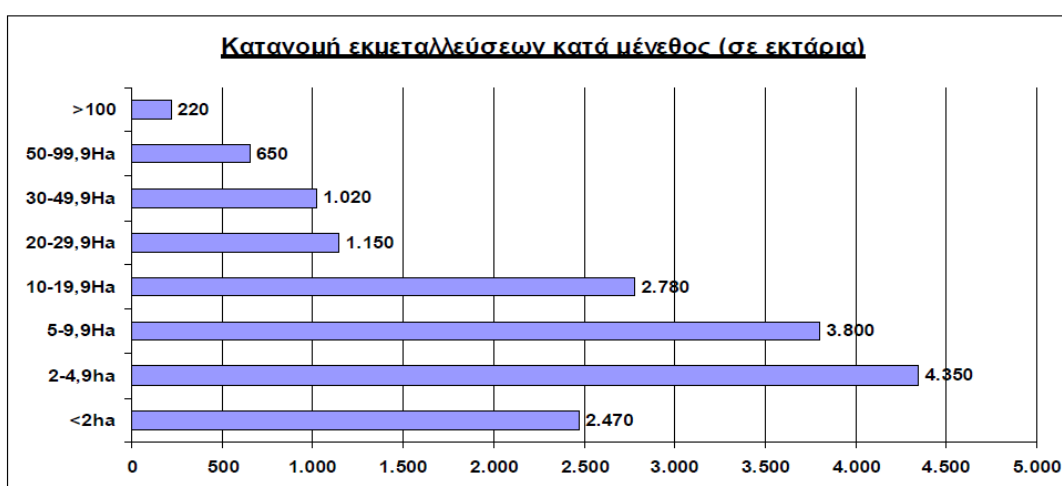
Σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT για το 2010 το 46,4% των βιολογικών εκμεταλλεύσεων (10.640 εκμεταλλεύσεις) ασχολείται με την καλλιέργεια ελιάς, το 12,8% (2.940) με δημητριακά, το 9,5% (2.180) με βοσκότοπους, το 7,6% (1.740) με αμπελοκαλλιέργειες, το 7,6% (1.740) με λοιπές καλλιέργειες, το 6,1% (1.400) με οπωροφόρα δένδρα, το 4,4% (1.020) με εσπεριδοειδή, το 2,8% με φρέσκα λαχανικά(640), 1,4% (330) με αποξηραμένα όσπρια, το 0,7% (170) με πατάτες και το 0,6% (130) με ελαιούχους σπόρους.

Εικόνα 13: Κατανομή βιολογικών εκμεταλλεύσεων βάσει Eurostat, 2010

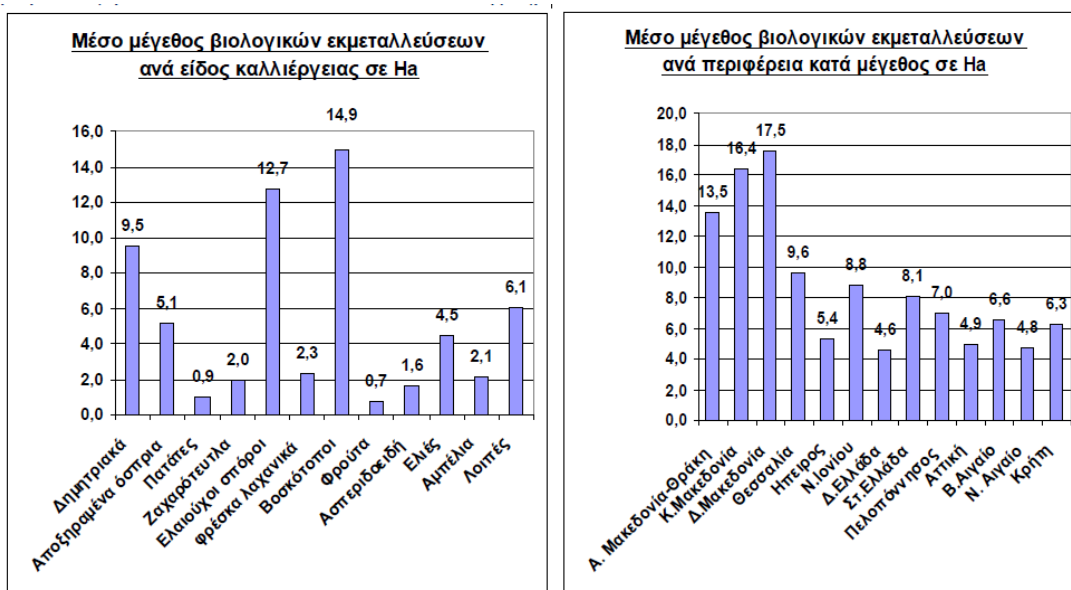
Το 21% των βιολογικών εκμεταλλεύσεων βρίσκονται στη Δυτική Ελλάδα, το 16% στη Πελοπόννησο, το 12% στο Β. Αιγαίο, το 11% στη Θεσσαλία, το 10,3% στην Κεντρική Μακεδονία, το 7,9% στην Κρήτη, το 6,7% στη Στερεά Ελλάδα, το 6,4% στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, το 4,7% στη Δ.Μακεδονία, το 2,8% στην Αττική, το 1,3% στην Ήπειρο, το 1% στα νησιά Ιονίου και το 0,3% στο Ν. Αιγαίο.

Το μέσο μέγεθος (σε έκταση) των εκμεταλλεύσεων που δραστηριοποιούνται στη βιολογική παραγωγή είναι σχετικά υψηλό (8 εκτάρια σε επίπεδο χώρας) αλλά αυτό οφείλεται κυρίως στην υψηλή συμμετοχή των βοσκοτόπων (σε άγονες ημιορεινές περιοχές). Το 50% περίπου των εκμεταλλεύσεων έχει έκταση μεταξύ 2 και 10 εκταρίων, το 16,9% μεταξύ 10 και 20 εκταρίων, το 15% μικρότερη των 2 εκταρίων και το 18,5% μεγαλύτερη των 20 εκταρίων.

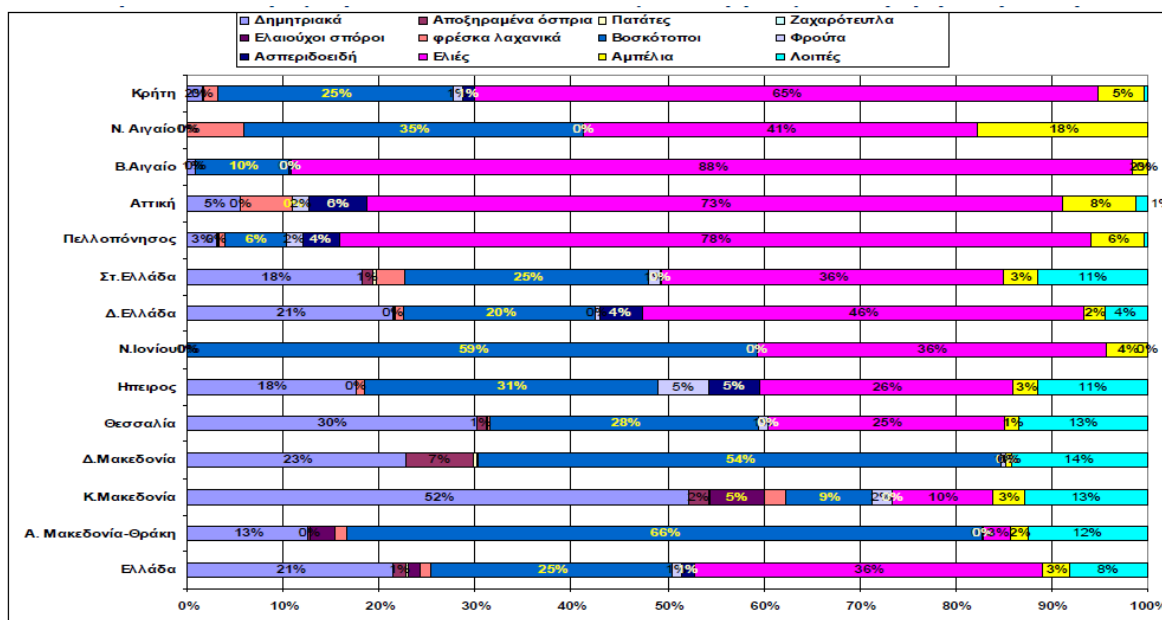
Εικόνα 14: Κατανομή βιολογικών εκμεταλλεύσεων σε εκτάρια βάσει Eurostat, 2010

Το μέσο μέγεθος για τους βοσκότοπους είναι 15 εκτάρια, για τους ελαιούχους σπόρους 12,7 εκτ., για τα δημητριακά 9,5 εκτ., για τα όσπρια 5,1 εκτ. και τις ελιές 4,5 εκτ. ενώ για τα φρούτα είναι μόλις 0,7 εκτ., για τις πατάτες 0,9 εκτ., τα εσπεριδοειδή 1,6 εκτ., τα αμπέλια 2,1 εκτ. και τα φρέσκα λαχανικά 2,3 εκτ.. Οι μεγαλύτερες σε έκταση εκμεταλλεύσεις βρίσκονται στη Δυτική και την Κ.Μακεδονία (17,5 και 16,4 εκτ. αντιστοίχως), στη Αν. Μακεδονία-Θράκη (13,5) ενώ αντίθετα οι εκμεταλλεύσεις της Δυτικής Ελλάδας της Ηπείρου και των νησιών του Ν. Αιγαίου είναι μικρότερου μεγέθους (4,6 εκτ., 5,4 εκτ. και 4,9 αντιστοίχως).

Εικόνα 15: Μέσο μέγεθος βιολογικών εκμεταλλεύσεων βάσει Eurostat, 2010

Λόγω των διαφορετικών κλιματικών, εδαφολογικών και λοιπών συνθηκών παρουσιάζεται υψηλή εξειδίκευση των περιοχών της χώρας. Έτσι στην ελαιοπαραγωγή ειδικεύονται το 88% των εκμεταλλεύσεων των νησιών Β.Αιγαίου, το 78% της Πελοποννήσου, το 73% της Αττικής και το 65% της Κρήτης, ενώ στα δημητριακά το 52% των εκμεταλλεύσεων της Κ. Μακεδονίας και το 30% της Θεσσαλίας.

Εικόνα 16: Εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας ανά περιφέρεια βάσει Eurostat, 2010

Οι βιολογικές καλλιέργειες στην Ήπειρο⁵

Η βιολογική καλλιέργεια στην Ήπειρο δεν έχει καταφέρει να κερδίσει τους γεωργούς. Οι αριθμοί το αποδεικνύουν. Μόλις 1% της έκτασης της Ηπείρου έχει βιολογική φυτική παραγωγή. Στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων καταγράφονται οι λιγότεροι βιοκαλλιεργητές, μόλις 69. Τα σκήπτρα κρατούν οι νομοί Άρτας και Πρέβεζας, με 193 και 126 παραγωγούς, αντίστοιχα. Στην προτελευταία θέση ο νομός Θεσπρωτίας με 92 βιοκαλλιεργητές. Όλα αυτά σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων το 2007. Εκτιμάται ότι σήμερα έχουν μείνει λιγότεροι, καθώς πολλοί εγκατέλειψαν τις βιολογικές καλλιέργειες μόλις τελείωσε η περίοδος της κοινοτικής τους ενίσχυσης μέσω προγραμμάτων βιολογικής γεωργίας.

Στην Περιφέρεια Ηπείρου υπάρχουν τρεις φορείς πιστοποίησης (ΔΗΩ, ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ και ΣΟΓΕ) που παρέχουν υπηρεσίες πρωτοβάθμιου ελέγχου και πιστοποίησης παραγωγικής ή/και μεταποιητικής δραστηριότητας και κατά πόσο τηρείται ο ΚΑΝ. 2098 για τις βιολογικές καλλιέργειες.

Από τους τρεις φορείς η ΔΗΩ είναι εκείνη που έχει τα περισσότερα συμβόλαια με παραγωγούς, ο αριθμός των οποίων ανέρχεται στο 90% των τηρουμένων συμβολαίων.

Δυστυχώς, η βιολογική γεωργία είναι σε μεγάλο βαθμό συνδεδεμένη με τα **επιδοτούμενα προγράμματα**. Μόλις σταματήσει να κυλά το χρήμα, το καλαμπόκι ξαναγίνεται συμβατικό. Οι καλλιεργητές επικαλούνται κυρίως το μεγάλο κόστος παραγωγής βιολογικού καλαμποκιού ή μηδικής. Οι βιολογικές καλλιέργειες στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων σχετίζονται άμεσα με την κτηνοτροφία. Στο τελευταίο πρόγραμμα βιολογικής γεωργίας, εισήλθαν 50 αγρότες, σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου (πρώην Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων). Όσοι δεν καλλιεργούν για ιδία χρήση, διαθέτουν τη σοδειά τους στην αγορά. Ένα κιλό βιολογικό καλαμπόκι πωλείται αρκετά ακριβότερο από έναν αντίστοιχο συμβατικό –ανάλογα με την εποχή και την κρίση η τιμή μπορεί να είναι και διπλάσια. Στα Ιωάννινα, αρκετοί διαθέτουν το βιολογικό καλαμπόκι τους στις πτηνοτροφικές επιχειρήσεις που έχουν κοτόπουλο βιολογικής καλλιέργειας. Η περαιτέρω ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και η είσοδος της στη βιολογική

⁵ Για τη συγγραφή της παρούσας ενότητας, χρησιμοποιήσαμε στοιχεία από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, καθώς και τους φορείς ελέγχου και πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων ΔΗΩ και ΒΙΟ-ΕΛΛΑΣ. Επιπλέον, αξιοποιήσαμε τις συνεντεύξεις των κκ.Κουμπή και Τσανέλη, τις οποίες και παραθέτουμε στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας.

αγορά, αναμφίβολα θα αποτελέσει μια καλή βάση για την ώθηση της βιολογικής γεωργίας. Προς το παρόν όμως βρίσκεται σε νηπιακό στάδιο.

Οι βιολογικές καλλιέργειες στην Πρέβεζα

Η περιοχή της Πρέβεζας έχει πλούσιο έδαφος και ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες και παράγει ποικιλία αγροτικών προϊόντων. Πέραν των συμβατικών μεθόδων καλλιέργειας, έχουν υιοθετηθεί και οι βιολογικές και μάλιστα εφαρμόζοντας τους σχετικούς κανόνες πιστοποίησης. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, θα εστιάσουμε στην ανάλυση των βιολογικών καλλιεργειών της ελιάς καθώς και της κατηγορίας των οπωροκηπευτικών.

Οι κλάδοι παραγωγής στην Πρέβεζα είναι οι ακόλουθοι:

1. Φυτά μεγάλης καλλιέργειας – Βιομηχανικά φυτά

Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν η μηδική, ο αραβόσιτος και το βαμβάκι.

2. Κηπευτικές καλλιέργειες – Ανθοκομία

Οι τομείς των κηπευτικών καλλιεργειών και της ανθοκομίας κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικοί για τη γεωργική ανάπτυξη του Νομού Πρέβεζας, ο οποίος διαθέτει πεδινές εκτάσεις και χαρακτηρίζεται από ήπιο κλίμα, για τρεις κυρίως λόγους:

- Πρόκειται για εντατικές καλλιέργειες οι οποίες μπορούν να αποφέρουν υψηλά εισοδήματα σε μικρές σχετικά εκτάσεις. Συνεπώς, σε σύγκριση με άλλες καλλιέργειες επηρεάζονται σε πολύ μικρότερο βαθμό από το πρόβλημα του κατακερματισμένου γεωργικού κλήρου.
- Η ανάπτυξη και η περαιτέρω επέκτασή τους δεν προσκρούει σε περιοριστικούς κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ποσοτώσεις, κ.λπ.).
- Η Πρέβεζα διαθέτει ιδιαίτερα ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες για την εκτός εποχής καλλιέργεια κηπευτικών και ανθοκομικών φυτών υπό κάλυψη. Γι' αυτό το λόγο η Πρέβεζα έχει εξελιχθεί στο τρίτο κέντρο παραγωγής κηπευτικών εκτός εποχής στην Ελλάδα, μετά την Κρήτη και την Πελοπόννησο, αν εξαιρέσει κανείς την περιιαστική γεωργική δραστηριότητα στην Αττική και την Θεσσαλονίκη. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ήπιο κλίμα που χαρακτηρίζει τις παραλιακές περιοχές της Δυτικής Ελλάδος σε συνδυασμό όμως και με την ιδιαίτερη επίδραση του Αμβρακικού κόλπου στο μικροκλίμα της περιοχής.

Ως επί το πλείστον, καλλιεργούνται σε μεγάλες εκτάσεις κηπευτικά υπό κάλυψη, υπαίθρια κηπευτικά, πατάτες και μμποστανικά.

3. Αρωματικά φυτά

Όσον αφορά στην καλλιέργεια αρωματικών φυτών, δεν υπάρχει συστηματική καλλιέργεια. Καθώς η παραγωγή αρωματικών φυτών με στόχο την παραγωγή αιθερίων ελαίων (μέντα, βασιλικός *salvia sclara*) απαιτεί μεγάλες εκτάσεις, πλήρη μηχανοποίηση για την επίτευξη χαμηλού κόστους, την ύπαρξη μονάδων απόσταξης καθώς και παράδοση στο αντικείμενο, δεν συνιστάται η ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας. Αντίθετα, η παραγωγή αρωματικών φυτών με σκοπό την παραγωγή δρόγας (σκληρού προϊόντος για μπαχαρικά και αφεψήματα) είναι δυνατό να αποτελέσει πηγή συμπληρωματικού εισοδήματος στις ημιορεινές περιοχές.

4. Δενδρώδεις καλλιέργειες

Στις δενδρώδεις καλλιέργειες που καλλιεργούνται στην περιοχή της Πρέβεζας ανήκουν τα εσπεριδοειδή (πορτοκάλια, μανταρίνια, λεμόνια) και οι ελιές, με την καλλιέργεια των οποίων ασχολούμαστε στην ακόλουθη ενότητα της παρούσας εργασίας.

Η διαδικασία Πιστοποίησης μιας καλλιέργειας ως βιολογικής

Για να λάβει Πιστοποίηση βιολογικής καλλιέργειας ένας παραγωγός στην περιοχή της Πρέβεζας, ακολουθεί τα ίδια βήματα που προβλέπονται σε εθνικό επίπεδο. Ειδικότερα, ο καλλιεργητής που αποφασίζει να παράγει βιολογικά προϊόντα:

1. στέλνει αίτημα σε Πιστοποιητικό Οργανισμό.
2. Υπογράφει Σύμβαση με τον εγκεκριμένο Οργανισμό Πιστοποίησης και Ελέγχου
3. Ανακοινώνει την έναρξη της δραστηριότητάς του στον βιολογικό τομέα στην Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητάς του.
4. Δεσμεύεται να εφαρμόζει τις αρχές και τις μεθόδους βιολογικής Γεωργίας και να τηρεί τις υποχρεώσεις του σύμφωνα με το Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο

Όπως προαναφέρθηκε, στην Περιφέρεια Ηπείρου, άρα και στην Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας, υπάρχουν τρεις φορείς πιστοποίησης (ΔΗΩ, ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ και ΣΟΓΕ).

Οι ιδιωτικοί οργανισμοί ελέγχου και πιστοποίησης οι οποίοι εγκρίνονται ως φορείς ελέγχου από το Υπ.Α.Α.Τ., ελέγχονται από τον Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, ο οποίος είναι καθολικός διάδοχος και ασκεί όλες τις αρμοδιότητες των συγχωνευθέντων νομικών προσώπων, όπως του Οργανισμού Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων ΟΠΕΓΕΠ. Ο ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ είναι ΝΠΙΔ ανήκει στον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα, διαθέτει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος, εποπτεύεται από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Διενεργεί τακτικούς ή και αιφνιδιαστικούς ελέγχους στους εγκεκριμένους οργανισμούς ελέγχου και πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων, στους ενταγμένους επιχειρηματίες, στους χώρους εμπορίας και σε κάθε σημείο λιανικής ή χονδρικής πώλησης.

Άρα για να εξασφαλίζεται κρατική εποπτεία, αντικειμενική και έγκυρη διαδικασία ελέγχου και πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων, η Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ασκεί την εποπτεία του συστήματος

ελέγχου πραγματοποιώντας εποπτικούς ελέγχους σε όλα τα στάδια του συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης για τη διαπίστωση της αποτελεσματικής, αντικειμενικής και αξιόπιστης λειτουργίας του.

Οι ιδιωτικοί οργανισμοί ελέγχου και πιστοποίησης οι οποίοι εγκρίνονται ως φορείς ελέγχου από το Υπ.Α.Α.Τ. πραγματοποιούν ετήσιους τακτικούς ελέγχους σε όλους τους συμβεβλημένους επιχειρηματίες. Επίσης πραγματοποιούν αιφνιδιαστικούς ελέγχους και δειγματοληψίες βάσει του βαθμού επικινδυνότητας στις μονάδες παραγωγής εμπορίας παρασκευής αποθήκευσης και εισαγωγής βιολογικών προϊόντων.

Ο Οργανισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης παρέχει μετά τους ελέγχους που προαναφέραμε Πιστοποιητικό Προϊόντος και Πιστοποιητικό Συμμόρφωσης το οποίο αναφέρεται στην καλλιέργεια όταν πρόκειται για προϊόντα μεταποίησης. Για παράδειγμα, έχουμε Πιστοποιητικό καλλιέργειας για την καλλιέργεια ελαιόδενδρων και Πιστοποιητικό προϊόντος για το λάδι.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η υπογραφή της σύμβασης δεν αποτελεί άμεση μετατροπή της καλλιέργειας από συμβατική σε βιολογική. Μεσολαβεί το μεταβατικό στάδιο από δύο μέχρι τρία χρόνια ανάλογα με την καλλιέργεια και τα παραγόμενα προϊόντα, στο οποίο στάδιο διενεργείται βιολογική καλλιέργεια τα προϊόντα όμως είναι συμβατικά.

Επίσης, αναφέρουμε ότι για ορισμένα φυτά προβλέπεται άδεια παρέκκλισης από το Υπουργείο Γεωργίας. Ειδικότερα, η άδεια παρέκκλισης προβλέπεται για υβρίδια, δηλαδή για καλλιέργεια φυτών των οποίων οι σπόροι δεν είναι βιολογικοί. Τα άλλα φυτά είναι ιδιοπαραγόμενα, δηλαδή μαζεύουμε σπόρους και ξαναφυτεύουμε.

Καθορισμός τιμής

Η πλειοψηφία των επιχειρηματικών μονάδων που ασχολούνται με τη βιολογική καλλιέργεια αποτελείται από μικρού και μεσαίου μεγέθους μονάδες. Η τιμή πώλησης των βιολογικών προϊόντων προσδιορίζεται ανά παραγωγό. Η τιμή δεν προκύπτει από την αλληλεπίδραση προσφοράς και ζήτησης αλλά είναι θέμα της επιχείρησης και προσδιορίζεται από το κόστος των σκευασμάτων (οργανικές λιπάνσεις, πυρεθροοργανικό), την απαίτηση σε ώρες χειρωνακτικής εργασίας, οι οποίες είναι πολλές σε αριθμό, καθώς και από το γεγονός ότι τα βιολογικά προϊόντα δεν είναι βιομηχανοποιημένα άρα η τιμή τους προσδιορίζεται ανά παραγωγό.

Πέραν της υψηλότερης τιμής, το κόστος παραγωγής βιολογικών προϊόντων είναι κατά κανόνα υψηλότερο σε σχέση με τα συμβατικά προϊόντα. Σε σχέση με την καλλιέργεια της ελιάς η τιμή του βιολογικού λαδιού ήταν μέχρι πριν την κρίση 30% υψηλότερη από την τιμή του συμβατικού λαδιού. Βέβαια η κρίση επέφερε μείωση της ζήτησης και κατά συνέπεια μείωση της τιμής.

Στη βιολογική καλλιέργεια έχουμε πάντα μείωση της ποσότητας παραγωγής. Στις καλλιέργειες σε ορεινές περιοχές με μειωμένη υγρασία και ασθένειες η μείωση της παραγωγής είναι 10%, ενώ στις παραθαλάσσιες περιοχές οι μείωση ανέρχεται στο 40% της παραγωγής. Στην πρώτη περίπτωση η μείωση της παραγωγής καλύπτεται από την επιδότηση αλλά στη δεύτερη η μείωση δεν καλύπτεται από την επιδότηση. Το κόστος τυποποίησης είναι υψηλό

Η χειρωνακτική εργασία στην καλλιέργεια επίσης ανεβάζει το κόστος στην πώληση του προϊόντος.

Διάθεση βιολογικών προϊόντων

Ως προς τη διάθεση των βιολογικών προϊόντων, σε όμορους νομούς διατίθενται μέσω καταστημάτων πώλησης βιολογικών προϊόντων, ενώ στην περιοχή της Πρέβεζας είτε απευθείας μέσω των ίδιων των παραγωγών είτε μέσω τοπικών καταστημάτων.

Σύμφωνα με τον κ.Κουμπή, προϊστάμενο του Τμήματος Βιολογικής Καλλιέργειας της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, η διάθεση των βιολογικών προϊόντων γίνεται όλο και πιο δύσκολη.⁶ Η κρίση και η οικονομική κατάσταση επιφέρουν μείωση στη ζήτηση βιολογικών ακριβότερων προϊόντων. Η στροφή προς τα βιολογικά άρα και υγιεινότερα προϊόντα δεν είναι ικανή για την απορρόφησή τους. Η απορρόφηση μεγάλων ποσοτήτων γίνεται σε πολύ χαμηλή τιμή οπότε φαίνεται ότι η βιολογική καλλιέργεια στην περιοχή μας πρέπει να ενισχυθεί και να στηριχθεί. Την ίδια ανησυχία μοιράζεται και ο καλλιεργητής βιολογικής ελιάς και βιολογικού λαδιού κ.Φίλιππας,⁷ ο οποίος αναφέρει ότι πολλές φορές αναγκάζονται να πουλούν το βιολογικό ελαιόλαδο ως συμβατικό, ενώ παράλληλα ούτε η αγορά του εξωτερικού φαίνεται να αποτελεί μια λύση στα προβλήματα που αναπτύσσονται στο εσωτερικό της χώρας.

⁶ Η συνέντευξη του κ.Κουμπή παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

⁷ Η συνέντευξη του κ.Φίλιππα παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

Επιδοτήσεις στη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς στην Πρέβεζα

Οι επιδοτήσεις της Ε.Ε. και τα αντίστοιχα προγράμματα άρχισαν το έτος 2000 και αφορούσαν τους κατά κύριο επάγγελμα αγρότες και τους μη κατά κύριο επάγγελμα. Ειδικότερα, την πενταετία 2000-2005 εντάχθηκαν σε πρόγραμμα 30 καλλιεργητές με 20 στρέμματα κατά μέσο όρο, σύνολο στρεμμάτων 800 βιολογική καλλιέργεια ελιάς. Με την εφαρμογή του δεύτερου προγράμματος επιδοτήσεων εντάχθηκαν σ' αυτό 15 ελαιοκαλλιεργητές του νομού. Ταυτόχρονα εντάσσονται 15 παραγωγοί με μεγάλες καλλιέργειες σιτηρών και καλαμποκιού.

Την περίοδο 2006-2011, οι επιδοτήσεις βιολογικών προϊόντων αφορούν :

- Ελιές: 75,00 ευρώ ανά στρέμμα
- Αμπέλια: 90,00 ευρώ ανά στρέμμα
- Καλαμπόκι: 60,00 ευρώ ανά στρέμμα
- Σιτηρά: 33,00 ευρώ το στρέμμα
- Κηπευτικά: 90,00 ευρώ το στρέμμα

Το 2011 η νέα προκήρυξη που αφορά στα επιδοτούμενα προγράμματα βιολογικής καλλιέργειας απευθύνεται μόνο στους κατά κύριο επάγγελμα αγρότες.

Την πενταετία 2005-2011 είχαμε αύξηση στις βιολογικές καλλιέργειες με αποτέλεσμα να ξεπεραστεί ο εθνικός στόχος που είχε τεθεί δηλαδή ξεπεράστηκε το 3% σε παραγωγή βιολογικών προϊόντων γεγονός που δεν ήταν πραγματικό. Η αύξηση οφείλονταν μόνο στη δυνατότητα επιδοτήσεων τις οποίες μπορούσαν να πάρουν αγρότες κατ' επάγγελμα και μη.

Η σημερινή εικόνα των βιολογικών καλλιεργειών σε συνάρτηση με τις επιδοτήσεις αναδεικνύει τις αδυναμίες της ελληνικής αγροτικής παραγωγής και δομής. Ουσιαστικά, σταματώντας οι επιδοτήσεις, μειώθηκε δραστικά ο αριθμός των βιοκαλλιεργητών. Ειδικότερα, βάσει των στοιχείων που μάς παρέθεσε ο κ.Κουμπής, από το 2011 μπορούν να ενταχθούν σε προγράμματα επιδοτήσεων μόνο οι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες. Όμως επικρατεί φόβος και ανασφάλεια για τη μη χρηματοδότηση. Το 2011 εντάχθηκαν 15 καλλιεργητές στο πρόγραμμα της επιδότησης 10 καλλιεργητές για μεγάλες καλλιέργειες σιτηρών και καλαμποκιού και μόνο 2 καλλιεργητές κηπευτικών. Επιπλέον εντάχθηκαν 10 καλλιεργητές για εσπεριδοειδή-δενδρώδεις καλλιέργειες και καλλιέργειες ακτινιδίων.

Ακολούθως θα ασχοληθούμε με τη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς και των κηπευτικών στην περιοχή της Πρέβεζας. Για την ανάλυση της κατάστασης και λόγω έλλειψης διαθέσιμων στατιστικών και οικονομικών δεδομένων, καταφύγαμε στη λύση των προσωπικών συνεντεύξεων με επαγγελματίες του κλάδου. Ειδικότερα, ζητήσαμε την επαγγελματική άποψη του κ.Τσανέλη, παραγωγού βιολογικών κηπευτικών προϊόντων, του κ.Φίλιππα, βιολογικού ελαιοκαλλιεργητή, και του κ.Κουμπή, γεωπόνου, προϊσταμένου του Τμήματος Βιολογικής Καλλιέργειας της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας Πρέβεζας. Οι πληροφορίες που συλλέξαμε συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση μιας αξιόπιστης εικόνας για την κατάσταση των βιολογικών καλλιεργειών στην περιοχή της Πρέβεζας. Οι συγκεκριμένες συνεντεύξεις παρατίθενται αυτούσιες στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

Ως προς την ελιά, αρχικά παραθέτουμε στοιχεία για την καλλιέργεια και τη διαχείριση της στα πλαίσια της συμβατικής γεωργίας και ακολουθεί η αντι-παράθεση με τη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς, ώστε να αναδειχθούν οι διαφορές μεταξύ των δύο προσεγγίσεων.

1. Γενικά στοιχεία για την καλλιέργεια της ελιάς⁸

Η ελιά αναπτύσσεται σε ποικιλία εδαφών και είναι γενικά δέντρο μειωμένων απαιτήσεων ως προς το έδαφος. Ελαφρώς όξινα έως αλκαλικά εδάφη την ευνοούν και μπορεί να ανεχθεί ακόμη και pH 8.5. Είναι ανθεκτική στην αλατότητα, το «πληρώνει» όμως αυτό με κάποια επίπτωση στις αποδόσεις. Οι βροχοπτώσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στην καρποφορία της πολύ περισσότερο εκεί όπου η καλλιέργεια δεν αρδεύεται. Από τα 250 στα 500 και στα 600 mm βροχής οι αποδόσεις είναι αύξουσες όταν βέβαια το έδαφος στραγγίζει κανονικά.

Το πρώτο μέλημα για τους βιοκαλλιεργητές είναι το έδαφος, το οποίο πρέπει να είναι αφράτο ώστε να κυκλοφορεί ο αέρας, και ικανό να συγκρατεί μεγάλες ποσότητες νερού. Αυτό επιτυγχάνεται με την προσθήκη οργανικής ουσίας, που στοχεύει στη βελτίωση της εδαφικής γονιμότητας ενώ παράλληλα προάγει την ανάπτυξη των μικροοργανισμών στο έδαφος. Για τον εμπλουτισμό του εδάφους με οργανική ουσία και με τα υπόλοιπα απαιτούμενα θρεπτικά στοιχεία, ακολουθούνται οι εξής διαδικασίες:

- ✓ *Χλωρή λίπανση*: Τον Οκτώβριο γίνονται σπορές ψυχανθών, για χλωρή λίπανση (συνήθως βίκος, λούπινο, κουκιά, ή μείγμα βίκου με κριθάρι, κλπ).

⁸ Για τη συγγραφή της παρούσας ενότητας, χρησιμοποιήσαμε στοιχεία από την ιστοσελίδα του γεωπόνου κ.Βασιλακάκη Αθανάσιου και την εργασία του κ.Ρούσσου για λογαριασμό της εταιρείας K+S KALI GmbH.

- ✓ *Κοπριά:* Η εφαρμογή της κοπριάς στους ελαιώνες πραγματοποιείται κατά κανόνα κάθε δύο χρόνια σε δόσεις από 3-5 τόνους/στρ αρχικά και 2-3τόνους/στρ. στη συνέχεια.
- ✓ *Κομπόστ:* Είναι ένα άλλο είδος οργανικού λιπάσματος, που παράγεται με την αερόβια βιολογική αποδόμηση οργανικών υπολειμμάτων και τη μετατροπή τους σε χούμο. Το κομπόστ, όταν δεν έχει ολοκληρωθεί η χώνευσή του, ή όταν δεν είναι πλήρως ώριμο, μπορεί να προκαλέσει στα φυτά διάφορες τροφopenίες, κυρίως αζώτου και ακόμη φυτοτοξικά συμπτώματα.

Θρέψη και λίπανση της ελιάς

Αν και η ελιά αναπτύσσεται και καρποφορεί ακόμα και σε άγονα εδάφη, με ελάχιστες καλλιεργητικές φροντίδες, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχει απαιτήσεις σε θρεπτικά στοιχεία.

Πολυετή πειράματα στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες έχουν αποδείξει ότι η ελιά αντιδρά θεαματικά στην αζωτούχο λίπανση, αρκεί να υπάρχει η απαραίτητη εδαφική υγρασία που θα επιτρέψει την απορρόφηση του χορηγούμενου αζώτου από τις ρίζες των δένδρων. Σε πολλούς ελληνικούς ελαιώνες εξάλλου είναι εμφανή τα συμπτώματα έλλειψης καλίου τα οποία, αν δεν συνδέονται με υπερβολική ξηρασία, διορθώνονται με την καλιούχα λίπανση. Οι περιπτώσεις θετικής αντίδρασης των ελαιόδεντρων στη φωσφορική λίπανση είναι όμως σχετικά σπάνιες.

Είναι φανερό επομένως ότι η ελιά, όπως και τα άλλα δένδρα, έχει απαιτήσεις σε θρεπτικά στοιχεία (μακρο- και ιχνο- στοιχεία) τα οποία αν δεν υπάρχουν σε επαρκείς ποσότητες στο έδαφος θα πρέπει να χορηγηθούν με τη λίπανση.

Άρδευση της ελιάς

Η ελιά διαθέτει πολύ καλό μηχανισμό άμυνας στην ξηρασία και γι' αυτό είναι δυνατή η καλλιέργειά της και σε συνθήκες μεγάλης ξηρασίας.

Η άμυνα αυτή όμως, είναι σε βάρος της ανάπτυξης και της απόδοσης των ελαιόδεντρων και με κάθε βελτίωση των συνθηκών υγρασίας του εδάφους βελτιώνεται θεαματικά και η παραγωγικότητα των δένδρων, καθώς η ελιά έχει επίσης την ικανότητα να αξιοποιεί τέλεια κάθε ποσότητα νερού που της προσφέρεται.

Αντίθετα, όταν η υγρασία του εδάφους αρχίζει να γίνεται υπερβολική, τα ελαιόδεντρα υποφέρουν περισσότερο απ' ότι άλλα δένδρα. Τέλος, η άρδευση συνίσταται ιδιαίτερα σε επιτραπέζιες ποικιλίες ελιάς στις οποίες επιδιώκεται μεγάλο μέγεθος καρπού.

Κλάδεμα της ελιάς

Το κλάδεμα των ελαιόδεντρων είναι μια σημαντική εργασία που αποσκοπεί στην προσαρμογή της ανάπτυξης και καρποφορίας των δένδρων στις εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής, στη διευκόλυνση της ελαιοσυλλογής, τον καλύτερο αερισμό του δένδρου και τη μείωση της σχετικής υγρασίας.

Στα ελαιόδεντρα υπάρχουν τρεις τύποι κλαδέματος, ανάλογα με τον κύριο στόχο μας:

- ❖ Κλάδεμα διαμόρφωσης στα νεαρά δένδρα, με στόχο τη δημιουργία ενός ανθεκτικού σκελετού του δένδρου και ενός σχήματος που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μας (ελαιοσυλλογή).
- ❖ Κλάδεμα καρποφορίας στα παραγωγικά δένδρα, για εξασφάλιση κατά το δυνατό σταθερής απόδοσης των δένδρων και καλής ποιότητας καρπού (επιτραπέζιες).
- ❖ Κλάδεμα ανανέωσης στα ηλικιωμένα δένδρα, για να αποφύγουμε την εξάντληση με τα χρόνια και για να επαναφέρουμε τα δένδρα σε επιθυμητά σχήματα και μεγέθη.

Ασθένειες της ελιάς

Οι ασθένειες οι οποίες ταλαιπωρούν το δέντρο της ελιάς, διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

- Τις Εδαφογενείς ασθένειες και
- Τις ασθένειες του υπέργειου τμήματος του φυτού

Στην κατηγορία των εδαφογενών ασθενειών ανήκουν χαρακτηριστικά οι εξής ασθένειες:

- Σηψιρριζίες
- Σήψη λαιμού
- Βερτιτσιλλίωση
- Τζελατίνα

Στην κατηγορία των υπέργειων ασθενειών ανήκουν χαρακτηριστικά οι εξής ασθένειες:

- Κυκλοκόνιο
- Φόμα
- Γλοιοσπόριο ή Παστέλλα
- Φιαλόφορα

- Κερκοσπορίωση
- Φυματίωση ή Καρκινώματα
- Ξεροβούλα (σαποβούλα)
- Καπνιά

Εχθροί της ελιάς

Οι σημαντικότεροι και πιο επιβλαβείς εχθροί της ελιάς είναι οι εξής:

- Λεκάνιο της ελιάς (*Saissetia Oleae*)
- Δάκος της ελιάς (*Bactrocera - Dacus oleae*)
- Πυρηνοτρήτης της ελιάς
- Οτιορυγχος της ελιάς

Οι κυριότερες ποικιλίες ελιάς που καλλιεργούνται στην Ελλάδα είναι:

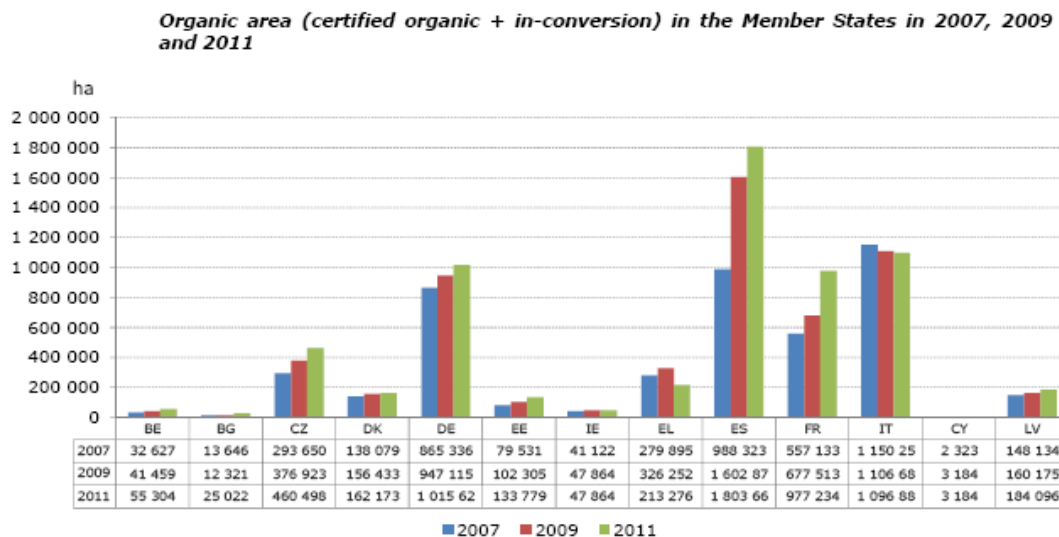
- 1) Ποικιλίες λαδολιάς (Κορωνέικη, Λιανολιά Κερκύρας, Κουτσουρελιά)
- 2) Επιτραπέζιες ποικιλίες (Καλαμών, Κονσερβοελιά, χονδρολιά Χαλκιδικής)
- 3) Ποικιλίες διπλής χρήσεως (Θρουμποελιά, Κοθρέικη, Μεγαρείτικη)

2. Η βιολογική καλλιέργεια της ελιάς

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, η βιολογική καλλιέργεια της ελιάς και των παραγώγων της είναι αρκετά διαδομένη στην Ελλάδα. Επιπλέον, έχει αποτελέσει βασικό προϊόν επιδοτήσεων και οικονομικών ενισχύσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η καλλιέργεια της ελιάς αντιπροσώπευε το 31% του συνόλου των βιολογικών προϊόντων κατά το 2011 στη Γηραιά Ήπειρο. Το 2007 υπήρχαν 384.510 εκτάρια αφιερωμένα στη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς, κυρίως στην Ιταλία, την Ισπανία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία. Το μεγαλύτερο μέρος της βιολογικής καλλιέργειας της ελιάς προορίζεται για την παραγωγή ελαιολάδου.

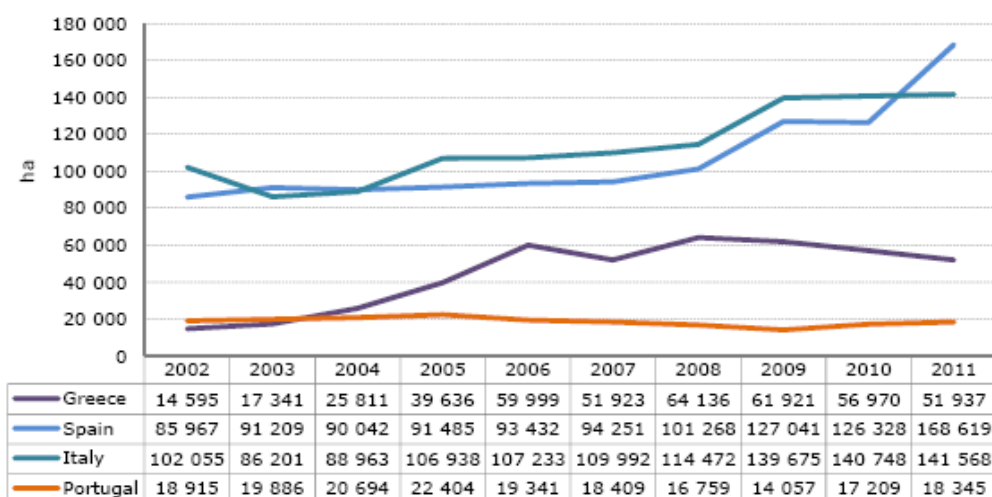
Στο γράφημα που ακολουθεί απεικονίζονται οι εκτάσεις βιολογικής γεωργίας μεταξύ μέρους των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα έτη 2007, 2008 και 2009, βάσει των στοιχείων της Eurostat. Παρατηρούμε ότι η Ελλάδα (EL) βρίσκεται σε χαμηλή θέση.

Εικόνα 17: Εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας ορισμένων κρατών-μελών της ΕΕ

Το επόμενο γράφημα απεικονίζει την κατάσταση σχετικά με τη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς στις μεγαλύτερες ελαιοπαραγωγούς χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: την Ελλάδα, την Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία. Στις μεσογειακές χώρες οι συνθήκες για να αναπτυχθεί η συγκεκριμένη καλλιέργεια είναι πιο ευνοϊκές και ως εκ τούτου, οι χώρες αυτές καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις στην συγκεκριμένη παραγωγή παρότι δε είναι αρκετά δυναμικές στη συνολική δραστηριότητα της βιολογικής καλλιέργειας, όπως διαπιστώνουμε συγκρίνοντας τα γραφήματα των Εικόνων 17 και 18.

Organic olive area in Greece, Italy, Spain and Portugal

Εικόνα 18: Εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας της ελιάς σε επιλεγμένες χώρες της ΕΕ

Το βιολογικό ελαιόλαδο

Βιολογικό ονομάζεται το ελαιόλαδο, το οποίο προέρχεται από ελιές βιολογικής καλλιέργειας, δηλαδή καλλιεργημένες με φυσικό τρόπο, χωρίς χρήση χημικών ουσιών, σε κανένα στάδιο της παραγωγής. Εν έχει γίνει δηλαδή χρήση χημικών λιπασμάτων, ούτε έχουν αντιμετωπιστεί οι ασθένειες και οι εχθροί της ελιάς με χημικά φυτοφάρμακα και άλλα δηλητήρια.

Η βιολογική καλλιέργεια της ελιάς

Η βιολογική καλλιέργεια της ελιάς βασίζεται σε μεθόδους αναζωογόνησης του εδάφους του ελαιώνα, στην ανακύκλωση των υποπροϊόντων και άλλων διαθέσιμων οργανικών υλικών και στην αναπαραγωγή και προστασία του περιβάλλοντος. Είναι η μέθοδος ελαιοπαραγωγής που στοχεύει στην παραγωγή μιας άριστης ποιότητας ελαιόλαδου, απαλλαγμένου από υπολείμματα αγροχημικών και περιορίζει τη μόλυνση του εδάφους, του νερού και του αέρα με αγροχημικά. Συντελεί στη διατήρηση της ποικιλότητας πολύτιμων φυτών, ζώων και γενετικού υλικού.

Εγκατάσταση βιολογικών ελαιώνων

Ο βιολογικός ελαιώνας μιας περιοχής επιτελεί κάποιες λειτουργίες που αν λάβουμε υπόψη, ο σχεδιασμός του θα είναι ευκολότερος.

Έτσι ο πρώτος ρόλος του βιολογικού ελαιώνα είναι ο αγροοικονομικός. Η εγκατάσταση θα πρέπει να έχει ως στόχο το άριστο επίπεδο παραγωγής για τη δεδομένη ποικιλία, τις εδαφικές και κλιματικές συνθήκες της περιοχής, ενώ θα πρέπει να αριστοποιείται η χρήση των διαθέσιμων πηγών (φυσικών, ανθρώπινων) της εκμετάλλευσης.

Ο δεύτερος ρόλος είναι ο οικολογικός. Ο ελαιώνας πρέπει να συμβάλει στην αειφορική διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και τοπίου.

Ο τρίτος ρόλος είναι ο κοινωνικό-οικονομικός. Οι συνθήκες εργασίας για τους ελαιοκαλλιεργητές θα πρέπει να είναι υγιεινές και να τους παρέχει ικανοποιητικό εισόδημα και εργασία. Επίσης πρέπει να συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Και τέλος να παρέχει στους καταναλωτές υγιεινά, ποιοτικά προϊόντα.

Ο σχεδιασμός της εγκατάστασης και η αρχική διατήρηση ενός ελαιώνα έχει μεγάλη σημασία καθώς έτσι μπορούμε να αποφύγουμε μελλοντικά προβλήματα που προκύπτουν από λανθασμένες ενέργειες όπως ανισορροπίες που ευνοούν τη δράση και εξάπλωση επιβλαβών οργανισμών και όχι των ωφέλιμων, εμποδίζοντας την άριστη ανάπτυξη και παραγωγή των ελαιόδεντρων.

Για την εγκατάσταση ενός ελαιώνα εξετάζουμε το μικροκλίμα της περιοχής. Συλλέγοντας, δηλαδή, στοιχεία της θερμοκρασίας (μέγιστα, ελάχιστα) τους επικρατούντες ανέμους, την υγρασία και το ύψος των βροχοπτώσεων. Προσδιορίζονται στοιχεία του εδάφους και αξιολογούνται. Αυτό μπορεί να γίνει με ανάλυση εδάφους έτσι ώστε στοιχεία που αφορούν τη δομή του, το pH, το επίπεδο μακροστοιχείων και η διαθεσιμότητα τους, το επίπεδο της οργανικής ουσίας και τη βιολογική δραστηριότητα να μας γίνουν γνωστά για να αποφασίσουμε το πιο κατάλληλο σχέδιο λίπανσης που να διορθώνει τυχόν ελλείψεις θρεπτικών στοιχείων, την εδαφοκάλυψη και τα επιστρώματα για να βελτιωθούν οι φυσικοχημικές ιδιότητες του εδάφους και τέλος να ορίσουμε τη ποσότητα και δοσολογία του νερού άρδευσης, εάν χρησιμοποιηθεί άρδευση.

Αν στη περιοχή που πρόκειται να δημιουργήσουμε το καινούργιο ελαιώνα υπάρχουν μεγάλης ηλικίας και σε καλή κατάσταση ελαιώνες πρέπει να μελετώνται. Εξετάζουμε τον τρόπο και την κατεύθυνση φύτευσης των δέντρων, την ύπαρξη αναβαθμίδων και ξερολιθιών καθώς και τη βλάστηση στα όρια της περιφέρειας των ελαιώνων. Βασικά χαρακτηριστικά του τοπίου όπως παλιά δέντρα και ξερολιθιές δε πρέπει να καταστρέφονται, ούτε να

αποξηραίνονται καταφύγια άγριας πανίδας και χλωρίδας. Τέλος βραχώδεις και πετρώδεις περιοχές πρέπει να διατηρούνται αφού αποτελούν καταφύγια για πολλούς οργανισμούς.

Αν προβούμε σε χωματοουργικές εργασίες θα πρέπει να γίνουν με τρόπο που να μην χειροτερεύουν τα εδαφολογικά προβλήματα λαμβάνοντας υπόψη και τις απαιτήσεις των γεωργικών μηχανημάτων που θα χρησιμοποιούνται όταν ο ελαιώνας θα έχει μπει σε πλήρη παραγωγή.

Προσοχή πρέπει να δοθεί στη πυκνότητα φύτευσης. Οι αποστάσεις μεταξύ των δέντρων είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την φυτοπροστασία. Δεν πρέπει να ξεχνάμε τη μετέπειτα ανάπτυξη και το τελικό μέγεθος που θα αποκτήσουν τα δέντρα, για να αποφευχθούν φαινόμενα σκίασης, ανεπαρκούς αερισμού, ανταγωνισμού σε θρεπτικά στοιχεία και νερό, αλλά και για να αποφευχθούν δυσκολίες κατά την χρήση των μηχανημάτων.

Διαμόρφωση μεγέθους και σχήματος

Η διαμόρφωση του μεγέθους και του σχήματος των ελαιόδεντρων στους βιολογικούς ελαιώνες γίνεται αποκλειστικά με το κλάδεμα, αφού η χρήση χημικών ρυθμιστών ανάπτυξης δεν επιτρέπεται από το κανονισμό 2092/91. Στη βιοκαλλιέργεια της ελιάς το κλάδεμα αποτελεί μια από τις κύριες και απαραίτητες καλλιεργητικές διαδικασίες, γιατί με αυτό εξασφαλίζεται :

- Η προσαρμοστικότητα του ελαιώνα στις εδαφοκλιματικές συνθήκες (έδαφος, θερμοκρασία, υγρασία, ηλιοφάνεια) της περιοχής.
- Η κανονική καρποφορία και η μακροζωία του δέντρου
- Καλύτερο ισοζύγιο βλάστησης, καρποφορίας και ρύθμιση της παρενιαυτοφόριας των ελαιόδεντρων.
- Η εξοικονόμηση νερού και υγρασίας (γιατί περιορίζεται η εξατμισοδιαπνοή)
- Ο περιορισμός των απαιτήσεων των δέντρων σε θρεπτικά στοιχεία.
- Η ανανέωση των δέντρων.
- Η αποφυγή ασθενειών και η καλύτερη καταπολέμηση των εχθρών της ελιάς.
- Η συγκομιδή με μεγαλύτερη ευκολία.

Το κλάδεμα πραγματοποιείται όταν αυτό είναι αναγκαίο, ενώ θα πρέπει να αφαιρείται «ότι περιττό» και όχι «ότι βολεύει». Στην ελιά εφαρμόζουμε τριών ειδών κλαδέματα : α) το κλάδεμα μόρφωσης β) το κλάδεμα καρποφορίας γ) το κλάδεμα ανανέωσης.

Άρδευση

Η συνολική ποσότητα του νερού, η δοσολογία, ο αριθμός και ο χρόνος της κάθε άρδευσης εξαρτάται από τις καιρικές συνθήκες, τον τύπο του εδάφους και την ηλικία των δέντρων. Κατάλληλη εποχή άρδευσης είναι από το τέλος της άνθησης (Μάιος) ως το τέλος του Σεπτεμβρίου. Εάν δεν υπάρχουν βροχοπτώσεις πριν το «σκάσιμο» των ανθέων πρέπει να γίνουν ένα ή δύο ποτίσματα. Στη συνέχεια το πότισμα γίνεται ανά εβδομάδα ή δεκαπενθήμερο.

Προσοχή πρέπει να δώσει ο βιοκαλλιεργητής στα εξής σημεία :

- Να μην περιορίζονται οι ρίζες του δέντρου σε μικρό χώρο γιατί παρεμποδίζεται η ομαλή θρέψη του. Για το λόγο αυτό, καλό θεωρείται περιοδικά να μετατοπίζεται το δίκτυο άρδευσης και να αλλάζουν τα σημεία ροής του σταλακτήρα.
- Τα υλικά άρδευσης που προορίζονται για βιολογικές καλλιέργειες θα πρέπει να κατασκευάζονται από τα εργοστάσια με τήρηση όλων των κανόνων που διασφαλίζουν τον αποκλεισμό αγροχημικών ή χημικών στη καλλιέργεια μέσω του νερού άρδευσης.

Ο καθαρισμός των αρδευτικών δικτύων τοπικής άρδευσης , από χημικά ιζήματα ή άλλα ανόργανα ή οργανικά υλικά που δημιουργούν φραξίματα δεν είναι επιτρεπτός με χημικά μέσα.

Διαχείριση του εδαφοτάπητα

Στους βιολογικούς ελαιώνες η διαχείριση του εδαφοτάπητα γίνεται με τη χρήση φυτών εδαφοκάλυψης. Τα φυτά εδαφοκάλυψης χρησιμοποιούνται ως:

- Χλωρές λιπάνσεις
- Επιστρώματα
- Μόνιμη εδαφοκάλυψη

Λίπανση

Η λίπανση στην βιοκαλλιέργεια της ελιάς γίνεται με χλωρή λίπανση, με την ενσωμάτωση στο έδαφος κοπριάς από βιολογική παραγωγή ζωικού κεφαλαίου και με την ενσωμάτωση στο έδαφος διαφόρων άλλων οργανικών ή ανόργανων υλικών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατ' εξαίρεση ως συμπλήρωμα όταν οι προαναφερθείσες μέθοδοι δεν επαρκούν για να καλύψουν τις θρεπτικές ανάγκες των δέντρων.

Φυτοπροστασία

A. εχθροί

Οι ζωικοί εχθροί που συνήθως προξενούν ζημιές οικονομικής σημασίας στην ελαιοπαραγωγή και χρειάζονται μέσα καταπολέμησης είναι έντομα και ακάρεα. Οι εχθροί αυτοί ανάλογα με τη σπουδαιότητα τους, κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες :

1. Τους κύριους εχθρούς, δηλαδή είδη ευρέως διαδεδομένα που παρουσιάζονται κάθε χρόνο και αναπτύσσουν υψηλούς πληθυσμούς που προξενούν σημαντικές ζημιές στην παραγωγή, αν δεν καταπολεμηθούν. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται δύο είδη εντόμων δηλαδή, ο δάκος της ελιάς (*Dacus oleae*) και ο πυρηνοτρήτης της ελιάς. (*Prays oleae*).

2. Τους δευτερεύοντες, εχθρούς, δηλαδή εχθρούς, που είτε έχουν περιορισμένη τοπική εξάπλωση είτε παρουσιάζονται κατά περιόδους σε αριθμούς που είναι δυνατόν να προκαλέσουν ζημιές μεγάλης οικονομικής σημασίας. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται είδη εντόμων όπως το λεκάνιο ή μαύρη ψώρα της ελιάς (*Saissetia oleae*), ο ρυγχίτης (*Rhynchites cribripennis*), τα ξυλοφάγα *Zeuzera pyrina*, *Cossus cossus*, *Phloeotribus scarabaeoides*, *Hylesimis oleiperda*, το σκαθάρι (*Lytta vesicatoria*) ο οτιόρρυγχος (*Otiorynchus cribriocollis*), η πράσινη κάμπια - *Palpita (Margaronia unionalis)*, η ψύλλα ή βαμβακάδα (*Euphyllgra olivina*) η βρομούσα (*calocoris trivialis*), ο θρίπας (*Liothrips oleae*) και οι ψώρες *Parlatoria oleae*, *Phlilipia oleae*, *Aspidiotus hederae* και *Pollinia pollini*.

3. Τους εχθρούς χωρίς οικονομική σημασία, δηλαδή είδη που ποτέ ή πολύ σπάνια και υπό ειδικές συνθήκες εμφανίζονται και προξενούν ζημιές οι οποίες συνήθως είναι μικρής οικονομικής σημασίας.

B. Ασθένειες

Έχουν αναφερθεί περίπου 90 είδη μυκήτων και 5 είδη βακτηρίων ως πιθανοί παθογόνοι μικροοργανισμοί της ελιάς. Αν ακολουθήσουμε την ίδια κατάταξη και τα ίδια κριτήρια που εφαρμόσαμε στους εχθρούς μόνο 6 μικροοργανισμοί θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην κατηγορία των δευτερευόντων παθογόνων και αυτοί είναι οι εξής: *Cycloconium oleaginum* (προκαλεί κυκλοκόνιο των φύλλων), *Carponidium elaeophilum* (προκαλεί την καρνιά) *Bacterium (pseudomonas) savastanoi* (προξενεί τον καρκίνο), *Gloeosporium olivarum* (προξενεί την σαπίλα του καρπού). *Verticillium alboatrum*. (προκαλεί την ξήρανση των δέντρων), *Macrophoma dalmatica* (προξενεί τις νεκρωτικές

κηλίδες του καρπού). Όλοι οι υπόλοιποι μικροοργανισμοί θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην κατηγορία των ειδών χωρίς οικονομική σημασία.

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι είναι δυνατό υπό ειδικές συνθήκες ένας οργανισμός να μεταπηδήσει από τη μια κατηγορία στην άλλη. Τούτο π.χ. συνέβη με τον πυρηνοτρήτη που από τη δεύτερη κατηγορία που φυσιολογικά ανήκει, μεταπήδησε στην πρώτη μετά, την εκτεταμένη χρήση εντομοκτόνων ευρέος φάσματος για την καταπολέμηση του δάκου, που ήταν μέχρι τότε το μοναδικό είδος της πρώτης κατηγορίας. Το ίδιο έχει παρατηρηθεί και με την μαύρα ψώρα της ελιάς που από το είδος της, δεύτερης κατηγορίας μεταπήδα στην πρώτη, μετά από αλόγιστη χρήση εντομοκτόνων ευρέος φάσματος. Με την χρησιμοποίηση και άλλων εντομοκτόνων για την αντιμετώπιση των νέων ειδών της πρώτης κατηγορίας, και νέα είδη κοκκοειδών (ψώρες) μεταπήδησαν από την τρίτη κατηγορία στην δεύτερη και σε ορισμένες περιπτώσεις απέκτησαν σπουδαιότητα των ειδών της πρώτης. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος με σοβαρές οικολογικές, οικονομικές ακόμα και κοινωνικές επιπτώσεις. Μετά την εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων καταπολέμησης εχθρών και την αποκατάσταση της οικολογικής ισορροπίας στους ελαιώνες, τα διάφορα είδη επανήλθαν στις φυσιολογικές τους θέσεις.

Συνοψίζοντας

Παρά την πολύχρονη απόκτηση πείρας και γνώσης υπάρχουν ακόμη προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει ο ελαιοκαλλιεργητής. Σοβαρά προβλήματα παρουσιάζονται εξαιτίας της μορφής των περισσότερων ελαιώνων. Το 30% περίπου του παγκόσμιου συνόλου ελαιώνες είναι παραδοσιακής μορφής εγκαταλελειμμένοι. Αυτοί είναι δύσκολο να επιβιώσουν υπό το οικονομικό καθεστώς που επικρατεί σήμερα και προσπάθειες για βελτίωση της κατάστασης τους με κλάδεμα ανανεώσεως, περιποίησης των δέντρων κ.τ.λ. κρίνεται ασύμφορη αφού τα δέντρα είναι εγκατεστημένα σε «περιθωριακή» γεωργική γη. Το 65% περίπου του συνόλου καταλαμβάνουν ελαιώνες παραδοσιακής μορφής που καλλιεργούνται σωστά. Οι καλλιέργειες αυτές είναι σκόπιμο να διατηρηθούν ενώ η απόδοση τους μπορεί να αυξηθεί κατά 30-40% ή και περισσότερο με περισσότερη εντατικοποίηση της καλλιέργειας δηλαδή αν έχουμε προσεκτικό κλάδεμα, λίπανση, άρδευση αντιμετώπιση εχθρών κ.τ.λ.

Το μέλλον της ελαιοκαλλιέργειας είναι συνδεδεμένο με τον δεύτερο τύπο καλλιέργειας. Δηλαδή την εγκατάλειψη της λανθασμένης αντίληψης πως το ελαιόδεντρο έχει μειωμένες απαιτήσεις σε υγρασία και λιπαντικά στοιχεία και για το λόγο αυτό να αξιοποιεί

άγωνα, ακατάλληλα εδάφη ή να δέχονται τα δέντρα λιγότερες και ακανόνιστες περιποιήσεις με τη δικαιολογία πως οι απαιτήσεις των ελαιόδεντρων είναι μειωμένες. Αντίθετα η καλλιέργεια της ελιάς δεν πρέπει να στερείται φροντίδας και παρακολούθησης καθώς κάτι τέτοιο εξασφαλίζει στον ιδιοκτήτη την ίδια ή και μεγαλύτερη πρόοδο από τα εσπεριδοειδή ή άλλα καρποφόρα δέντρα.

3. Ελαιοκομία στην Ήπειρο και ειδικότερα στην Πρέβεζα

Η ελαιοκαλλιέργεια έχει εξαιρετική σημασία για την Περιφέρεια Ηπείρου. Σε κάποιες περιοχές υπάρχει παράδοση τριών αιώνων. Σήμερα σε μια έκταση 304.000 στρεμμάτων καλλιεργούνται σχεδόν 2.000.000 δέντρα ελαιοποιήσιμων ποικιλιών κυρίως στις Περιφερειακές Ενότητες Θεσπρωτίας και Πρέβεζας και 1.250.000 δένδρα βρώσιμης ποικιλίας κυρίως στην Περιφερειακή Ενότητα Άρτας.

Ελαιόλαδο

Η κυρίαρχη ποικιλία για παραγωγή ελαιολάδου είναι η Λιανολιά (ή Λαδοελιά) Κερκύρας (ή Πρέβεζας) και ακολουθούν η Κορωνέικη και η τοπική ποικιλία της Θεσπρωτίας. Εκτός από τις ελαιοποιήσιμες ποικιλίες στην έκθλιψη ελαιολάδου οδηγείται και μεγάλο μέρος (σχεδόν το σύνολο σε Θεσπρωτία και Πρέβεζα) της επιτραπέζιας ποικιλίας Κονσερβολιά (Χονδροελιά) Άρτας και Χονδροελιά Μπολιάννας.

Η παραγωγή ελαιολάδου φθάνει τους 6.000 τόνους και εξαρτάται από τις κλιματικές συνθήκες και την παρενδιατοφορία των δέντρων. Η έκθλιψη του ελαιοκάρπου γίνεται σε 46 ελαιοτριβεία. Υπάρχουν και 5 εγκεκριμένα τυποποιητήρια ελαιολάδου τα οποία όμως τυποποιούν πολύ μικρή ποσότητα του παραγόμενου προϊόντος (βλέπε ακόλουθο πίνακα).

Πίνακας 10: Η παραγωγή ελαιολάδου στην Ήπειρο

	Π.Ε Άρτας	Π.Ε Θεσπρωτίας	Π.Ε Πρέβεζας	Σύνολο
Εκτάσεις - δέντρα	4.400 52.800	107.600 800.000	91.000 1.092.000	203.000 1.944.800
Παραγωγή ελαιολάδου (τόνοι)	800	1.250	4.000	6.050
Ελαιοτριβεία	7	17	22	46
Ολοκληρωμένη Διαχείριση (στρέμματα)		2.385	11.450	13.835
Βιολογική Καλλιέργεια (στρέμματα)		1.600	1.164	2764

Δυνατά σημεία στην καλλιέργεια ελαιοποιήσιμης ελιάς

1. Η ελαιοκομία στην Ήπειρο έχει παράδοση 3 αιώνων καθώς η κυρίαρχη ποικιλία (Λιανολιά Κέρκυρας ή Πρέβεζας, ιταλικής προέλευσης) εγκαταστάθηκε επί ενετικής κτήσης της Πρέβεζας και της Πάργας. Πολλοί από τους ελαιώνες αυτούς διασώζονται ακόμα και έχουν ιστορική και καλλωπιστική αξία. Η παραπάνω ποικιλία είναι μαζί με την Κορωνέικη από τις κορυφαίες ελαιοποιήσιμες της χώρας και δίνει εξαιρετικής ποιότητας ελαιόλαδο, όταν ο καρπός συγκομίζεται από το δέντρο. Είναι καλά προσαρμοσμένη στις εδαφοκλιματικές συνθήκες με το υψηλό βροχομετρικό ύψος και δίνει υψηλές αποδόσεις χωρίς ιδιαίτερη φροντίδα. Η καλλιέργεια της ελιάς έχει ενσωματωθεί στην παράδοση των κατοίκων.
2. Πραγματοποιείται ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιέργειας, πιστοποιημένα, σε 13.835 στρ.
3. Επιπλέον, πιστοποιημένη βιολογική καλλιέργεια γίνεται σε 2.764 στρ.
4. Αρκετές περιοχές του Νομού Πρέβεζας μπορούν να παράγουν αναγνωρισμένο ελαιόλαδο Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) «Πρέβεζα» από το 1993 (Υ.Α. 440329 - ΦΕΚ 871/Β/1993).
5. Οργανώσεις παραγωγών υπάρχουν στις Π.Ε. Άρτας και Πρέβεζας.

Αδύνατα σημεία στην καλλιέργεια ελαιοποιήσιμης ελιάς

1. Σε κάποιες περιοχές, η μέθοδος συγκομιδής με φυσιολογική καρπόπτωση σε δίχτυα όπως και ο τρόπος και ο χρόνος αποθήκευσης μέχρι την έκθλιψη, υποβαθμίζουν την ποιότητα του ελαιολάδου. Το σημαντικότερο πρόβλημα είναι ότι κατά βάση το προϊόν πωλείται χύμα στους τελικούς καταναλωτές ή σε χονδρεμπόρους. Έτσι οι καταναλωτές προμηθεύονται κάποιες φορές χαμηλής ποιότητας ή και νοθευμένο ελαιόλαδο ενώ την

προστιθέμενη αξία του εξαιρετικά παρθένου ελαιολάδου την εκμεταλλεύονται ημεδαποί χονδρέμποροι ή Ιταλοί για να βελτιώσουν την ποιότητα των δικών τους ελαιολάδων.

2. Παρά τις πιστοποιήσεις ποιότητας (βιολογικής καλλιέργειας, ολοκληρωμένης διαχείρισης, ΠΓΕ) το ελαιόλαδο δεν τυποποιείται και ούτε προωθείται ανάλογα, αλλά πωλείται κυρίως χύμα ως συμβατικό.

Στην ίδια διαπίστωση καταλήξαμε και από την προσωπική συνέντευξη με τον κ.Φίλιππα,⁹ παραγωγό βιολογικού ελαιολάδου, ο οποίος ανέφερε χαρακτηριστικά ότι πολλές φορές αναγκάζεται, τόσο ο ίδιος όσο και άλλοι βιολογικοί καλλιεργητές ελαιοποιήσιμης ελιάς, να πουλάνε το βιολογικό λάδι ως συμβατικό. Η βασική αιτία είναι η υψηλότερη τιμή του βιολογικού ελαιολάδου.

3. Οι οργανώσεις παραγωγών που υπάρχουν δεν κάνουν ουσιαστικά καμιά παρέμβαση στην τυποποίηση και εμπορία του ελαιολάδου.

Προτάσεις για την ανάπτυξη της καλλιέργειας της ελαιοποιήσιμης ελιάς

1. Απόκτηση νέου εξοπλισμού συλλογής και μεταφοράς του ελαιοκάρπου με στόχο τη μείωση του κόστους συλλογής και την βελτίωση της ποιότητας του παραγόμενου προϊόντος.
2. Ενίσχυση για μετατροπή των συμβατικών καλλιεργειών σε βιολογικές. Ταυτόχρονα είναι αναγκαίο να αναζητηθούν εμπορικές διέξοδοι για το βιολογικό ελαιόλαδο ιδίως στις απαιτητικές αγορές της Δυτικής Ευρώπης και των ΗΠΑ. Να σημειώσουμε ότι, προς το παρόν, η αγορά της Κίνας δεν φαίνεται να λειτουργεί ανακουφιστικά για τους Έλληνες παραγωγούς βιολογικού ελαιόλαδου.
3. Μελέτη της τεχνητής εκτροφής και εξαπόλυσης ιθαγενών παρασιτοειδών για την βιολογική καταπολέμηση του δάκου και της εφαρμογής σε μεγάλη κλίμακα.
4. Δημιουργία ή εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων διαχείρισης των λυμάτων των ελαιοτριβείων. Οι μελέτες αξιοποίησης των λυμάτων και παραπροϊόντων της διαδικασίας έκθλιψης ελαιολάδου για παραγωγή ενέργειας και οργανική λίπανση θα πρέπει να προσαρμοστούν στις τοπικές συνθήκες.
5. Μέριμνα (νομοθεσία ή και παροχή οικονομικών κινήτρων) για τη διατήρηση των παραδοσιακών ελαιώνων στις περιοχές που κρίνεται απαραίτητο για την ιδιαίτερη καλλωπιστική τους αξία και την προσφορά τους στο τουριστικό προϊόν (π.χ. Πάργα).

⁹ Η συνέντευξη με τον κ.Φίλιππα παρατίθεται στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας.

6. Σύσταση μιας ομάδας παραγωγών με στόχο τη συλλογική τυποποίηση, προώθηση και εμπορία του ελαιολάδου με ενιαίο εμπορικό σήμα και αξιοποίηση όλων των πιστοποιημένων προδιαγραφών (ολοκληρωμένης, βιολογικής καλλιέργειας, γεωγραφικής ένδειξης).
7. Δημιουργία προοπτικών βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του μεταποιητικού τομέα μέσω επενδύσεων για την τυποποίηση και ταυτοποίηση του ελαιολάδου.

Βρώσιμες ελιές

Η παραγωγή βρώσιμης ελιάς είναι πολύ σημαντική στην Π.Ε. Άρτας όπου καλλιεργούνται 51.900 στρέμματα. Οι περιοχές καλλιέργειας είναι στη λοφώδη περιοχή της Άρτας (Παντάνασσα, Αμμότοπος, Γραμμενίτσα, Γρίμποβο, Βλαχέρνα, Πέτα, Μεγάρχη, Φωτεινό Σελλάδες και Δημαριό) που συνολικά καλύπτει το 70% των ελαιώνων. Το 15% είναι κοντά στις εκβολές του ποταμού Αράχθου (Νεοχώρι, Κομμένο, Λουτρότοπος, Συκιές, Περάνθη) ενώ το υπόλοιπο 15% βρίσκεται στα ορεινά της Άρτας. Στην Π.Ε. Πρέβεζας και κυρίως στην Δημοτικές Ενότητες Θεσπρωτικού και Λούρου υπάρχουν περίπου 21.100 στρέμματα ελαιόδεντρων επιτραπέζιας ελιάς και στην Π.Ε. Θεσπρωτίας 27.950 στρέμματα (βλέπε τον ακόλουθο πίνακα).

Πίνακας 11: Η παραγωγή βρώσιμων ελιών στην Ήπειρο

	Π.Ε Άρτας	Π.Ε Θεσπρωτίας	Π.Ε Πρέβεζας	Σύνολο
Στρέμματα	51.900	21.100	27.950	100.950
Παραγωγή (τόνοι)	7000	50	200	7250
Τυποποιητήρια	2	-	1	3
Ολοκληρωμένη Διαχείριση (στρέμματα)	2188	-	-	2188
Βιολογική Καλλιέργεια (στρέμματα)	150	-	-	150

4. Η βιολογική καλλιέργεια οπωροκηπευτικών και λαχανικών

Η καλλιέργεια των οπωροκηπευτικών και των λαχανικών, είτε με χρήση συμβατικών μεθόδων καλλιέργειας είτε με χρήση βιολογικών μεθόδων, διακρίνεται σε καλλιέργεια υπό κάλυψη και σε υπαίθρια καλλιέργεια.

Καλλιέργεια υπό κάλυψη: Ουσιαστικά, πρόκειται για τις καλλιέργειες που γίνονται σε θερμοκήπια. Η έκταση των θερμοκηπιακών εγκαταστάσεων είναι 2.000 στρ. (βλέπε Πίνακα 12) με επίκεντρο την Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας. Την τελευταία εικοσαετία η έκταση στην Πρέβεζα έχει παραμείνει σχεδόν σταθερή στα 1500 στρέμματα περίπου με βασικά προϊόντα τη ντομάτα (73%) και το αγγούρι (16%) που καλλιεργούνται συνήθως δύο φορές το χρόνο.

Πίνακας 12: Θερμοκηπιακή και υπαίθρια αλλιέργεια στην Ήπειρο

Καλλιέργεια σε στρέμματα/ Π.Ε	Π.Ε Άρτας	Π.Ε Θεσπρωτίας	Π.Ε Ιωαννίνων	Π.Ε Πρέβεζας	Σύνολο
Θερμοκηπιακή	210	60	240	1.500	2010
Υπαίθρια	1.950	200	1.850	2.500	6.500

Υπαίθρια καλλιέργεια: Καλλιεργούνται 6.500 στρέμματα, περίπου, με βασικά προϊόντα τη ντομάτα, φασολάκι, καρπούζι, πεπόνι, πιπεριά, μελιτζάνα, σταυρανθή, μαρούλι και άλλα φυλλώδη λαχανικά. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει για το πεπόνι Κόνιτσας που

καλλιεργείται σε μια έκταση 200 στρ. είναι ποικιλίας ‘honey dew’ και έχει εξαιρετική γλυκιά γεύση και ωραίο άρωμα. Γενικά η παραγωγή, εκτός από της Πρέβεζας, είναι προσανατολισμένη στην κάλυψη ενός μέρους της τοπικής κατανάλωσης οπωροκηπευτικών.

Δυνατά σημεία στην καλλιέργεια οπωροκηπευτικών

Οι εδαφοκλιματικές συνθήκες είναι ιδανικές στη Δημοτική Ενότητα Πρέβεζας. Το μικροκλίμα που δημιουργεί το Ιόνιο πέλαγος και ο Αμβρακικός κόλπος είναι εξαιρετικό για την καλλιέργεια κηπευτικών. Σε αρκετές περιοχές το έδαφος (αμμώδες-αμμοπηλώδες, βαθύ, με πολύ καλή στράγγιση) είναι άριστο για τις περισσότερες καλλιέργειες. Η καλλιέργεια κηπευτικών υπό κάλυψη έχει παράδοση μισού αιώνα και υπάρχει πολύ καλή τεχνογνωσία στους αγρότες και στους γεωπόνους. Η ντομάτα Πρέβεζας αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τους καταναλωτές της Βόρειας Ελλάδας τις προηγούμενες δεκαετίες. Με αιχμή τη ντομάτα έχει δημιουργηθεί ένα κέντρο εμπορίας (ο πυρήνας βρίσκεται στη ΒΙ.ΠΕ. Πρέβεζας) που διακινεί οπωροκηπευτικά εκτός από την Περιφέρεια Ηπείρου, στη Βόρεια Ελλάδα αλλά και στις γειτονικές βαλκανικές χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία κ.α.).

Αδύνατα σημεία στην καλλιέργεια οπωροκηπευτικών

1. Η γεωργική γη είναι αρκετά περιορισμένη. Γη πολύ υψηλής παραγωγικότητας χρησιμοποιήθηκε αφειδώς για οικισμούς, οικόπεδα, δημόσια κτίρια, δρόμους κλπ. και η τιμή αυτής που απέμεινε είναι πλέον απλησίαστη για τους αγρότες.
2. Υφαλμύρωση του αρδευτικού νερού. Η υπεράντληση και η κακή χρήση του νερού οδήγησε στην πτώση του υδροφόρου ορίζοντα και την αύξηση της αλατότητας.
3. Θερμοκηπιακές εγκαταστάσεις παλιές ή και με ελλιπή συστήματα. Παρά το σχετικό εκσυγχρονισμό της τελευταίας 20-ετίας με αντικατάσταση παλαιών θερμοκηπίων «τολ τύπου Πρέβεζας» με καλύτερες μονάδες, σημαντικές ελλείψεις υπάρχουν ακόμα στα συστήματα εξαερισμού, θέρμανσης και δροσισμού. Ειδικά η θέρμανση με το πανάκριβο πετρέλαιο κίνησης και χωρίς επιστροφή του ΕΦΚ κρίνεται ασύμφορη.
4. Η διαλογή και τυποποίηση είναι ελλιπής ή και ανύπαρκτη.
5. Τα μέσα συσκευασίας είναι κακής εμφάνισης και δεν αναδεικνύουν το προϊόν, ενώ επαναχρησιμοποιούνται χωρίς τον απαραίτητο καθαρισμό τους. Τα προϊόντα πωλούνται ανώνυμα (συχνά χωρίς την νομικά προβλεπόμενη σήμανση-ιχνηλασιμότητα).
6. Εμπορία: Παρεμβολή, μεταξύ του παραγωγού και του καταναλωτή, πολλών κρίκων της εμπορικής αλυσίδας (Ο.Π. ή μεσιτέμποροι - χονδρέμποροι - λιανέμποροι - μανάβηδες).

Το αποτέλεσμα είναι η μεγάλη διαφορά τιμής (ψαλίδα) παραγωγού καταναλωτή (1 προς 5 κατά μέσο όρο ενώ στην Ε.Ε. είναι 1 προς 2,5) η καθυστέρηση των πληρωμών και η αύξηση της επισφάλειας. Επιπλέον, παρατηρείται απώλεια της σχέσης μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή και η διάθεση προϊόντων στην αγορά χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι καταναλωτικές απαιτήσεις (οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, συσκευασία και εμφάνιση προϊόντων). Η ντομάτα Πρέβεζας έχασε πλέον μεγάλο μέρος από την καλή φήμη και την προτίμηση που απολάμβανε στην αγορά.

Προτάσεις για την ανάπτυξη της καλλιέργειας των οπωροκηπευτικών

1. Αυστηρός χωροταξικός σχεδιασμός που θα τηρηθεί χωρίς παρεκκλίσεις για την προστασία της γης (και ιδιαίτερα της υψηλής παραγωγικότητας).
2. Αυστηρός έλεγχος των γεωτρήσεων και εφαρμογή της τεχνολογίας για ορθολογική χρήση του νερού.
3. Εφαρμογή ολοκληρωμένης αντιμετώπισης εχθρών και ασθενειών με μείωση χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων. Προώθηση της βιολογικής καλλιέργειας και προώθηση των προϊόντων σε απαιτητικές αγορές. Έρευνα για την αναγνώριση, προστασία και αξιοποίηση των ιθαγενών ωφελίμων (αρπακτικών – παρασιτοειδών) εντόμων που βρίσκονται σε αφθονία στη φύση.
4. Μεγάλα ή και μικρά σχέδια βελτίωσης για:
 - συστήματα εξαερισμού με ταυτόχρονη εντομοστεγανότητα των θερμοκηπίων,
 - συστήματα δροσισμού για αντιμετώπιση των υψηλών θερμοκρασιών,
 - αξιοποίηση της βιομάζας που παράγεται στην ευρύτερη περιοχή (πυρηνόξυλο, σύμπηκτα, από το κλάδεμα των ελιών και των εσπεριδοειδών) και
 - υδροπονία όπου είναι απαραίτητο (εδάφη κακής ποιότητας, μη αντιμετωπίσιμα εδαφογενή παθογόνα).
5. Ρύθμιση για επιστροφή του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) πετρελαίου για θέρμανση θερμοκηπίων.
6. Μείωση των μεσαζόντων και της “ψαλίδας” τιμής με δυνατές Ο.Π., πωλήσεις κατευθείαν στο λιανικό σημείο και με νέες μεθόδους εμπορίας όπως συμπράξεις με φορείς καταναλωτών, πωλήσεις μέσω διαδικτύου κλπ. Δημιουργία και ενίσχυση λαϊκών αγορών συμβατικών και βιολογικών προϊόντων σε όλα τα αστικά κέντρα της Περιφέρειας.
7. Σύσταση και λειτουργία δημοπρατηρίου για τον εφοδιασμό της εγχώριας αγοράς και την ενίσχυση της εξωστρέφειας.

8. Δημιουργία εμπορικού σήματος, με προσεκτική επιλογή ποικιλιών-υβριδίων και καλλιεργητικών τεχνικών που να εξασφαλίζει στον καταναλωτή την ολική ποιότητα του προϊόντος. Εκτός από την ασφάλεια ως προς τα υπολείμματα φυτοφαρμάκων και τους μικροβιολογικούς κινδύνους αλλά και την παραγωγή με σεβασμό στο περιβάλλον, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δίνεται στα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά (άρωμα, γεύση, υφή κ.α.).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η βιολογική γεωργία δεν είναι μόνο μια άλλη τεχνική παραγωγής προϊόντων, αλλά αντιπροσωπεύει ένα άλλο μοντέλο ανάπτυξης εναλλακτικό και οικολογικά συμβατό, που δεν θεωρεί την τροφή σαν ένα οποιοδήποτε προϊόν, αναγνωρίζει και σέβεται τη γη και τη βιοποικιλότητα σαν κοινά αγαθά, προστατεύει τη διαφορετικότητα των φυτικών ποικιλιών και των φυσικών πόρων, υποστηρίζει τους μικρούς παραγωγούς, εγγυάται τη διατροφική ασφάλεια, ανοίγει δρόμους και συμβάλλει στην αναγέννηση άγονων περιοχών, σέβεται την εργασία, εφαρμόζει αυστηρά κριτήρια για την ευζωία των ζώων, παράγει προϊόντα υψηλής ποιότητας, με σεβασμό στον άνθρωπο και στο περιβάλλον.

Ο σύγχρονος καταναλωτής είναι ευαισθητοποιημένος ως προς την υγεία του και ως προς την προστασία του περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, παρατηρείται μια στροφή προς τα βιολογικά προϊόντα. Όμως, η παραγωγή των βιολογικών προϊόντων δεν συμβαδίζει με αυτή την εικόνα. Ενώ υπάρχουν αυξητικές τάσεις στην πλευρά της ζήτησης, η πλευρά της προσφοράς υστερεί. Παρουσίασε μια άνθηση κατά την περίοδο των Προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) αλλά μετά εγκαταλείφθηκε. Για να αντιμετωπιστεί ορθά το συγκεκριμένο πρόβλημα, πρέπει να προσεγγίσουμε και τις δύο πλευρές και κυρίως να ανιχνεύσουμε τους λόγους για τους οποίους οι παραγωγοί δεν ενδιαφέρονται να ασχοληθούν συστηματικά και οργανωμένα με έναν κλάδο που εμφανίζεται να έχει ζήτηση.

Η εξέλιξη λόγω επιδοτήσεων

Σήμερα η Ελλάδα έχει πολύ δυναμική εσωτερική αγορά βιολογικών προϊόντων, παρά τον αρχικό εξαγωγικό προσανατολισμό. Αυτή τη στιγμή, στον ελληνικό χώρο τα βιολογικά προϊόντα διατίθενται σε περισσότερες από 70 αγορές βιολογικών προϊόντων, στα σούπερ μάρκετ, και σε εκατοντάδες καταστήματα, τόσο εξειδικευμένα καταστήματα λιανικής πώλησης βιολογικών προϊόντων, όσο και σε μια ευρύτερη γκάμα καταστημάτων (κάβες, τοπικά προϊόντα, κ.λπ).

Παρόλα αυτά, από το 2010 παρατηρείται μια αισθητή μείωση των βιοκαλλιεργητών όπως και της βιολογικά καλλιεργήσιμης γης. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ολοκλήρωση του προγράμματος επιδοτήσεων του 2005 και του 2006.

Η ύπαρξη ή η ολοκλήρωση ενός προγράμματος επιδοτήσεων αντιστοιχεί απόλυτα στην στατιστική εικόνα των βιοκαλλιεργητών. Δηλαδή, όσο έχουμε επιδοτήσεις έχουμε και βιολογική γεωργία! Αυτό τουλάχιστον ισχύει για τη μεγάλη πλειοψηφία του αγροτικού πληθυσμού, ενώ υπάρχουν φυσικά και οι φαινές εξαιρέσεις, βιοκαλλιεργητές με όραμα και μεράκι που έχουν σωστή επαφή με την αγορά και τους καταναλωτές και επομένως δεν χρειάζονται καμία επιδότηση. Για παράδειγμα, ο κ.Τσανέλης που ανέφερε χαρακτηριστικά ότι *«η βιολογική καλλιέργεια βασίζεται στην πίστη του επαγγελματία προς αυτό που κάνει και όχι στο εμπορικό κέρδος»*.

Ωστόσο, πρέπει να λάβουμε υπόψη και τις υπόλοιπες παραμέτρους που συν-διαμορφώνουν αυτή την εικόνα. Οι καλλιεργητές υποστηρίζουν ότι υπάρχουν δυσκολίες και εμπόδια στην καλλιέργεια με βιολογικές μεθόδους. Πέραν του νομοθετικού πλαισίου και της γραφειοκρατίας που εγείρουν εμπόδια, υπάρχει και η συναλλαγή με τους καταναλωτές. Όπως ανέφερε και ο κ.Φίλιππας, πολλές φορές αναγκάζονται να πουλούν τα βιολογικά προϊόντα ως συμβατικά, επειδή ο καταναλωτής δεν είναι διατεθειμένος να καταβάλει το υψηλότερο αντίτιμο που αντιστοιχεί στα βιολογικά προϊόντα. Μια τέτοια κατάσταση αποθαρρύνει τους καλλιεργητές και δεν δίνει κίνητρα για να ασχοληθούν με την απαιτητική βιολογική καλλιέργεια. Επομένως, δεν πρέπει να θεωρούμε αβίαστα τους καλλιεργητές ως καιροσκόπους που εκμεταλλεύτηκαν τις οικονομικές ενισχύσεις και μετά αποσύρθηκαν από την αγορά. Για να συνεχίσουν την παραγωγή, πρέπει να υπάρχει και η αντίστοιχη ανταπόκριση από τους καταναλωτές. Οι επιδοτήσεις αποτέλεσαν το εφαλτήριο για να ασχοληθούν με τη βιολογική καλλιέργεια αλλά για κάποιους λόγους αυτό το όραμα δεν απέδωσε καρπούς.

Σε κάθε περίπτωση, το μεγάλο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ηπείρου βρίσκεται στον πρωτογενή τομέα παραγωγής και σε αυτόν θα πρέπει να δοθεί βαρύτητα. Οι επιδοτήσεις έδωσαν πρόσκαιρο χαρακτήρα ανάπτυξης στην ελληνική οικονομία. Εάν απέτυχαν οι επιδοτήσεις να δώσουν έναν περισσότερο μόνιμο χαρακτήρα ανάπτυξης, θα πρέπει να ανιχνεύσουμε τους λόγους για τους οποίους συνέβη αυτό και να προβούμε στη λήψη των κατάλληλων αποφάσεων.

Προϊόντα με γεωγραφική προέλευση: εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης

Τα τελευταία χρόνια η συμπεριφορά των Ευρωπαίων αλλά και των Ελλήνων καταναλωτών συνεχώς αλλάζει αφού αναζητούν στα τρόφιμα που καταναλώνουν, όχι μόνο

υψηλότερες προδιαγραφές στο θέμα της ασφάλειας αλλά παράλληλα και πιστοποίηση. Πιστοποίηση που δεν αφορά μόνο τις βιολογικές μεθόδους καλλιέργειας αλλά και την προέλευση των προϊόντων. Αναζητούν επιβεβαίωση της προέλευσης και του τρόπου παραγωγής αυτών των τροφίμων ώστε να είναι σίγουροι ότι η διαδικασία παραγωγής του προϊόντος που καταναλώνουν ελέγχεται. Ο καταναλωτής πλέον αναζητά τρόφιμα με ειδικά χαρακτηριστικά τα οποία θα βρει στο τραπέζι του αλλά και ο παραγωγός ανησυχεί όσον αφορά τον κίνδυνο εξαφάνισης αυθεντικών και παραδοσιακών προϊόντων. Έτσι η Ευρωπαϊκή ένωση το 1992 προχώρησε στη δημιουργία τριών συστημάτων προστασίας ονομασιών:

1. την Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (Π.Ο.Π)
2. την Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη (Π.Γ.Ε.)
3. τα Ειδικά Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συνεχής προώθηση προϊόντων και τροφίμων μέσω της ανάδειξης του τρόπου που παράγονται αλλά και της περιοχής από όπου προέρχονται.

Ειδικότερα για την περιοχή της Ηπείρου, η Περιφέρεια Ηπείρου, έχει το ακόλουθο όραμα:

“Η Περιφέρεια Ηπείρου οραματίζεται μια αξιοβίωτη, αυτοτροφοδοτούμενη και εξωστρεφή ανάπτυξη του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, που θα βασίζεται κατά κύριο λόγο στις παραγωγικές δραστηριότητες της Περιφέρειας. Οι δραστηριότητες αυτές θα ενισχύουν την τοπική ταυτότητα, θα σέβονται το περιβάλλον, την ιστορία και τον πολίτη της Ηπείρου και δύναται να προσδίδουν στον επιχειρηματικό κόσμο της Περιφέρειας Ηπείρου συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.”

Επομένως, διαπιστώνουμε ότι το επόμενο στάδιο για την αγροτική παραγωγή στην Ήπειρο και ειδικότερα στην Πρέβεζα είναι η στροφή προς τα προϊόντα με γεωγραφική προέλευση. Ξεκινώντας από τη συμβατική καλλιέργεια, περάσαμε στη βιολογική, κυρίως λόγω των κινήτρων που δόθηκαν μέσω των επιδοτήσεων. Κάποιοι έκαναν το επόμενο βήμα μέσω της ολοκληρωμένης διαχείρισης. Στην περίπτωση της Ηπείρου, όμως, φαίνεται ότι ο αγροτικός τομέας δεν κατάφερε να αξιοποιήσει και να εκμεταλλευτεί πλήρως τις δυναμικές των επιδοτήσεων, με αποτέλεσμα να χαθεί το όραμα της βιολογικής καλλιέργειας με τη λήξη των επιδοτήσεων. Σε αυτή την κατάσταση συνέβαλε και η οικονομική δυσχέρεια της πλειοψηφίας των καταναλωτών. Πέραν των όποιων λειτουργικών δυσχερειών στην αγορά, δεν θα πρέπει να παραγνωρίσουμε και την άποψη των βιολογικών καλλιεργητών με τους

οποίους μιλήσαμε και ανέφεραν ότι το νομοθετικό πλαίσιο αποθαρρύνει τους παραγωγούς σε ορισμένες περιπτώσεις.

Ως εκ τούτου, οι αρμόδιοι φορείς προωθούν το σχέδιο της παραγωγής προϊόντων με γεωγραφική προέλευση, τα οποία αναμένεται ότι θα αποδειχθούν σημαντικά για μια περιοχή. Με την προστιθέμενη αξία τους βελτιώνουν το εισόδημα των παραγωγών αλλά και όλης της περιοχής. Οι παραγωγοί βλέποντας τους κόπους τους να πιάνουν τόπο, προσπαθούν όλο και περισσότερο να βελτιώνουν το προϊόν τους παίρνοντας αποφάσεις και αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες που πιστεύουν ότι θα βοηθήσουν.

Σημαντικό ρόλο στην προώθηση των προϊόντων με περιφερειακή ταυτότητα θα διαδραματίσει και η δημιουργία ενός σήματος (brand names). Το προϊόν με το εταιρικό σήμα θα εγγυάται ένα συγκεκριμένο επίπεδο ποιότητας και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά το οποίο θα αναγνωρίζεται εύκολα από τον καταναλωτή.

Η Περιφέρεια Ηπείρου θεωρεί αναγκαία την ανάδειξη των τοπικών προϊόντων και υποχρέωση της να βοηθήσει σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και τους παραγωγούς. Έχουν γίνει επαφές ώστε η Περιφέρεια Ηπείρου να συνεργασθεί με φορείς που θα πιστοποιούν κάποια από τα προϊόντα που παράγονται στην Περιφέρεια καθώς πιστεύει ότι με αυτόν τον τρόπο:

- ❖ τα τοπικά προϊόντα προστατεύονται,
- ❖ δίνεται οικονομική ανάσα στους παραγωγούς της περιοχής,
- ❖ αναδεικνύεται η περιοχή,
- ❖ τα Ηπειρωτικά προϊόντα μπορούν να «ταξιδέψουν» και να βρεθούν στο τραπέζι του καταναλωτή τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό.

Το μέλλον της αγροτικής παραγωγής στην Ήπειρο

Από την αναλυτική περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης της φυτικής και ζωικής παραγωγής της Περιφέρειας Ηπείρου, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι η Ήπειρος αδικείται από το χαρακτήρα που της έχει προσαχθεί σαν ένα από τα φτωχότερα διαμέρισμα της Ελλάδας. Βέβαια το επίθετο «φτωχότερο» αντανakλά στο κατά κεφαλήν εισόδημα του Ηπειρώτη και στο ρυθμό ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας. Αναμφίβολα, οι οικονομικοί και επιχειρηματικοί δείκτες της Περιφέρειας Ηπείρου οδηγούν κατά κάποιο τρόπο σε αυτό το συμπέρασμα. Αυτό βέβαια ενισχύεται από το γεγονός ότι η Ήπειρος είναι ένα γεωγραφικό διαμέρισμα που βρίσκεται μακριά από την πρωτεύουσα της χώρας και συνάμα στερείται

σημαντικών υποδομών. Εάν όμως λάβει κανείς υπόψη τις παραγωγικές δυνατότητες της Περιφέρειας και τα έργα υποδομής που υλοποιούνται, τότε μπορεί να συμπεράνει ότι ο χαρακτηρισμός της Ηπείρου σαν «φτωχό» διαμέρισμα της Ελλάδος, μπορεί να ανατραπεί.

Δεν είναι η πρωτογενής φυτική και ζωική παραγωγή της Ηπείρου που κάθε άλλο παρά υστέρηση παρουσιάζει. Δεν είναι μόνο η έλλειψη υποδομών όπως η έλλειψη οδικής και σιδηροδρομικής σύνδεσης της Περιφέρειας Ηπείρου με σημαντικά εμπορικά κέντρα. Στοιχεία όπως η αύξηση του ορίου ηλικίας των αγροτών, ο κατακερματισμένος μικρός αγροτικός κλήρος, η μείωση του ενεργού αγροτικού πληθυσμού που οδηγεί σε μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων και παραγωγών, η συρρίκνωση του αγροτικού εισοδήματος ειδικά μετά την απελευθέρωση των επιδοτήσεων από την παραγόμενη ποσότητα αγροτικών προϊόντων, η έλλειψη αγροτικών υποδομών όπως σύγχρονων εγχειοβελτιωτικών έργων και έργων αντιπαγετικής προστασίας, αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την ανάπτυξη της πρωτογενούς παραγωγής στην Περιφέρεια Ηπείρου. Όσο και υψηλή συσχέτιση και εάν παρουσιάζουν οι παραπάνω παράγοντες με την αρνητική εικόνα της Περιφέρειας Ηπείρου, ο κυριότερος λόγος για τον οποίο η εικόνα αυτή δεν είναι η καλύτερη από απόψεως οικονομικών και αναπτυξιακών μεγεθών, είναι ο ελλιπής μακροχρόνιος στρατηγικός σχεδιασμός σε επίπεδο αγροτικού τομέα. Ένας σχεδιασμός ο οποίος θα εμπνέεται από κλίμα συλλογικής-Ηπειρωτικής προσπάθειας, ιδιωτικής και δημόσιας πρωτοβουλίας και θα έχει ως σκοπό τη δημιουργία οργανωτικών υποδομών σε θέματα management και marketing αγροτικών προϊόντων.

Ειδικότερα ως προς τη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το μέλλον της ελαιοκαλλιέργειας είναι συνδεδεμένο με την εγκατάλειψη της λανθασμένης αντίληψης πως το ελαιόδεντρο έχει μειωμένες απαιτήσεις σε υγρασία και λιπαντικά στοιχεία και για το λόγο αυτό να αξιοποιεί άγονα, ακατάλληλα εδάφη ή να δέχονται τα δέντρα λιγότερες και ακανόνιστες περιποιήσεις με τη δικαιολογία πως οι απαιτήσεις των ελαιόδεντρων είναι μειωμένες. Αντίθετα η καλλιέργεια της ελιάς δεν πρέπει να στερείται φροντίδας και παρακολούθησης καθώς κάτι τέτοιο εξασφαλίζει στον ιδιοκτήτη την ίδια ή και μεγαλύτερη πρόοδο από τα εσπεριδοειδή ή άλλα καρποφόρα δέντρα.

Ως προς την Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας, θα πρέπει να δοθεί βαρύτητα στην ανανέωση του εξοπλισμού και των εγκαταστάσεων, καθώς και να συσταθεί μια ομάδα παραγωγών με στόχο τη συλλογική τυποποίηση, προώθηση και εμπορία του ελαιολάδου με ενιαίο εμπορικό σήμα. Εξάλλου ο συνεταιρισμός υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα στην αγροτική παραγωγή. Επιπλέον, ως προς την καλλιέργεια οπωροκηπευτικών και λαχανικών, θεωρείται καίριας σημασίας η επιστροφή του Ειδικού

Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ), που θα δώσει μια ανάσα στους παραγωγούς, κυρίως σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης και δυσχέρειας.

Αρκετά σημαντική είναι και η προσπάθεια για μείωση των μεσαζόντων και της “ψαλίδας” τιμής με δυνατές πωλήσεις κατευθείαν στο λιανικό σημείο και με νέες μεθόδους εμπορίας όπως συμπράξεις με φορείς καταναλωτών, πωλήσεις μέσω διαδικτύου κλπ. Δημιουργία και ενίσχυση λαϊκών αγορών συμβατικών και βιολογικών προϊόντων σε όλα τα αστικά κέντρα της Περιφέρειας. Επίσης, η σύσταση και λειτουργία δημοπρατηρίου για τον εφοδιασμό της εγχώριας αγοράς και την ενίσχυση της εξωστρέφειας. Στην περιοχή της Πρέβεζας έχει ήδη ξεκινήσει τη λειτουργία της η λαϊκή αγορά βιολογικών και μη προϊόντων που λειτουργεί χωρίς μεσάζοντες. Από την ανταπόκριση των καταναλωτών και την αυξημένη συμμετοχή των παραγωγών, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι πρόκειται για μια αλλαγή που επιβάλλεται από τις συνθήκες και γίνεται αποδεκτή από την πλειοψηφία των συμμετεχόντων μερών (καταναλωτές και παραγωγοί).

Η προοπτική για τη βιολογική γεωργία στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης

Στη δίνη της κρίσης που ταλανίζει τη χώρα, όπου μειώνονται εισοδήματα, αυξάνεται η ανεργία και συρρικνώνονται ή κλείνουν επιχειρήσεις, κρίνεται χρήσιμη η καταγραφή δεδομένων που αφορούν τη βιολογική γεωργία και τα βιολογικά προϊόντα, γιατί η ευρωπαϊκή αλλά και η παγκόσμια πρακτική συνεχίζει να καταγράφει και να αναδεικνύει τις αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές του συγκεκριμένου τομέα. Ένας τρόπος να συζητήσουμε τις προοπτικές του κλάδου της βιολογικής γεωργίας είναι μέσω της ανάλυσης SWOT. Έναν σχετικό πίνακα παραθέτουμε στο Β' Μέρος του Παραρτήματος της παρούσας εργασίας.

Εξάλλου οι κρίσεις μπορούν να ιδωθούν ως ευκαιρίες για μια νέα αρχή και μια διαφορετική ανάπτυξη που επιβάλλεται, πλέον, από τις αλλαγές του περιβάλλοντος. Άλλωστε, όπως αναφέρει και ο Albert Einstein: *“Η κρίση μπορεί να γίνει ευχή και ευλογία για τους ανθρώπους και τα κράτη, γιατί η κρίση φέρνει αλλαγές και πρόοδο. Η δημιουργικότητα γεννιέται από το άγχος, όπως η μέρα γεννιέται από τη σκοτεινή νύχτα. Στην κρίση ξυπνάει η επινόηση, οι ανακαλύψεις και οι μεγάλες στρατηγικές”*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήσαμε δύο κατηγορίες πηγών: άρθρα και βιβλία και το διαδίκτυο.

ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ - ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Βλοντάκης Γ., Δεσύλλας Μ., Μπίστη Μ., (2001) Στοιχεία βιολογικής γεωργίας, Τ.Ε.Ε. Τομέας Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος.

Γαλανοπούλου-Σενδούκα Σ., Γεωργούδης Α., Καλμπουρτζή Κ., Κρυστάλλης Α., Λίγδα Χ., Μηλιάδου Δ., Παπαναγιώτου Ε., Φωτόπουλος Χ. (2001): “Βιολογική γεωργία: Στόχοι - Προοπτικές”, Βιολογική γεωργία, φυτική και ζωική παραγωγή, Σταμούλης Α.Ε., Αθήνα

Δάντσης, Θ., (2004) Ο ρόλος της Βιολογικής Γεωργίας στο σύγχρονο οικονομικό σύστημα: η περίπτωση της Ένωσης Βιοκαλλιεργητών Β. Ελλάδος, Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη.

ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας) (1999) “Το παραγωγικό σύστημα της βιολογικής γεωργίας ως εναλλακτική λύση για την ανάπτυξη της ελληνικής υπαίθρου”, Ινστιτούτο Γεωργοοικονομικών και κοινωνιολογικών Ερευνών (Ι.Γ.Ε.Κ.Ε.), Αθήνα.

Ζωιόπουλος Π. και Παπαθεοδώρου Α. (2000), Βιολογική κτηνοτροφία, Αγροτύπος, Αθήνα

Καλμπουρτζή Κ, (2000) Οργανική Γεωργία στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες. Σημειώσεις για τους φοιτητές του Τμήματος Γεωπονίας του Α.Π.Θ.

Μπουγιούρης Γ., (1998) Εισαγωγή στη βιολογική γεωργία, περιοδ. ΔΗΩ, τεύχος 6.

Πάντζιος Χ., Τζουβελέκας Β., Φωτόπουλος Χ., (2000) Συγκριτικό κόστος παραγωγής βασικών ελληνικών βιοκαλλιεργειών, ΕΘΙΑΓΕ, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.

Τράπεζα Πειραιώς (2013) Κλαδική Μελέτη 19, Βιολογική Γεωργία, Μονάδα Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών. Έρευνα-Σύνταξη: Δρ.Δαγκαλίδης Αθανάσιος.

Φωτόπουλος Χ., Κρυστάλλης Α., (2003) Ο Έλληνας καταναλωτής βιολογικών προϊόντων-Μια πανελλήνια έρευνα marketing, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.

ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ - ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

FiBL and IFOAM (2014) The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends, FiBL-IFOAM Report

IOBC (2011) “Integrated production – Objectives, Principles and Technical Guidelines” Baur, R., Wijnands, F. and Malavolta, C., IOBC-WPRS Bulletin, Special Issue, 2011 Copyright: IOBC-WPRS 2011 ISBN 978-92-9067-244-

Lampkin N.,(1996) “Impact of EC Regulation 2078/92 on the Development of Organic Farming in the European Union”, Working Paper No7, Welsh Institute of Rural Studies, University of Wales.

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:

Eurostat:

<http://ec.europa.eu/agriculture/organic>

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων:

<http://www.minagric.gr/index.php/el/>

IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements):

www.ifoam-eu.org

Organic Europe:

<http://www.organic-europe.net/>

Agrocert – ΟΠΙΕΓΕΠ:

<http://www.agrocert.gr/pages/category.asp?catID=1>

FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations):

<http://www.fao.org/home/en/>

<http://faostat3.fao.org/home/E>

FiBL (Research Institute of Organic Agriculture)

<http://www.fibl.org/en/homepage.html>

Ιστοσελίδα Αθανάσιου Βασιλακάκη, Γεωπόνου:

<http://basilakakis.gr/>

BIO-ΕΛΛΑΣ:

<http://www.bio-hellas.gr>

ΔΗΩ:

<http://www.dionet.gr/index.php?com=pages&item=155>

Εργασία Π.Ρούσσου για λογαριασμό της εταιρείας K+S KALI GmbH:

<http://www.aua.gr/roussos/Roussos/pdf/OliveBr.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α' ΜΕΡΟΣ

Στο Α' Μέρος του Παραρτήματος της παρούσας εργασίας, παραθέτουμε τις τρεις προσωπικές συνεντεύξεις που υλοποιήσαμε στα πλαίσια της μελέτης της βιολογικής καλλιέργειας στην Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας.

Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη συνέντευξη είναι του κ.Κουμπί, γεωπόνου και προϊσταμένου του Τμήματος Βιολογικής Καλλιέργειας της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Πρέβεζας.

Η δεύτερη συνέντευξη είναι του κ.Τσανέλη, παραγωγού προϊόντων βιολογικής γεωργίας στην Πρέβεζα.

Τέλος, η τρίτη συνέντευξη είναι του κ.Φίλιππα, καλλιεργητή βιολογικής ελιάς και παραγωγού βιολογικού ελαιολάδου.

Συνέντευξη: Γιώργος Τσανέλης, παραγωγός προϊόντων βιολογικής Γεωργίας

Η ιδέα ξεκίνησε από ένα βιβλίο «Φυτοπροστασία» του Γαβριήλ Πανάγου το έτος 1998. Το συγκεκριμένο βιβλίο περιείχε πληροφορίες που χρειάζεται κάποιος που ενδιαφέρεται να κάνει βιολογικές καλλιέργειες, πληροφορίες δηλαδή, *πώς να αντιμετωπίσεις ασθένειες και εχθρούς των φυτών.*

Πώς λιπαίνονται τα φυτά;

Πώς κρατάς τη γη εύφορη ώστε να σου αποδίδει τα μέγιστα;

Η οικογένειά μου ήταν γεωργοί ασχολούνταν με τη συμβατική γεωργία, συμβατικές καλλιέργειες, υπήρχε αγροτική υποδομή Η κύρια δική μου ενασχόληση ξεκίνησε το 2000 με Πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων από τον πιστοποιητικό Οργανισμό ΔΗΩ.

Μορφή καλλιέργειας

Όλα τα είδη κηπευτικών:

Χειμερινά: μπρόκολο, λάχανο, κουνουπίδι,

Καλοκαιρινά: πατάτες, αρακάς, ντομάτες, αγγούρι, κολοκύθι, πιπεριές, μελιτζάνες, φράουλες

Υπαίθρια: σαλάτες, άνηθος μαϊντανός, κρεμμύδι, πλώσο, σέλινο, σέσκουλο, αγκινάρες καρότα, σπανάκι, σε θερμοκήπιο

Καλλιεργήσιμη επιφάνεια: Θερμοκήπιο που αντιστοιχεί σε 2 σταθερά στρέμματα και 5 στρέμματα υπαίθρια καλλιέργεια

Οικογενειακή Επιχείρηση: Ναι

Τάξη μεγέθους: Μεσαία

Πώς γίνεται η διάθεση προϊόντων;

- Εντός νομού: τα προϊόντα διατίθενται σε συμβατικά μανάβικα με πιστοποίηση και ετικέτα της επιχείρησης.
- Σε όμορους νομούς σε βιολογικά καταστήματα

Ποιο είναι το Κόστος Πιστοποίησης ;

Έλεγχος και Πιστοποίηση κοστίζουν 200 ευρώ το χρόνο

Ο έλεγχος γίνεται 4 με 5 φορές το χρόνο ανά καλλιεργητική περίοδο και ανά παραγόμενο προϊόν

Οργανισμοί Πιστοποίησης

Είναι Οργανισμοί Ιδιωτικής Φύσης με έγκριση από το κράτος

Υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο σύμφωνο με τον Κανονισμό και τη Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακολουθούνται οι Οδηγίες και τις ίδιες οδηγίες ακολουθούν και οι Οργανισμοί Πιστοποίησης.

Σύγκριση με προϊόντα χημικής γεωργίας

Για κάποια φυτά παίρνουμε άδεια παρέκκλισης από το Υπουργείο Γεωργίας.

Για υβρίδια, δηλαδή για καλλιέργεια φυτών των οποίων οι σπόροι δεν είναι βιολογικοί.

Τα άλλα φυτά είναι ιδιοπαραγόμενα, μαζεύουμε σπόρους και ξαναφυτεύουμε.

Υπάρχει διαφορά μεταξύ χημικών και βιολογικών προϊόντων;

- ✓ Ως προς την ποσότητα παραγωγής
- ✓ Ως προς την απόδοση
- ✓ Ως προς τη γεύση
- ✓ Ως προς τη χρήση λιπασμάτων. Χρησιμοποιούνται οργανικά ή ορυκτά λιπάσματα, ενώ στη χημική χρησιμοποιούνται λιπάσματα με χημική σύνθεση
- ✓ Τα χημικής καλλιέργειας προϊόντα περιέχουν ποσότητα νερού στον καρπό

Ποιες είναι οι επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία;

Τα προϊόντα συμβατικής καλλιέργειας είναι επιβαρυνμένα με συνθετικές χημικές ουσίες για την καταπολέμηση ασθενειών και εντόμων. Τα βιολογικά προϊόντα χρησιμοποιούν φυσικά εντομοκτόνα ή φυσικά μυκητοκτόνα π.χ. σαπούνι, σκόρδο τσουκνιδόζωμο, πολυκόμμι κ. ά.

Πώς προσδιορίζεται η Τιμή Πώλησης

Από το κόστος των σκευασμάτων (οι οργανικές λιπάνσεις, πυρεθροοργανικό) Απαιτούνται πολλές ώρες χειρωνακτικής εργασίας. Δεν είναι βιομηχανοποιημένο άρα η τιμή προσδιορίζεται ανά παραγωγό

Η κρίση επηρεάζει την πώληση βιολογικών με λιγότερο κόστος

Πόσο ακριβότερα είναι τα συμβατικά:

2,80 το κιλό η ντομάτα βιολογικής καλλιέργειας

1,70 το κιλό η ντομάτα χημικής καλλιέργειας

Δεν είναι θέμα προσφοράς και ζήτησης.

Η τιμή μένει σταθερή και τον χειμώνα, ενώ η τιμή του 1,70 της χημικής μπορεί το χειμώνα να γίνει 2,80.

“Ο καθορισμός της τιμής είναι και θέμα της επιχείρησης”

Η βιολογική καλλιέργεια βασίζεται στην πίστη του επαγγελματία στη βιολογική καλλιέργεια και όχι στο εμπορικό κέρδος τόσο Πρώτα το πιστεύω και μετά το κέρδος

Υπάρχουν άνθρωποι που δεν εμπιστεύονται και πολεμούν τη βιολογική γεωργία;

Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και τον αποθαρρύνει και τον ενισχύει (τον παραγωγό)

Συμφέρει η στροφή προς την καλλιέργεια με βιολογικούς όρους και προϋποθέσεις;

Συμφέρει η βιολογική καλλιέργεια μόνο αν μπορείς να πουλήσεις τα προϊόντα μόνος στην τιμή που πρέπει αποφεύγοντας της εταιρείες διαμεσολάβησης. Τότε υπάρχει οικονομικό όφελος

Η κρίση έφερε μείωση στη ζήτηση βιολογικών προϊόντων

Ποιοι είναι οι καταναλωτές

Μεσαίων και πάνω εισοδημάτων

Όσοι επηρεάζονται από τηλεοπτικές και άλλες διαφημίσεις

Όσοι επιδιώκουν καλύτερη διατροφή

Όσοι επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από καρκινοπάθειες ζητούν περισσότερα βιολογικά προϊόντα

Τάση

Πανελλαδικά έχουμε αυξητική τάση στη δένδροκομία, ελιές, αμπέλια, πορτοκάλια

Στα κηπευτικά η ζήτηση και λόγω κρίσης παραμένει στάσιμη

Σε σύγκριση με άλλες χώρες είμαστε πολύ χαμηλά σε παραγωγή

Πρωτεύουν η Δανία, η Αυστρία

0,5 ΜΕΧΡΙ 0,7 Της καλλιεργήσιμης γης παγκοσμίως αφορά βιολογικές καλλιέργειες και ιδιαίτερα τη Δένδροκομία

Συνέντευξη: Γρηγόρης Κουμπής,

Γεωπόνος, Προϊστάμενος του Τμήματος Βιολογικής Καλλιέργειας της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Πρέβεζας

Ποια είναι η διαδικασία Πιστοποίησης μιας βιολογικής καλλιέργειας;

Ο καλλιεργητής που αποφασίζει να παράγει βιολογικά προϊόντα :

5. στέλνει αίτημα σε Πιστοποιητικό Οργανισμό.
6. Υπογράφει Σύμβαση με τον εγκεκριμένο Οργανισμό Πιστοποίησης και Ελέγχου
7. Ανακοινώνει την έναρξη της δραστηριότητάς του στον βιολογικό τομέα στην Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητάς του.
8. Δεσμεύεται να εφαρμόζει τις αρχές και τις μεθόδους βιολογικής Γεωργίας και να τηρεί τις υποχρεώσεις του σύμφωνα με το Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο

Οι πιστοποιητικοί Οργανισμοί είναι Ιδιωτικοί.

Πώς εξασφαλίζεται κρατική εποπτεία, αντικειμενική και έγκυρη διαδικασία ελέγχου και πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων;

Οι ιδιωτικοί οργανισμοί ελέγχου και πιστοποίησης οι οποίοι εγκρίνονται ως φορείς ελέγχου από το Υπ ΑΑ&Τ., ελέγχονται από τον Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, ο οποίος είναι καθολικός διάδοχος και ασκεί όλες τις αρμοδιότητες των συγχωνευθέντων νομικών προσώπων, όπως του Οργανισμού Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων ΟΠΕΓΕΠ. Ο ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ είναι ΝΠΙΔ ανήκει στον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα, διαθέτει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος, εποπτεύεται από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Διενεργεί τακτικούς ή και αιφνιδιαστικούς ελέγχους στους εγκεκριμένους οργανισμούς ελέγχου και πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων, στους ενταγμένους επιχειρηματίες, στους χώρους εμπορίας και σε κάθε σημείο λιανικής ή χονδρικής πώλησης.

Άρα η Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ασκεί την εποπτεία του συστήματος ελέγχου πραγματοποιώντας εποπτικούς ελέγχους σε όλα τα στάδια του συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης για τη διαπίστωση της αποτελεσματικής, αντικειμενικής και αξιόπιστης λειτουργίας του.

Οι ιδιωτικοί οργανισμοί ελέγχου και πιστοποίησης οι οποίοι εγκρίνονται ως φορείς ελέγχου από το Υπ ΑΑ&Τ. πραγματοποιούν ετήσιους τακτικούς ελέγχους σε όλους τους

συμβεβλημένους επιχειρηματίες. Επίσης πραγματοποιούν αιφνιδιαστικούς ελέγχους και δειγματοληψίες βάσει του βαθμού επικινδυνότητας στις μονάδες παραγωγής εμπορίας παρασκευής αποθήκευσης και εισαγωγής βιολογικών προϊόντων.

Ποια είναι η διαδικασία Πιστοποίησης

Ο Οργανισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης παρέχει μετά τους ελέγχους που αναφέραμε Πιστοποιητικό Προϊόντος καθώς και Πιστοποιητικό Συμμόρφωσης το οποίο αναφέρεται στην καλλιέργεια όταν πρόκειται για προϊόντα μεταποίησης.

Για παράδειγμα, εκδίδεται Πιστοποιητικό καλλιέργειας για την καλλιέργεια ελαιόδενδρων και Πιστοποιητικό προϊόντος για το λάδι.

Σχετικά με τα στάδια στη παραγωγή βιολογικών προϊόντων τι ισχύει:

Η υπογραφή της σύμβασης δεν αποτελεί άμεση μετατροπή της καλλιέργειας από συμβατική σε βιολογική. Μεσολαβεί το μεταβατικό στάδιο από 2 μέχρι 3 χρόνια ανάλογα με την καλλιέργεια και τα παραγόμενα προϊόντα, στο οποίο στάδιο διενεργείται βιολογική καλλιέργεια τα προϊόντα όμως είναι συμβατικά.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδοτεί προγράμματα βιολογικής παραγωγής και ποιος είναι ο ρόλος των οικονομικών ενισχύσεων στην ανάπτυξη της βιολογικής καλλιέργειας; Αποτελούν ένα απλό βοήθημα ή δημιουργούν κίνητρα σημαντικής ανάπτυξης; Ποια είναι η εικόνα της Πρέβεζας;

Οι επιδοτήσεις της Ε.Ε. και τα αντίστοιχα προγράμματα άρχισαν το έτος 2000 και αφορούσαν τους κατά κύριο επάγγελμα αγρότες και τους μη κατά κύριο επάγγελμα.

Έτσι την πενταετία 2000-2005 εντάχθηκαν σε πρόγραμμα 30 καλλιεργητές με 20 στρέμματα κατά μέσο όρο, σύνολο στρεμμάτων 800 βιολογική καλλιέργεια ελιάς.

Με την εφαρμογή του δεύτερου προγράμματος επιδοτήσεων εντάχθηκαν σ' αυτό 15 ελλαιοκαλλιεργητές του νομού. Ταυτόχρονα εντάσσονται 15 παραγωγοί με μεγάλες καλλιέργειες σιτηρών και καλαμποκιού.

Την περίοδο 2006-2011 οι επιδοτήσεις βιολογικών προϊόντων αφορούν :

Ελιές 75 ευρώ ανά στρέμμα

Αμπέλια 90 ευρώ ανά στρέμμα

Καλαμπόκι 60 ευρώ ανά στρέμμα

σιτηρά 33 ευρώ το στρέμμα

Κηπευτικά 90 ευρώ το στρέμμα

Το 2011 η νέα προκήρυξη που αφορά στα επιδοτούμενα προγράμματα βιολογικής καλλιέργειας απευθύνεται μόνο στους κατά κύριο επάγγελμα αγρότες.

Την πενταετία 2005- 2011 είχαμε αύξηση στις βιολογικές καλλιέργειες με αποτέλεσμα να ξεπεραστεί ο εθνικός στόχος που είχε τεθεί δηλαδή ξεπεράστηκε το 3 % σε παραγωγή βιολογικών προϊόντων γεγονός που δεν ήταν πραγματικό. Η αύξηση οφείλονταν μόνο στη δυνατότητα επιδοτήσεων τις οποίες μπορούσαν να πάρουν αγρότες κατ' επάγγελμα και μη.

Το κόστος παραγωγής βιολογικών προϊόντων είναι κατά κανόνα υψηλότερο σε σχέση με τα συμβατικά προϊόντα. Ποιοι από τους παρακάτω παράγοντες συντελούν στην αύξηση αυτή;

Σε σχέση με την καλλιέργεια της ελιάς η τιμή του βιολογικού λαδιού ήταν μέχρι πριν την κρίση 30% υψηλότερη από την τιμή του συμβατικού λαδιού. Βέβαια η κρίση επέφερε μείωση της ζήτησης και κατά συνέπεια μείωση της τιμής.

Στη βιολογική καλλιέργεια έχουμε πάντα μείωση της ποσότητας παραγωγής. Στις καλλιέργειες σε ορεινές περιοχές με μειωμένη υγρασία και ασθένειες η μείωση της παραγωγής είναι 10%, ενώ στις παραθαλάσσιες περιοχές οι μείωση ανέρχεται στο 40% της παραγωγής. Στην πρώτη περίπτωση η μείωση της παραγωγής καλύπτεται από την επιδότηση αλλά στη δεύτερη η μείωση δεν καλύπτεται από την επιδότηση. Το κόστος τυποποίησης είναι υψηλό

Η χειρωνακτική εργασία στην καλλιέργεια επίσης ανεβάζει το κόστος στην πώληση του προϊόντος.

Ποια είναι η σημερινή εικόνα.

Όπως προείπαμε από το 2011 σε προγράμματα επιδοτήσεων μπορούν να μπουν μόνο οι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες. Όμως επικρατεί φόβος και ανασφάλεια για τη μη χρηματοδότηση. Το 2011 εντάχθηκαν 15 καλλιεργητές στο πρόγραμμα της επιδότησης 10 καλλιεργητές για μεγάλες καλλιέργειες σιτηρών και καλαμποκιού και μόνο 2 καλλιεργητές κηπευτικών. Επιπλέον εντάχθηκαν 10 καλλιεργητές για εσπεριδοειδή- δενδρώδεις καλλιέργειες και καλλιέργειες ακτινιδίων.

Είναι εύκολη η διάθεση βιολογικών προϊόντων; Γιατί;

Η διάθεση των βιολογικών προϊόντων γίνεται όλο και πιο δύσκολη κατά τη γνώμη μου γιατί: Η κρίση και η οικονομική κατάσταση επιφέρουν μείωση στη ζήτηση βιολογικών ακριβότερων προϊόντων. Η στροφή προς τα βιολογικά άρα και υγιεινότερα προϊόντα δεν είναι ικανή για την απορρόφησή τους. Η απορρόφηση μεγάλων ποσοτήτων γίνεται σε πολύ χαμηλή τιμή οπότε φαίνεται ότι η βιολογική καλλιέργεια στην περιοχή μας πρέπει να ενισχυθεί και να στηριχθεί.

**Συνέντευξη: Αλέξανδρος Φίλιππας,
καλλιεργητής βιολογικής ελιάς
και παραγωγός βιολογικού λαδιού**

Από το έτος 2007 είμαι στη βιολογική καλλιέργεια 31 συνολικά στρεμμάτων γης. Συνεργάζομαι με τον Πιστοποιητικό Οργανισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης ΔΗΩ Το έτος 2011 το συνολικό κόστος Πιστοποίησης για το λάδι που παρήγαγα ήταν 409,84 ευρώ. Το έτος 2012 πλήρωσα στη ΔΗΩ 360.66 ευρώ και το 2013 κάτι λιγότερο. Διαθέτω Βιβλίο Παραγωγής στο οποίο υποχρεούμαι να καταγράφω όλες τις εργασίες που πραγματοποιώ στη διάρκεια του έτους και όλα τα προϊόντα ου χρησιμοποιώ, λίπανση, κοπριά κ.λ.π.

Ο έλεγχος για την πιστοποίηση της παραγωγής γίνεται με λήψη φύλλων από τυχαία δένδρα για διαπίστωση χρήσης φυτοφαρμάκων, δείγματος εδάφους για χρήση λιπασμάτων.

Άρχισα να τυποποιώ μόνος μου το παραγόμενο βιολογικό λάδι και να το εξάγω επίσης μόνος μου στη Γερμανία. Τώρα έχω σταματήσει γιατί ο υψηλός ανταγωνισμός και οι μεγάλες ποσότητες βιολογικού λαδιού προς εξαγωγή μείωσαν κατά πολύ την τιμή του.

Πολλές φορές αναγκαζόμαστε να πουλάμε το βιολογικό λάδι ως συμβατικό. Γενικά η διάθεση του λαδιού σε ικανοποιητική τιμή για βιολογικό έγινε δύσκολη και ασύμφορη. Η αγορά της Κίνας δε φαίνεται να είναι προς το παρόν ανακουφιστική.

Β' ΜΕΡΟΣ

Στο Β' Μέρος του Παραρτήματος της παρούσας εργασίας, παραθέτουμε την ανάλυση SWOT για τον κλάδο της βιολογικής γεωργίας.

S.W.O.T. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΛΑΔΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (OPPORTUNITIES)	ΑΠΕΙΛΕΣ (THREATS)
Υψηλή παγκόσμια ζήτηση βιολογικών προϊόντων που δεν φαίνεται να επηρεάζεται από την οικονομική κρίση και υψηλά περιθώρια διεύρυνσης της αγοράς. Ευνοϊκές συνθήκες στις ώριμες ευρωπαϊκές αγορές και αύξηση των εξαγωγών ελληνικών βιολογικών προϊόντων	Επιδείνωση της οικονομικής κρίσης με αρνητικές επιπτώσεις στη ζήτηση και τα περιθώρια κέρδους των επιχειρήσεων του κλάδου. Μείωση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης και πιθανόν μεγαλύτερη στροφή σε συμβατικά λόγω μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος
Θετική στάση των κέντρων λήψης αποφάσεων απέναντι στη βιολογική γεωργία. Ύπαρξη σοβαρών προϋποθέσεων για την εφαρμογή εθνικών ή υπερεθνικών πολιτικών στήριξης και ανάπτυξης του κλάδου.	Αύξηση του ανταγωνισμού μακροπρόθεσμα, από τρίτες χώρες χαμηλού κόστους που επιχειρούν να αναπτύξουν την βιολογική παραγωγή τους με στόχο την αύξηση των εξαγωγών τους.
Σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης της εγχώριας αγοράς λόγω πολύ χαμηλής διείσδυσης των βιολογικών στη συνολική κατανάλωση τροφίμων που είναι από τις χαμηλότερες στην Ευρώπη.	Πιθανότητες επιμόλυνσης βιολογικών καλλιεργειών στη χώρα μας, από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς των οποίων η καλλιέργεια επιτρέπεται στις γειτονικές χώρες.
Δυνατότητες αξιοποίησης της βιολογικής γεωργίας (σε περίοδο σοβαρής οικονομικής κρίσης και έλλειψης ρευστότητας όπως η σημερινή), για την καταπολέμηση της ανεργίας και την ορθολογικότερη αξιοποίηση των περιορισμένων διαθέσιμων οικονομικών πόρων.	Αναποτελεσματικότητα κρατικού μηχανισμού, έλλειψη πολιτικής βούλησης για ανάπτυξη του κλάδου μέσω της αξιοποίησης των ισχυρών συγκριτικών πλεονεκτημάτων που υπάρχουν, δυσλειτουργίες των αρμόδιων υπηρεσιών και προβλήματα καταβολής επιδοτήσεων βιολογικής παραγωγής.
Ύπαρξη έντονου ενδιαφέροντος για επιχειρηματική δραστηριοποίηση στον κλάδο, όχι μόνο από αγρότες αλλά και από κατοίκους αστικών περιοχών ευαισθητοποιημένους σε θέματα περιβάλλοντος.	Ανεπάρκειες των μηχανισμών πιστοποίησης και εποπτείας και δυσκολίες συμμόρφωσης με τις απαιτούμενες προδιαγραφές ποιότητας, ασφάλειας, συσκευασίας, σήμανσης και ιχνηλασιμότητας.
ΙΣΧΥΡΑ ΣΗΜΕΙΑ (STRENGTHS)	ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (WEAKNESSES)
Άριστες κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες, πολύ χαμηλή ρύπανση συγκριτικά με άλλες χώρες, υψηλή ποιότητα προϊόντων, θετικές συνθήκες παραγωγής, ευκολία και χαμηλό κόστος μετατροπής μεγάλων εκτάσεων ή εκτροφών σε βιολογικές, κ.τ.λ.	Ανεπαρκής ενημέρωση των καταναλωτών για τα οφέλη που προκύπτουν από την κατανάλωση βιολογικών, χαμηλές γνώσεις και δυνατότητες αναγνώρισης βιολογικών προϊόντων, χαρακτηριστικών, προέλευσης, κ.τ.λ.
Μεγάλη διεθνής αναγνωρισιμότητα προϊόντων και περιοχών. Παγκόσμια μοναδικότητα για ορισμένα προϊόντα (μαστίχα Χίου, κρόκος Κοζάνης, κ.τ.λ.).	Υψηλό κόστος παραγωγής βιολογικών προϊόντων σε σχέση με τα συμβατικά, υψηλή εξάρτηση από επιδοτήσεις, αδικαιολόγητα υψηλές τιμές λιανικής που περιορίζουν τη διεύρυνση της αγοράς.
Ύπαρξη στα μεγάλα αστικά κέντρα, μιας κρίσιμης μάζας συνειδητοποιημένων καταναλωτών, οι οποίοι παραμένουν σταθεροί στις προτιμήσεις τους για τα βιολογικά προϊόντα, χωρίς να επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την κρίση.	Απουσία ιδεολογικών και συναισθηματικών κινήτρων, έλλειψη τεχνογνωσίας για δύσκολες καλλιέργειες, ευκαιριακή δραστηριοποίηση πολλών παραγωγών, ανυπαρξία βιολογικού κινήματος.
Σημαντική θέση του αγροδιατροφικού τομέα στην οικονομία της χώρας και ύπαρξη σημαντικής παραγωγικής δυναμικότητας στη μεταποίηση που μπορεί να αξιοποιηθεί και για βιολογική παραγωγή. Ισχυρά Brand Names μεγάλων εταιριών στα συμβατικά τρόφιμα, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν άμεσα για την επέκτασή τους και στα βιολογικά.	Χαμηλό εύρος της εγχώριας αγοράς, με μικρή και εποχιακή προσφορά προϊόντων Ελληνικής παραγωγής. Ανεπαρκής παρουσία βιολογικών προϊόντων στα σημεία λιανικής πώλησης ιδίως στην επαρχία και σε συνοικιακές περιοχές.
Τα αρνητικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής παραγωγής (ορεινά ή ημιορεινά εδάφη, νησιωτικές περιοχές, μικρό μέγεθος εκμεταλλεύσεων, οικογενειακός χαρακτήρας, παραδοσιακός τρόπος καλλιέργειας, υψηλό κόστος παραγωγής, χαμηλή εγχώρια παραγωγή χημικών εισροών, κ.τ.λ.) μπορούν να μετατραπούν σε συγκριτικά πλεονεκτήματα, που θα συμβάλουν καθοριστικά στην βιωσιμότητα και τη δημογραφική στήριξη προβληματικών περιοχών της χώρας.	Προβλήματα διασύνδεσης βιολογικής γεωργίας, μεταποίησης και εμπορίας βιολογικών προϊόντων. Έλλειψη εγχώριας παραγωγής των απαιτούμενων εισροών. Χαμηλό μέγεθος βιολογικής παραγωγής σε τοπικό επίπεδο που δεν επιτρέπει την καθετοποίηση ή τη μεταφορά των προϊόντων στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Επίσης, παραθέτουμε την επικαιροποιημένη λίστα των φορέων ελέγχου και πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων, όπως είναι δημοσιευμένη στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

<p>GR-BIO-01 ΔΗΩ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ, ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Αριστοτέλους 38, τ.κ 10433, Αθήνα Τηλ: 210- 8224384 Fax: 210- 8218117 E-mail: info@dionet.gr Website: http://www.dionet.gr</p>	<p>GR-BIO-07 ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ- GREEN CONTROL ΕΛΕΓΧΟΣ-ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ-ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ-ΘΩΜΑΣ ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ ΟΕ 10^ο Χλμ. Βέροιας-Σκύδρας ,Ν.Ημαθίας, τ.κ 59035, Τ.Θ. 50 Τηλ: 23320-43508 Fax: 23320-43509 E-mail: greencontrol.gr@gmail.com Website: http://www.greencontrol.gr</p>
<p>GR-BIO-02 ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΕ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΕ. ΕΛΕΓΧΟΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ-ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Εθν.Αντιστάσεως 66, τ.κ 59300, Αλεξάνδρεια Ημαθίας Τηλ/Fax: 23330- 24440 E-mail: info@physiologike.gr Website: http://www.physiologike.gr http://www.physiologike.org</p>	<p>GR-BIO-08 ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ Α.Ε. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ Α.Ε. Δ.Δ. Παλαιοχωρίου, Δ. Αλεξάνδρειας, τ.κ 59300, τθ 51, Ημαθία Τηλ: 23330- 64387 Fax: 23330- 53807 E-mail: info@bio-geolab.gr Website: http://www.bio-geolab.gr</p>
<p>GR-BIO-03 ΒΙΟΕΛΛΑΣ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΕ Ομορφοκκλησιάς 27, τ.κ 15122, Μαρούσι Τηλ: 210 -8211940, 210-8211707 Fax: 210- 8211015 E-mail: info@bio-hellas.gr Website: http://www.bio-hellas.gr</p>	<p>GR-BIO-10 GMCERT ΠΑΡΙΑΝΟΣ ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ-ΣΟΥΓΙΟΥΛΤΖΗΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ Ο.Ε 25^{ης} Μαρτίου 105, τ.κ 54249 Θεσσαλονίκη Τηλ.:2310-699850 & 2310-699849, Fax: 2310699850 E-mail:info@gmcert.gr Website:http://www.gmcert.gr</p>
<p>GR-BIO-04 ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ Α.Ε.- Q WAYS ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ-ΦΟΡΕΑΣ ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ & ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΓΡΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ Δημοκρατίας 8 , τ.κ 15127, Μελίσσια Τηλ: 210- 6130070, 210- 6136326 Fax: 210- 6136071 E-mail: info@qways.gr Website:http://www.qways.gr</p>	<p>GR-BIO-12 Q-CERT ΕΠΕ QMSCERT ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΙ – ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΕΠΕ Καραμαούνα 23, τ.κ 55132, Καλαμαριά Θεσσαλονίκης Τηλ. 2310-535765, 2310-443041 Fax 2310-535008, 2310-443094 E-mail : qmsltd@otenet.gr Website: http://www.qmscert.com</p>
<p>GR-BIO-05 A CERT Α.Ε. Α CERT ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ Τήλου 2 , τ.κ 54638, Θεσσαλονίκη Τηλ: 2310-210777, 2310-210417 Fax: 2310-219824, 2310-210417 E-mail: info@a-cert.org Website: http://www.a-cert.org</p>	<p>GR-BIO-13 ΤΥΝ ΕΛΛΑΣ Α.Ε ΤΥΝ ΕΛΛΑΣ (ΤΥΝ NORD) ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΕΩΝ & ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ Μεσογείων 282, τ.κ. 15562, Χολαργός Τηλ. 210-6540195 Fax 210-6528025 Email: info@tuvhellas.gr Website: http://www.tuvhellas.gr</p>
<p>GR-BIO-06 IRIS Α.ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ & ΣΙΑ Ε.Ε Αγιάου 1, περιοχή Πόρος , τ.κ 71307, Ηράκλειο Κρήτης Τηλ: 2810-360715-7 Fax: 2810-360718 E-mail: info@irisbio.gr Website: http://www.irisbio.gr</p>	<p>GR-BIO-14 ΟΞΥΓΟΝΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΣΙΑΣΙΩΤΗ ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ Ομόρρυθμος Εταιρεία Κανουτά 1, τ.κ. 42100, Τρίκαλα Τηλ. 2431029343 Fax 2431029141 Email: info@oxygencert.gr</p>